Za “VREME” govore:

JOVO BAKIĆ, OLIVER TOŠKOVIĆ, FILIP DAVID I DRAGAN ŽIVADINOV

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01515

9 770353 802002

VREME

broj 1531

7. maj 2020.

PARTIJSKA DRŽAVA PROTIV DRAGANA ĐILASA

SUZE I OTPOR JEDNOG OCA

Još uvek je **u prodaji NOVA KNJIGA DRAGANA TODOROVIĆA!**

Koja bi bila "učena" oznaka osobenog Todorovićevog žanra? Nepobitno je da se radi o reporterskoj prozi, ali toliko fovističkog kolorita i uvrnute smehovne inspiracije da bi joj se mogla dodeliti nova poetička i možda enciklopedijska odrednica – satirički podrealizam.

Igor Perišić

Todorović piše u ime svih "običnih" ljudi koji ne prihvaćaju kompromis kada su istina, lični integritet i poštenje u pitanju. Poslije njegovih reportaža, režimski ili bilo čiji propagandisti mogu samo da ukrste prste na potiljku i tupo zure u točku na zidu.

Filip Švarm

"Kilometar od 800 metara" se može kupiti ~~u prostorijama redakcije (700 RSD)~~, pouzećem (900 RSD) ili putem interneta (15,75 EUR).

Detalji oko načina uplate na str. 45

VREME
BROJ 1531
7. maj 2020.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 In memoriam:
Radoslav Ćebić (1972–2020)

08 **Vanredno stanje, kraj:**
Strah kruži Srbijom

10 Obračun partijske države sa Draganom Đilasom:
Suze i otpor jednog oca

12 **Bakljada i razglas vs. Građani i šerpe:**
Napredno, bahato i bez duha

15 Nuspojave: Putujte s nama, ako smete

16 Intervju: Jovo Bakić

19 **Slučaj Kisić: Ko nije za sebe nije ni za krizni štab**

21 Korona u Valjevu:
Pobeda komandanta Konrada

22 Lični stav: Gradski prevoz u doba korone

23 Lični stav: Vreme je za diktaturu ljudskih prava

25 Intervju:
Oliver Tošković

28 Korona projekat:
Glad za dodirom kože

30 Turizam i pandemija:
Zimske maske i letnje žurke

34 Džejson Stenli:
Kako funkcioniše fašizam

35 Filip David:
Puzajući fašizam

37 TV Manijak: Nova normalnost

KULTURA

38 Intervju: Dragan Živadinov

41 Serije: Zavera protiv Amerike

43 Studije: Kad Betmen postane Ćukmen

44 Saradnja: 85 kilometara dokumenata

45 Navigator: Jeste li spremni za robota

46 Vreme uživanja: Stanje

Epidemija virusa korona je u padu, ali ne tolikom da bi se građani ovoliko opustili. Naglo popuštanje mera služi samo tome da se nesmetano održe izbori, da bi vlast dobila na vremenu i dovršila uvođenje totalne strahovlade. Podelili su društvo na "nas" i "njih" i napetost koje ovde nikad ne manjka doveli do maksimuma

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Autoritarni režimi, pogotovo oni koji imaju na svom vrhu koloritnu ličnost, ne trpe nikakvu kritiku i spremni su da čine razne bedastoće kako bi je ukinuli. Naprednjački režim to radi onako kako jedino zna: reaktivno, brutalno, bez šlifa, bez ikakvih tragova kreativnosti, po principu "spaljene zemlje"

NEDIM SEJDINOVIĆ

Da li je potrebno da javnost zna ko je osoba koja se skoro pedeset dana pojavljuje kao glas borbe protiv korone, i da li su poslovi njenog brata nešto što će nju da okleveta ili da ukaže na mogući sukob interesa

SLOBODAN GEORGIJEV

Na naslovnoj strani: **Dragan Đilas**
Fotografija: **Marija Janković**

Foto: M. Milenković

Radoslav Ćebić (1972–2020)

Ćeba nije pripadao vremenu u kome je živio. Između dijela i riječi nije vidio razliku. Njegova etika uistinu je bila antička. A ipak, u tom vatrenom borcu za istinu i pravdu, koji se ni pred i ni pred čim nije sklanjao i povijao, kucalo je ogromno srce puno iskonske, dječje bezuvjetne dobrote i ljubavi

Poput većine najbližih prijatelja, Radoslava Ćebića sam zvao isključivo Ćeba. Ne znam kada smo se i gdje upoznali – kao da je oduvijek bio sa mnom i ja s njim, a tako će zauvijek i ostati. Pamtim jedino da je naš prvi susret bio slučajan i da je razgovor o politici, filmu, ratovima i životu okončan u svitanje u nekoj kafani. Od tada pa do 1. maja 2020. naši životi tekli su isprepleteno, profesionalno i privatno.

Ćeba nije pripadao vremenu u kome je živio. Između dijela i riječi nije vidio razliku. Njegov moral uistinu je bio antički i u tom kontekstu – bez imalo pretencioznosti – podsvjesno sam ga upoređivao sa Katonom Mlađim, neumornim i tvrdoglavim borcem protiv Cezarove diktature. Svoje stavove je branio oštro i beskompromisno, zastupajući čestitost, etičke i humanističke vrijednosti bez obzira na

posljedice. Kada bih ga upozoravao da će tako steći probleme i neprijatelje, samo bi rekao: "Ja s tim mogu da živim." Sa druge strane, nikad nije oklijevao da se žrtvuje i primi udarce namjene drugima. "Ja s tim ne bih mogao da živim", odgovarao bi mi kada bih mu govorio da se malo zakloni, pričeka, ponešto prećuti.

A ipak, u tom vatrenom borcu za istinu i pravdu, koji se ni pred i ni pred čim nije sklanjao i povijao, kucalo je ogromno srce puno iskonske, dječje bezuvjetne dobrote i ljubavi. Stalno je bio tu – a pogotovo kada je najteže – da nam pomogne, podrži, posavjetuje... Ćebu je najbolje opisao naš zajednički prijatelj Stevan Ristić rekaši da smo ga mogli pozvati u dva ujutro, reći mu da hitno dođe i ponese pištolj i on bi, ne zapitavši zašto, odmah krenuo. Svima je bio na usluzi, sebi nikada.

Ćeba i ja smo zajednički uradili dva dokumentarna serijala od po tri epizode i tri ista takva dugometražna filma – da računam samo ono "krupnije". Većinu onog što znam o filmu, on me je naučio: tempo, ritam, kontekst i još mnogo toga što je njemu kao školovanom montažeru i iskusnom filmskom radniku bilo lakše da uradi nego mene da nauči. A to svoje veliko znanje dijelio je lako i jasno kao da je riječ o nečem bagatelnom i samorazumljivom. Kreativan i briljantan, Ćeba je bio otvoren za nove trendove, ali je pravu inspiraciju tražio i nalazio u klasičnim ostvarenjima. Volio je da samoironično citira Gorana Bregovića: "Bolje da na nešto liči, nego ni na šta." Iz nekih, samo njemu razumljivih razloga, nije posebno cijenio dramske serije, čak ni poslije velikog kvalitetnog buma u protekloj deceniji. S druge strane, filmsku produkciju je pažljivo pratio.

U životu i u filmu Ćeba nikada nije išao linijom manjeg otpora. Od drugih je tražio mnogo, a od sebe najviše. Sjećam se da je u dotjerivanju finalne verzije *Pada Krajine* proveo uz kompjuter bar trideset i šest sati; da nam gotovo nije iscurio rok, ostao bi još... Rijetko kad je bio zadovoljan onim što je uradio, bez obzira što bih mu ja ili netko drugi iz ekipe rekao. Stalno je pokušavao da nešto poboljša, sagleda iz drugog kuta, ustanovi kako se uklapa u cjelinu. Prezirao je dosjetke, ishitrena i laka rješenja, nastojao da studiozno pristupi svakom problemu. Kada bi mu pošlo za rukom da zaista postigne ono što je htio i smatrao dobrim, pokazivao bi mi to sramežljivo na monitoru, smiješeći se poput dječaka uhvaćenog u nekoj nepodopštini. Taj ću osmjeh pamtiti čitav život.

Ćeba je volio da nam organizira druženja, putovanja i, uopće, bio je čovjek koji »

Sećanje

Nema ničeg neprirodnijeg nego govoriti u prošlom vremenu o ljudima do kojih nam je stalo. Jer činjenica da je Ćeba otišao ne menja ono što prema njemu osećamo, ono što smo zajedno prošli, ono što on jeste u našim životima. Sve to ostaje kao naša neprekidna sadašnjost.

Ćeba, prijatelj, kolega, komšija, saputnik, položajnik, saborac.

Bio je inteligentan, maštovit, svestran, nepokolebljiv i svoj, često i na svoju štetu. Obrazovan, ali bez potrebe da pokaže šta je sve pročitao, pogledao, šta je sve znao.

Voleo je ono što radi i nije umeo drugačije nego da se daje ceo. Ako bi radio film, doterivao bi ga do najtananijih sitnica. Ako je kuvao, bile su to gozbe čija su pripremanja trajala satima. Kada je odlučio da bude novinar, bio je odličan novinar, analitičan, sa osećajem za jezik i za detalj. Nije znao za osrednjost, za otaljavanje, za kalkulacije, za bilo šta "napola".

Bio je posvećen do krajnjih granica, pošten, duboko moralan i beskrajno odan kao prijatelj. To nije podrazumevalo da nam klima glavom ili da nas ne kritikuje. Naprotiv, smatrao je za svoju dužnost da nam kaže ako misli da grešimo. Mogli bismo uveče i da se posvađamo, ujutru bismo se čuli bez zameranja, kao da se ništa nije ni dogodilo. Ali je isto tako uvek pohvalio kada bi mu se nešto svidelo i znala sam da je u tome iskren.

Bio je suštinski plemenit i osetljiv na tuđu patnju. I ne bi previše govorio, već je gledao šta da uradi da stvari budu makar malo bolje, da nekom olakša i da ispravi nepravdu. Mogla sam, kao i svi mi, uvek da ga pitam da mi učini, pomogne i priskoči. Radio je to sa lakoćom, bez očekivanja da mu se zahvali, kao da je činiti drugom nešto što se podrazumeva. "Možeš li samo...?", "Mogu, evo krećem." Često, ne bismo morali ni da izgovorimo šta nam treba. Pitao bi sam. I to bi bilo to.

Kada smo išli na put ili izlet, njegovi sendviči su bili pravi mali rituali pažnje – znao je ko šta od nas ne jede, ko neće zelenu salatu, ko je vegetarijanac, ko bi sojino mleko, a ko koje pivo, pamteći bezbroj sitnica bez greške.

Najstroži je bio prema sebi i nije umeo da se pričuva.

Kada ode neko naš, stalno se pitamo da li smo mogli nešto drugačije, da mu kažemo više, da se zahvalimo, da nešto uradimo, ali to su samo zavaravanja, pokušaji da zavaramo tugu. Jer šta god da smo rekli, jednako bi danas bolelo, jednako bi bilo surovo, jednako bi bilo pusto.

Pretposlednji susret.

Pre neki dan, mi u karantinu, Ćeba nam kupuje hranu, spisak je dugačak, na spisku i lizalice za Sonju, moju dvogodišnju ćerku. Ostavlja kese ispred vrata. Ni ne primećujemo da nema lizalica. Dvadeset minuta kasnije, zvono na vratima.

"E posle sam se setio, pa sam opet išao u prodavnicu." Pruža tri lizalice.
"Ma daj, nije trebalo."
"Pa jeste, posle da traži po kesama, pa bude tužna, pa ti budeš tužna što je ona tužna", smeje se. "Javi u ponedeljak šta treba."
"Ajde, javljam."
Otišao je u danima kada vernici slave novi život i Hristovu pobedu nad smrću. Druže, do sledećeg susreta. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

je različite ličnosti držao na okupu. Taj dio njegove ličnosti posebno se ispoljavao na snimanjima: nastojao je da sve bude pomno isplanirano, zaduženja podijeljena, zadaci jasni i da improvizacija – ako je baš mora biti – bude svedena na minimum. Opet, u promijenjenim okolnostima, nikada nije gubio glavu. Snalazio se sa štapom i kanapom, iz rukava izvlačio rješenja i redovno vraćao stvari na svoje mjesto. U tim trenucima bi mi govorio kako je Hičkok rekao da veći dio igranog filma režira režiser, a dokumentarnog – Bog. Inače, bio je iskreni vjernik, kome su svaka bigotnost i netolerancija bili strani i nedopustivi.

Kurtoazne pohvale Ćeba je odbijao i nikada ih nije davao. S njim je čovjek uvijek znao na čemu je: bez dlake na jeziku iznosio je kritike – podjednako dobre i loše. Ali, ako bi shvatio da nije bio u pravu, odmah bi to rekao i prilazio da čestita i pohvali. Upravo zbog te svoje beskompromisnosti i spremnosti da prizna grešku, njegove riječi su u našim krugovima imale posebnu težinu.

Ni malo me nije iznenadilo kada je Ćeba "prešao" u novinare. Zapravo, to je dugo i bio, samo što nije pisao – politička, društvena i kulturna zbivanja pomno je i sa strašću pratio. Sve ostalo je imao: veliko znanje, široku kulturu, životno iskustvo. Otvoren i iskren, brzo je i lako stekao veliko poštovanje sugovornika i kolega. Često je posljednji predavao tekstove; na svakom je radio pažljivo važući argumente i izjave, vodeći računa da ni na kakav način ne ugrozi javni interes.

Sa Ćebom sam proputovao desetine i desetine hiljada kilometara. Bio je odličan i iskusan vozač. Prije deceniju i po, kada smo radili *Jedinicu*, prve kadrove smo snimili na Avali u gluho doba noći – bile su to linije u krivinama i prelazi farova po krošnjama; Ćeba je vozio, Zoran Stojičić snimao, a Slaven Kranjc i ja izigravali mrke i nezgodne tipove. Smijali smo se, šalili, zadirkivali – četvorica prijatelja. Prošle nedelje Ćeba je vozio po sličnim krivinama, noću i kroz šumu. Sam. Nikad nije stigao kući – stradao je u saobraćajnoj nesreći u mjestu za koje nikad nisam čuo, a ubjeđen sam, ni on. Ne mogu i dalje povjerovati da više nije s nama pa, dok pišem ove redove, svako malo krajičkom oka pogledavam na vrata očekujući da će iznebuha banuti i reći: "Stani, čekaj da ti ispričam..."

Tragičan odlazak Radoslava Ćebića otvorio je prazninu koju nije moguće popuniti. Sada je sve samo sjećanje na bezbrojne trenutke koje smo zajedno proveli. A to sjećanje mi niko i nikad ne može oteti. Čuvaću ga iz dana u dana, iz noći u noć, beskompromisno, uspravno i nesebično – onako kako je Ćeba živio.¶

FILIP ŠVARM

Pozdrav

Vraćala sam se s Dorćola u januaru. Tu sam kupila one najbolje krofne u gradu i žurila kući da ih odnesem deci. Utom je pozvao Radoslav, odnosno Raša, kako sam ga zvala, i kaže mi: "Gde si? 'Ajde doći na piće u Press." Popnem se, Raša je za šankom, samo šanker, on i ja. Pita me šta ima novo, a ja jedva dočekam da nove nevolje ispričam i pitam za savet – nekakav konflikt na poslu, a ja ne znam kako da se nosim s tim. Pokažem mu papire žudeći da mi kaže da li sam na ispravnoj strani. A on mi kaže: "To je njihov međusobni sukob. Ti ne brini." Meni spadne kamen sa srca. Zatim uz onaj osmeh, koji sam doživljavala kao kolevku, u koju kad legneš, tu si bezbedan i ušuškan, pita: "Šta radi Joca (sestra)? Kako ćeri ide sviranje?" I onda podigne onu svoju obrvu, šmekerski: "Je l' vozi mali trabanta?" Moram da krenem. "Odoh, Rašo, slagala sam da sam krenula kući, a ipak sam morala da svratim da te vidim. Nek čekaju pola sata, ništa im ne fali." Pažljivo mi pakuje one krofne. Kaže: "Daj mi neki lepak, ovako će ti se sve rasturiti..."

Na Veliki petak Raša je navratio do mojih donevši cveće nabrano u vikendici, što je poslala moja tetka, njegova mama. Držao se distance, kako pravila nalažu. Zato je s hodnika dao mami, pozdravio ih kao penzionere koji ne smeju napolje. Kaže mama da je imao divnu belu majicu, da nikad nije bio lepši. Kao da je došao da se pozdravi.

DANKA SPASOVSKI

Šta bi bilo da je bilo

Da nikad nije ništa uradio u životu, da nije nikada snimio nijedan film, da nikada nije postao kultni reditelj, scenarista ili ekscentrični glumac s kraja 20. i početka 21. veka, da je, od svega, samo snimio poslednji kadar u svom najnovijem filmu, Kventin Tarantino bi zasluženo ušao u istoriju svetske kinematografije. I ostao besmrtan

Upozorenje: Ovaj tekst sadrži "spojlere"

"Kakvu milost ste vi pružili mojoj ćerki kad vas je molila da joj poštedite život?", pitala je Doris Tejt na sudu 1984. kada se odlučivalo da li će Teks Votson, osuđen za ubistvo njene ćerke Šeron koje je počinio petnaest godina pre toga, biti pušten na uslovnu slobodu. "Kakvu milost ste pružili mojoj ćerki kada vas je molila: 'Pusti me još dve nedelje da rodim svoje dete, a onda me ubij.'" Kako od ove premise i od ovog istorijskog događaja iko može da napravi tarantinovski apsurdan, nelogičan, zabavan i nadasve gorak i tužan film? Niko drugi osim Kventina Tarantina. Samo je on spreman da istrpi optužbe da je rasista, seksista i da ne poštuje život i delo Brusa Lija.

Tarantino radnju svog devetog igranog dugometražnog filma smešta u 1969. godinu za koju mnogi kritičari čak i danas kažu da je bila zlatna godina Holivuda iako se većina njih tog vremena ne seća. Džon Karpenter je jednom rekao da je najveća satisfakcija u Holivudu to "što se vi još uvek možete na snimanju svog filma sresti i sarađivati sa ljudima koji su radili sa Džonom Fordom ili Hauardom Hoksom. To vas čini delom istorije." Tarantino, kao i mnogi drugi i mnogo mlađi sineasti sigurno su u svojim ekipama imali razne

Bilo jednom...
Leonardo Dikaprio i Bred Pit
Foto: promo

rasvetljivače, šminkere, dekoratere koji su nekada radili sa Karpenterom, Džordžom Lukasom ili Martinom Skorsezeom, a ti reditelji su, opet, radili sa nekim drugim šminkerima i rasvetljivačima iz ekipa Frenka Kapre ili Orsona Velsa. Svi oni zajedno jesu deo istorije. Baš kao i današnji filmski radnici, uostalom.

Šeron Tejt je 1969. bila zvezda u usponu. Dve godine ranije za film *Dolina lutaka* bila je nominovana za Zlatni globus, a 1968. dokazala se kao komičarka u filmu *Razbijači* gde je igrala uz Dina Martina, a borilačkim veštinama podučavao ju je Brus Li. *Razbijači* su doslovno razbili sve blagajne u bioskopima te godine. Udala se za Poljaka Romana Polanskog, oskarovca, veliku zvezdu Holivuda šezdesetih, reditelja *Rozmarine bebe* i *Noža u vodi*, najboljeg poljskog filma do pojave Kšištofa Kišlovskog. U Tarantinovom filmu *Bilo jednom u Holivudu* Rik Dalton kojeg tumači Leonardo Dikaprio je glumac B filmova, B televizijskih serija, opasno se približio četrdesetoj godini, uvek je glumio negativce, karijera mu je sve neizvesnija, pije previše burbona da bi zapamtio tekst i prvi je komšija zaljubljenog para Polanski–Tejt. Doseljavanje ovog džet-set para koji posećuje najluđe žurke krajem hipijevskih šezdesetih, kao i njihove opuštene sedeljke u neposrednom komšiluku Daltonu samo utrljavaju so na ranu njegove krajnje nesigurne glumačke karijere. Daltonov lični dubler i kaskader, vozač i bejbisiter je veteran iz Drugog svetskog rata Klif But kojeg tumači Bred Pit, čovek sa jednakim ili sličnim problemima kao njegov poslodavac, samo sa stabilnošću osobe svesne svoga neuspeha i povremenim kontrolisanim izlivima besa. Dalton za njega kaže da je "više od prijatelja, manje od supruge." Dalton je frustriran snimanjem pilot epizoda serija koje nikada ne budu emitovane ili ako i uđu u redovnu produkciju, onda njegova uloga bude dodeljena nekom drugom negativcu. Svog druga Klifa više ne može da ubaci u svaku produkciju jer nema nekadašnju moć u Holivudu, a i Klif je suviše nestabilan i sklon incidentima. Jedna od najviše kritikovanih scena u filmu je tuča između Brusa Lija i Breda Pita, alijas Klifa Buta, koja ne korespondira sa imidžom kineskog majstora borilačkih veština na koju su gledaoci navikli. Jedina razlika između Dikarpija i Pita je što ovaj potonji ne pravi probleme bez velikog razloga. Obojica su fantastični u svojim ulogama – Dikaprio koji glumi glumca koji povremeno muca i staloženi tabadžija oprezan kad mu se ukaže prilika da stupi u seksualne kontakte sa devojkom za koju misli da je maloletna.

Baš ta, neizvesno punoletna žena, Cica Maca (glumi je sjajna Margaret Kvejli), povezuje glumca i njegovog dublera sa grupom koju je organizovao, indoktrinirao i na usamljenu lokaciju smestio Čarls Menson. Taj čovek će posle osude na doživotni zatvor zbog instrumentalizacije četvoro mladih ljudi da počine strahovite zločine (među kojima je i ubistvo Šeron Tejt) na neki krajnje iracionalan način postati skoro ikona američke (i svetske i zaluđene) pop kulture. Menson se u Tarantinovom filmu pojavljuje veoma kratko (igra ga Dejmon Heriman), ali je duh vođe sekte koji je naterao svoje sledbenike da ubijaju pripadnike više klase ne bi li se to protumačilo kao teroristički akt tada ozloglašene militantne grupe Crni Panteri prisutan sve vreme. S druge strane, Tarantino nema ni vremena ni živaca da se bavi sumanutom ideologijom i planom izazivanja rasnog rata Čarlsa Mensona koju je ovaj iz samo njemu nepoznatih razloga nazvao po pesmi sa *Belog albuma* Bitlsa *Helter Skelter*.

U filmu *Bilo jednom u Holivudu* Kventin Tarantino pokazuje ne samo svoje široko i detaljno poznavanje kinematografije, pogotovo holivudske. Nije odoleo pa je u jednu, za njega neobičnu scenu, ubacio osmogodišnju starmalu devojčicu koja glumi u pilot emisiji zajedno sa Dikapriom. Kad devojčica (očigledan alter ego Kventina Tarantina) kaže Dikapriju da je njegova gluma najbolja svih vremena, potreseni Leonardo pusti suzu. Toliko mu je trebala podrška. Suzu će pustiti i mnogi ljubitelji serije *Beverli hils* koja ovog leta doživljava svoju drugu, pomalo setnu mladost. Naime, problematični i pošteni buntovnik Dilan kojeg je tumačio Luk Peri preminuo je ovog proleća. Iza njega je ostala je mala, simpatična i poslednja uloga reditelja u fejk vestern pilot seriji.

Tarantino, iskreni zaljubljenik u film, sve vreme prikazuje ogoljenu i surovu stvarnost Holivuda sa velikom empatijom za gubitnike, ali i neprikosnovenim poštovanjem za one koji su uspeli. On odnos Šeron Tejt (zanosna Margo Robi) sa Romanom Polanskim prikazuje baš onako kao što su ga mnogi njihovi prijatelji i poznanici opisivali – pun uzajamne ljubavi, poverenja i nejasne simpatije prema strancima. Šeron Tejt se družila sa onim mladim ljudima koji će uskoro postati ikone svetske kinematografije: Vorenom Bitijem, Žaklin Bize, Džoan Kolins, Mijom Farou, Stivom Mekvinom, Piterom Selersom. Tarantino nije odoleo pa je bračni par Polanski smestio na jednu žurku u Plejboj vili mada tu nema Hjua Hefnera, Stiv Mekvin kroz neizoštren objektiv objašnjava odnos Šeron Tejt sa muškarcima s kojima se nekad zabavljala i sa sadašnjim suprugom Romanom Polanskim. "Samo ja nikada nisam imao šanse", navodno je gorko procedio Mekvin u Tarantinovoj blurovanoj verziji Plejboj žurke.

Ako treba da pravimo rang listu, onda je ovo najbolji film Kventina Tarantina do sada, baš zato što tek u poslednjih 45 minuta liči na onog Tarantina na kojeg smo navikli. Samo, nismo navikli da je ovoliko emotivan. I intiman. U svakom kadru filma *Bilo jednom u Holivudu* vidi se iskreno saosećanje za njegove junake. Makar se to ne činilo tako. Makar on i dalje insistirao na brzim, ne mnogo smislenim dijalozima, ali kad je Šeron Tejt u pitanju, on je spreman sve da zaboravi, sve da ispravi i odvažno postavi pitanje svima nama: "Šta bi bilo da je Šeron Tejt ostala živa?"

Njen sin Pol Ričard Polanski napunio bi ovih dana 50 godina. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Objavljeno u "Vremenu" br. 1494, 22. avgust 2019.

Vanredno stanje, kraj

Strah kruži S

Epidemija virusa korona je u padu, ali ne tolikom da bi se građani ovoliko opustili. Naglo popuštanje mera služi samo tome da se nesmetano održe izbori, da bi vlast dobila na vremenu i dovršila uvođenje totalne strahovlade. Podelili su društvo na "nas" i "njih" i napetost koje ovde nikad ne manjka doveli do maksimuma

PREDSEDNIK SVIRAO KRAJ EPIDEMIJE: A. Vučić sa M. Gojković i A. Brnabić

Epidemija nije gotova, ali "sudija" je rešio da svira kraj. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić obelodanio nam je dve ključne stvari: vanredno stanje ukida se 6. maja, a parlamentarni i lokalni izbori biće održani 21. juna.

Za one sa lošim pamćenjem, član Kriznog štaba za suzbijanje zarazne bolesti kovid 19 dr Predrag Kon, u piku epidemije, polovinom aprila, govorio je da Srbija mora da zabeleži dve nedelje stabilnog pada broja inficiranih kako bi se uopšte razmišljalo o ublažavanju restriktivnih mera. Umesto toga, nakon dve nedelje vrlo nestabilnog pada, u Srbiji su mere, istina, uz saglasnost istog tog kriznog štaba – ublažene. U trenutku pisanja ovog teksta (utorak 5. maj) vanredno stanje još traje, izbori još nisu zvanično raspisani, a broj novoobolelih od virusa korona je 120. U "normalnim" i privremenim bolnicama nalazi se 1855 osoba, a od početka epidemije preminulo je 200 ljudi (troje između ponedeljka i utorka). Od pojave virusa u Srbiji inficirano je 9677 građana. Kada ovaj broj "Vremena" stigne na kioske, sve će biti drugačije: vanredno stanje će po svemu sudeći biti ukinuto, epidemiološka statistika će biti potpuno drugačija, a nije nemoguće ni da izbori i zvanično budu raspisani. Od one Konove dve nedelje stabilnog pada nije ostalo ništa, a tanka granica između struke i politike, koju smo pomenuli na istom ovom mestu prošle nedelje, sada je sasvim nevidljiva. Ukinute su i redovne konferencije za novinare Kriznog štaba, uz vrlo čudno obrazloženje – zbog malog interesovanja medija. Objašnjenje apsolutno ne stoji, jer su te konferencije, uz sva glupa pitanja kojih smo se naslušali, bile jedina prilika da javnost sazna šta se događa u određenim gradovima, ustanovama i kakva je epidemiološka situacija. Sva je prilika da su svakodnevne konferencije ukinute da bi virus korona nestao iz javnog prostora. Ili da makar ta tema padne u drugi plan, a da u prvi dođe ono što vladajuću klasu najviše zanima – izbori.

ČEMU ŽURBA

U jeku epidemije, kao mogući datumi za održavanje izbora figurirali su 28. jun ili 5. jul. Naprasno, krajem prošle nedelje, Aleksandar Vučić, govoreći o popuštanju mera, pominje 14. Ili 21. jun, da bi konačno u ponedeljak, 4. maja, posle konsultacija sa predstavnicima lista i stranaka koje su planirale izlazak na izbore, otkrio da će se na glasanje ići ranije nego što je iko predviđao – 21. juna.

Ključno pitanje je: čemu tolika žurba i nervoza? Dva velika istraživanja javnog mnjenja (IPSOS i NSPM) pokazuju da politički rejting Aleksandra Vučića i Srpske napredne stranke nisu ugroženi i da na parlamentarnim izborima svakako osvajaju većinu. Kriza izazvana epidemijom nije im mnogo (neki kažu: nimalo) oštetila ugled kod birača. Oprostili su mu policijski čas i višednevna zatvaranja u kuće, hapšenja onih koji krše zabranu kretanja, zaboravili su mu svaljivanje krivice za širenje virusa na naše građane koji su došli iz inostranstva... Za sada već dokazanu tvrdnju kako zdravstvene ustanove na početku epidemije nisu imale zaštitnu opremu većina građana nije ni čula, jer je taj problem obrađivan samo u nezavisnim medijima, čiji je domet manji nego onima koji su "na liniji" sa vladajućim režimom. A ti drugi, otkako su počele da cure informacije o nedostatku zaštitne opreme za zdravstvene radnike na početku epidemije, dali su sve od sebe da srpski zdravstveni sistem prikažu kao savršeno opremljeni spejs šatl u kom sve funkcioniše bez problema. Uz, takođe dokazanu

rbijom

Foto: Tanjug / Zoran Žestić

neistinu da se najveći broj zdravstvenih radnika zarazio van ustanova, takoreći, u privatnom životu.

Sve što je moglo da se zataška i sakrije sakriveno je ili je ostalo zabeleženo u ojađenim i poniženim nezavisnim medijima. Ono što se ne može sakriti, međutim, jeste lupanje u šerpe svake večeri u 20.05, odmah nakon aplauza zdravstvenim radnicima. Svake večeri odjekuju Beograd, Novi Sad, Niš, Kragujevac, Kraljevo, Valjevo, Šabac... Bukvalno svi gradovi u Srbiji. Akcija je potekla od Inicijative Ne da(vi)mo Beograd, a cilj joj je jednostavno – bunt zatočenih građana protiv političke zloupotrebe epidemije koju vlast sprovodi.

Vučiću i SNS-u ova akcija je očigledno teško pala, jer nije nikakva novost da su oduvek osetljivi na svaki, pa i najtiši kritički glas. Sa "šerpovanjem", to jest, ućutkivanjem, ide malo teže: jedino da Vučić i ekipa zaređaju od stana do stana i otimaju šerpe iz ruku nezadovoljnih građana. Koji su, ponavljamo – manjina. Ali koliko god malobrojni bili, za ovu vlast njih je mnogo. Jedini broj kritičara, protivnika i neistomišljenika koje režim Aleksandra Vučića može da istrpi je – nula. I to je broj ka kome teže, sudeći po potezima koje povlače.

Ako je lupanje u šerpe zaista povod za ubrzavanje izbornih radnji u Srbiji, onda je razloga za brigu mnogo više nego što mislimo.

POVRATAK U NENORMALNOST

Popuštanje epidemioloških mera, što su neki građani shvatili kao da je neko gumicom obrisao virus korona, kod većine, izgleda, izaziva strah. Taj strah od popuštanja mera prisutan je svuda u svetu, ali ovde postoji dodatni razlog za bojazan: sumnja u vlasti i nadležne da su prerano proglasili pobedu nad virusom samo da bi izbori bili održani što pre, dok je SNS, a zapravo Aleksandar Vučić, još uvek percipiran kao čovek koji je spasao Srbiju od korone. Paralelno budi se i novi bunt kroz "šerpovanje", pa zaista nije daleko od pameti teorija da je režim u panici, jer ko zna šta građanima može pasti na pamet kad prestane da važi zabrana kretanja i u šta bi mogli da zalupaju kad izađu iz kuća. Izvesno je i da će po ukidanju vanrednog stanja i sa dolaskom sveopšte relaksacije mera, razne afere, previdi tokom epidemije ili kardinalne greške zbog kojih je statistika gora nego što je mogla da bude – izbiti na videlo. I zato, daj izbore što pre, dok su istraživanja javnog mnjenja još povoljna za SNS, hajde da se oni brzo još jednom legitimišu, osiguraju sebi još četiri godine, pa ko živ – ko mrtav.

Strah od povratka virusa zbog naglog opuštanja praćen je i pojačanim stahom od političkih obračuna. Scene sa bakljadama koje smo gledali protekle nedelje i divljačko maltretiranje dece lidera Stranke slobode i pravde Dragana Đilasa (opširnije u tekstovima Andreja Ivanjija i Nedima Sejdinovića u ovom broju "Vremena") ozbiljno onespokojavaju. Dok građani zatočeni u stanovima zbog policijskog časa ne smeju napolje, nekakvi krupni, zlokobni muškarci penju se na krovove njihovih zgrada i urlaju "Đilase, lopove". Verbalnih sukoba između stanara i "bakljara" bilo je nebrojeno, društvene mreže preplavljene su takvim snimcima. Očekivalo bi se da te noćne falange ćutke trpe uvrede koje im upućuju stanari zgrada u koje ovi upadaju, ali to nije slučaj. Naprotiv, SNS jedinice za zastašivanje i izazivanje manjih požara provociraju one koji im dobacuju sa terasa, dovikuju im: "Hajde, siđi ako smeš" i grohotom se smeju na pitanja odakle im dozvole za kretanje tokom policijskog časa.

Nema nikakve sumnje da režim ovakvim "bakljadama" huška građane jedne na druge i priziva fizičke sukobe. Kako je moguće da im tako nešto ide u korist, nije teško pretpostaviti: svaki mogući incident samo je dodatni materijal za satanizaciju kritičara režima; svaki individualni nasilni gest biće svaljen na leđa opozicionim strankama, naročito onima koje najavljuju bojkot predstojećih izbora; svaka moguća strahota biće zavedena kao zlodelo "Đilasa i Šolaka", koje građanin osuđen na televizije Pink i Hepi vidi kao najcrnje neprijatelje, iako, verovatno, nema pojma ni ko su ni čime se bave. Uostalom, koliko je režim daleko spreman da ide, pokazuju dve monstruozne stvari. Jedna je spin koji se sve vreme provlači o tome kako opozicija vređa i maltretira lekare koji sede u kriznom štabu. To se jednostavno nije događalo, ako izuzmemo apsolutno irelevantne tvitove anonimusa koji imaju po 20 pratilaca na Tviteru, ali ih režimski mediji uporno izvlače kao nekakve dokaze monstruoznosti opozicionih lidera. Šablon je isti kao kod navodnih napada na Vučićevu decu: neka anonimna budala napiše nešto odvratno na društvenim mrežama, a propagandna mašinerija digne dreku kao da su tu gadost izgovorili lično Dragan Đilas, Vuk Jeremić, Marinika Tepić i drugi, može se dopisati po želji bilo koja viđenija opoziciona figura.

OTIMANJE NARATIVA

Drugi opasan trend jeste učitavanje krivice opoziciji tamo gde je nema ni u tragovima. Konkretno, 2. maja u dvorište predsednika mesnog odbora SNS-a u Pinosavi (prigradsko naselje u beogradskoj opštini Voždovac) bačena je bomba koja, srećom, nije eksplodirala. Član predsedništva SNS Vladimir Orlić tim je povodom saopštio: "Bomba u dvorištu Zdravkovića, pukom srećom, nije eksplodirala. Da kojim slučajem jeste: da li bi veliki 'lideri' takozvanog SzS, koji svako malo šalju poruke kako se 'Srbija nalazi na ivici građanskog rata' konstatovali – da je ta ivica prekoračena? I da li bi tada bili zadovoljni? Ponosni na to što je njihovo besomučno targetiranje Aleksandra Vučića i ljudi iz SNS, koje otvoreno nazivaju 'neprijateljima', neki od ostrašćenih sledbenika shvatio kao poziv da se prihvati bombe?"

Ovde je po sredi preotimanje narativa od opozicije. Naime, višegodišnje »

targetiranje opozicionih lidera, nezavisnih kritičara režima i nezavisnih medija preko tabloida, Pinka, Hepija i društvenih mreža, van svake sumnje stvara atmosferu u kojoj je samo pitanje trenutka kada će neko proglasiti otvorenom sezonu lova na svakoga ko prema Vučiću oseća bilo šta manje od slepog obožavanja.

U tom ključu treba posmatrati i konferenciju za novinare koju su u ponedeljak 4. maja održale poslanice SNS Marija Obradović i Sandra Božić i čitale, već pomenute, opskurne tvitove o deci Aleksandra Vučića. Na insistiranje novinarke TV N1 Žakline Tatalović da Sandra Božić kaže javnosti ko su autori tvitova, ova narodna poslanica je odbrusila: "Vi ih nađite, to je istraživačko novinarstvo". Sandra Božić je nastavila da izbegava odgovore na pitanja kako se to građani "spontano okupe sa zvučnicima". Onda je reč preuzela Marija Obradović, vidno ljuta što Žaklina Tatalović uporno ponavlja dva jednostavna pitanja – ko to napada Vučićevu decu na Tviteru i kako su moguća spontana okupljanja sa zvučnicima – i izrazila želju da svi mediji emituju baš taj deo, koji je nazvala "tiradom od 15 minuta koju poslanica Božić i ja trpimo sa vaše strane". Marija Obradović je na kraju poentirala jezivom konstatacijom: "Nastavim li da odgovaram na ovaj način, ja očekujem da priđete i da me ošamarite, jer je atmosfera takva".

Marija Obradović je u pravu u jednom – atmosfera jeste takva. Istina, ni u najluđim snovima joj nijedna novinarka ne bi udarila šamar, ali atmosfera jeste na ivici fizičkog sukoba. Ali, ako nas vladajuća većina već deli na "nas" i "njih", hajde da zastanemo i podsetimo se da vladavina SNS-a nije počela sa dolaskom virusa korona u Srbiju. Ko je, ono, beše, šipkama razlupao glavu Borku Stefanoviću? Ko je zapalio kuću novinara Milana Jovanovića? Ko je pritvorio uzbunjivača iz "Krušika" Aleksandra Obradovića? Ko je seksualno zlostavljao Mariju Lukić? I zašto ne pitati opet: ko je rušio u Savamali?

Oni, uvek su bili oni. Oni tuku, ruše, pale, zatvaraju, muče, ucenjuju i prete. Sva moć je u njihovim rukama. A tu smo i "mi". Glavna razlika između nas i njih je što mi, očigledno, ne možemo ni da zamislimo na šta su oni sve spremni. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

SUZE I OTP

Jedva suzdržavajući suze zbog suza svojih ćerki koje je pogodio zvučni metak namenjen njemu, Dragan Đilas se javnosti obratio video-porukom koja bi mogla da promeni političku scenu Srbije, ako lideri opozicije njen odjek budu shvatili na pravi način

U nedelju 3. maja oko 20.30 časova sa krova zgrade na uglu ulica Stojana Protića i Bore Stankovića na Vračaru sa moćnog ozvučenja se kao ratni poklič Srpske napredne stranke zaorilo: "Đi-la-se lo-po-ve! Đila-se lo-po-ve...!" Usred tišine policijskog časa ovaj poklič je odzvanjao u čitavom kraju zaglušujući sve drugo, prodirao kroz prozore u obližnje stanove. Zvučni napad pogodio je i ćerke Dragana Đilasa od tri i devet godina koje sa majkom žive nedaleko od zgrade na čiji krov su se popeli partijski vojnici SNS-a. Deca su bila preplašena, neutešno plakala, možda dobila i napad panike iščekujući da će oni koji im napadaju oca, koji pretećи urlaju tu negde iza ćoška, zavijaju tu istu pogrdu po celoj Srbiji, zalupati na vrata njihovog stana.

Dvadesetak minuta kasnije, vidno uzrujan, jedva suzdržavajući suze, bes i očaj, javnosti se videoporukom preko Tvitera obratio Dragan Đilas. Ne šef Stranke sloboda i pravda, ne bivši gradonačelnik, niti biznismen i političar, već čovek Dragan Đilas koji je upravo iskusio nemoć oca da zaštiti svoju decu od nasilnika i koji je doživeo poraz i očaj oca jer nije uspeo da sačuva decu od zlostavljanja i suza.

"Moja deca su to slušala, plakala i tresla se od straha. Zato što si ti, Aleksandre Vučiću, jedan kreten, bre, bolesnik jedan koji šalje debile da puštaju odavde, bre, te tvoje laži", rekao je Đilas jedva suzbijajući emocije, boreći se sa jecajima da dođe do reči. Da se neko od partijskih vojnika SNS-a zaduženih za razglas na krovovima u tom trenutku pojavio, sigurno bi došlo do fizičkog obračuna.

Đilas je najavio da će ih sutradan od osam časova uveče čekati sa prijateljima, pripretio Vučiću da će odgovarati kad-tad i naglo zaćutao osetivši da više ne može da potiskuje suze oca čija su deca povređena.

Video-poruku Dragana Đilasa na Tviteru je do utorka uveče pregledalo više od 600.000 ljudi, na Fejsbuku gotovo 640.000, bilo je na hiljade retvitova, šerovanja, komentara, lajkova. Kao da je došlo do identifikacije roditelja sa ocem čiju je decu povredila partijska država dok sistematski progoni i napada Đilasa kao projektovanog Narodnog neprijatelja broj jedan. Đilasov iskren vapaj oca zabrinutog za decu izazvao je bes kod ljudi koji su stali na stranu pojedinca, samog protiv partijske mašinerije SNS-a logistički potmognute državnim resursima. Politička hajka na Dragana Đilasa, toliko besomučna i nesuvisla da je počela da se pretvara u farsu, tako je iskočila sa političkog fronta, postala lična i za njene organizatore kontraproduktivna.

LIČNI RAT

Sledećeg dana, u ponedeljak, oko osam uveče su se na spomenutoj raskrsnici kod Hrama Svetog Save u znak podrške Đilasu okupili lideri Saveza za Srbiju i Pokreta slobodnih građana, nekolicina njihovih pristalica koji su prkosili policijskom času i veliki broj novinara, kamermana i fotoreportera. Kolektivno se u 20 časova aplaudiralo medicinskim radnicima, u 20.05 se pravila buka protiv diktature, a onda se čekalo da se preko razglasa oglasi istureno odeljenje SNS-a ili možda čak pojavi neka izvidnica.

Dok se čekalo, predsednik Demokratske stranke Zoran Lutovac je davao izjave novinarima, šef PSG-a Sergej Trifu-

OR JEDNOG OCA

NA SKUPU PODRŠKE: D. Đilas

Foto: Marija Janković

nović je bio zabavljen snimanjem sopstvenog performansa mobilnim telefonom, političari su komunicirali sa prisutnima, ćaskali među sobom. Činilo se da nisu baš shvatili šta se prethodnog dana dogodilo, da ogroman odjek video-obraćanja Dragana Đilasa nema veze sa njihovom politikom, već sa saosećanjem stotina hiljada građana Srbije sa jednim povređenim čovekom sa koga su spale stege političkog ponašanja i koji im se obratio ljudski kada mu je porodica bila ugrožena.

Sam Đilas nije odavao utisak nekoga kome je posve lagodna energija kojom je zračio skup podrške. Najnapadaniji i, zbog orkestriranih laži o njemu, verovatno među gledaocima Pinka i čitaocima "Informera" najomraženiji čovek u Srbiji, uprkos svemu tome odbija da ga čuvaju telohranitelji: sam po Vračaru šeta psa u dozvoljeno vreme i ćaska sa komšijama i komšijskom decom, kao da bi najradije sam pošao u lični rat nakon što je rafal namenjen njemu okrznuo njegovu decu.

MARŠ NA PINKU

Negde pre pola devet sa krova iste one zgrade odakle je prethodne večeri odjekivalo "Đilase lopove!" zaorio se "Marš na Drinu". Mali skup podrške Draganu Đilasu preselio se u Stojana Protića i glasno negodovao. Nevidljivi DJ sa krova je zatim pustio "Bože pravde", pa "Tamo daleko", pa opet ukrug. Organizatori bakljada nisu posve ustuknuli, ali su rešili da ne provociraju previše. Marketinški tim SNS-a je procenio da bi uzbunjena javnost mogla da se odlučnije okrene protiv njihovog predsednika Aleksandra Vučića, ukoliko bi se nastavilo sa zvučnim napadima na Đilasa u blizini njegove dece. Sudeći po društvenim mrežama, te večeri se nigde u Srbiji preko razglasa nije skandiralo protiv Vučićevog arhineprijatelja Dragana Đilasa.

Zato se sa napadima nesmanjenom žestinom nastavilo na Pinku. Na televiziji Željka Mitrovića oprobani asovi za rušenje ugleda, targetiranje i protivzakonito širenje laži i kleveta D. J. Vučićević, marketinški stručnjak Krle & Co su Đilasovo nesvakidašnje iskreno obraćanje javnosti diskvalifikovali kao "glumatanje", kao "politički performans", izrugivali mu se, izobrtali sve moguće teze i objasnili gledaocima da su zapravo prave žrtve nekakvih hajki Vučić i njegova deca, koji su izloženi napadima "lopova Dragana Đilasa".

Neke poslanice SNS-a su u detalje čitale raznorazne umobolne tvitove kojekakvih ludaka koji su se ostrvljavali na Vučićevu decu, predstavljajući to kao orkestrirani napad iza koga stoji Dragan Đilas.

NAJPOGODNIJA META

Napadi Vučića, njegovih ministara, poslanika, članova SNS-a i partijskih medijskih glasila na Đilasa su poprimili psihopatološki prizvuk. Sve to odavno prevazilazi marketinški stvorenu projekciju moćnog i prebogatog neprijetalja potmognutog mračnim centrima moći, dovoljno jakog da može da ugrozi Aleksandra Vučića koji narod i državu neumorno i po cenu sopstvenog zdravlja brani od njega. U nedostatku ozbiljnog protivnika na koga zahvaljujući kontroli nad većinom medija može da se preusmerava nezadovoljstvo glasača, i pred kime bi Vučić pored uloge neustrašivog vođe mogao da ulazi i u ulogu žrtve, poslovno uspešan Đilas, nekadašnji gradonačelnik Beograda, među postojećim opozicionarima činio se kao najpogodniji da mu se dodeli ta uloga.

Na Đilasu se zbog toga godinama bukvalno iživljava partijska država. To ludilo ide dotle da Vučićevi ministri i poslanici kada ih novinarska pitanja sateraju u ćošak počinju da recituju nebuloznu pesmicu o Đilasu koji je ukrao 600 miliona evra; kompletna opozicija se u partijski kontrolisanim medijima predstavlja kao društvo koje finansira i kojim rukovodi Đilas; pregovori o Kosovu su propali zbog Đilasa, Đilas je bio kriv za štetu koju su napravile poplave, u Đilasovo vreme su propale bolnice, Đilas je organizovao lupanje u šerpe i lonce protiv diktature, pa se tako i ovaj razigrani i pomalo detinjasti bučni protest građana nadglasava pokličem "Đilase lopove!", mada Dragan Đilas sa tim nema nikakve veze. »

Propagandna mašinerija SNS-a, koja se munjevito Vučićevom istinom obrušava na svakoga ko se malo istakne među onima koji odbijaju da mu se poklone, ni na kome se tako žestoko i toliko dugo nije iživljavala kao na Draganu Đilasu, zato što Đilas nikako nije hteo da ustukne. Osnivač PSG-a Saša Janković je iskusio sličnu torturu kada mu je popularnost bila na vrhuncu, ali nije dugo izdržao.

U nedelju uveče Dragan Đilas je prvi put pokazao znak slabosti. Odavao je utisak emotivno polomljenog čoveka koji je konačno pokleknuo pod pritiskom besomučnih napada. Ironično je da mu je pokazivanje ljudske ranjivosti donelo veću podršku nego što ju je ikada imao nastupajući kao neustrašiv i nedodirljiv čovek o koga se udarci daleko nadmoćnijeg neprijatelja odbijaju kao o Baš-Čelika. Dan kasnije je Đilas rekao da je dosta bilo suza i da se borba nastavlja.

Organizovani napadi na Đilasa su pokazna vežba za sve koji možda razmišljaju o tome da se u javnosti usprotive jednoumlju u koje Vučić gura Srbiju, baš kao što koordinisane bakljade na krovovima nisu samo scenografija za prikazivanje velike podrške građana Vučiću na Pinku kao odgovor na "Buku protiv diktature", već i zastrašivanje udarača u šerpe i lonce u čije su kuće prodrli. To mu nekako dođe kao ono kada mafija kao upozorenje nekome ostavi fotografije njegove dece snimljene u njegovoj kući. Poruka glasi: Tu smo, možemo da udarimo kada god hoćemo.

U tolikim i toliko ostrvljenim napadima na Đilasa kao da ima nečeg ličnog. Nije to hladna propagandna mašinerija koja radi svoje, već se razaznaje želja da se ciljano puca u meso, još uvek samo metaforički. Kao da Vučić, koji je od leve ruke Vojislava Šešelja preko desne ruke Tomislava Nikolića izrastao u neprikosnovenog narodnog vođu koji ne trpi prigovor, nikada nije preboleo što ga je Đilas dva puta tukao u trci za gradonačelnika Beograda, pa čini sve da ga odstrani sa političke scene da ga ne bi stalno podsećao na poraze. ¶

ANDREJ IVANJI

Napredno, bahato

Autoritarni režimi, pogotovo oni koji imaju na svom vrhu koloritnu ličnost, ne trpe nikakvu kritiku i spremni su da čine razne bedastoće kako bi je ukinuli. Naprednjački režim to radi onako kako jedino zna: reaktivno, brutalno, bez šlifa, bez ikakvih tragova kreativnosti, po principu "spaljene zemlje"

Bilo bi zanimljivo saznati kako se rađala ideja da se građanima, koji lupaju u šerpe u znak protesta protiv naprednjačkog "raspamećivanja" u doba korone, oponira tako što će se grupe režimskih "aktivista" probijati na različite načine na krovove zgrada širom zemlje, sa skupih razglasa puštati gromoglasne navijačke urlike ("Hej, hej, Đilase, vrati pare, lopove!"), duvati u vuvuzele, paliti baklje i vatromete. Liči da bi tako idiotski akcioni plan mogao poteći iz sivih moždanih ćelija poslanika Vladimira Đukanovića, koji je 29. aprila, tri dana nakon što je počela akcija "šerpanja", pozvao građane da podrže Aleksandra Vučića svake večeri u 20:30, ali je svakako akcija pre realizacije morala da prođe stranački "brejnstorming", a sasvim izvesno nije mogla da bude izvedena bez odobrenja predsednika i njegovih stručnih službi za rejting i specijalne aktivnosti. U svakom slučaju, bukački performansi potvrdili su da naprednjačka propagandna mašinerija svakako nije nešto naročito inteligentna i naučno potkovana, već samo beskrajno bezobzirna i bezobrazna.

Ako je cilj bakljada bio da svojevrsnim blickrigom zaplaše građane koji glasno, lupanjem, iskazuju svoje negodovanje svako veče pet minuta posle osam, šaljući im poruku da se ne zezaju i da su nasilnici, huligani i navijači na naprednjačkoj strani – u tome dakako nisu uspeli. Ova akcija je toliko izirritirala stanare da su iskazali do sada neviđenu hrabrost i praktično oterali "aktiviste" sa krovova zgrada (ili im zabranili povratak na isti). Umesto da dozvole da budu poniženi, stanari su ponizili "bakljaše" – pune su društvene mreže tih snimaka. I udarci u šerpe su postali jači i jači. Ako je cilj akcije bio da se glasnim razglasom pokaže da Vučić ima snažnu podršku građana, ni tu nisu požnjeli uspeh. Pokazalo se da se i oni koji se nalaze u naprednjačkom klijentelističkom lancu srame da na bilo kakav način to pokažu javno, i glasno sa terasa i prozora podrže predsednika. U pojedinim slučajevima, protiv "aktivista" žestoko su protestovali čak i glasači SNS-a, iz prostog razloga što su ovu naprednjačku akciju doživeli kao da su im stranački ljudi sa bakljama upali direktno u spavaću sobu. Doživeli su to kao svojevrsni udar na intimu. Ako su ranije naprednjačke kampanje zastrašivanja i stvaranja paralelne realnosti bile uspešne, čini se da su se sada dobrano zeznuli.

OTPLATA NA KROVU

Društvene mreže su u roku od nekoliko minuta od početka "akcije" bile prepune snimaka bakljada, a odigrale su i važnu ulogu u dekonstrukciji čitavog procesa. Vrlo brzo smo saznali ko je organizovao ove ljude, kako su ušli u zgrade, kako su iz njih izašli, kada su doneli a kada odneli razglas, kako su reagovali stanari, kako upravnici zgrada, ko je i kada delio baklje i vuvuzele, kako je reagovala policija koju su stanari ili upravnici zgrada pozivali... Morali ste imati transfer blama kada ste gledali snimke "aktivista" kako odlaze poniženi, mnogi od njih skrivajući lice korona-maskama i navlačeći kapuljače da ih neko ne bi prepoznao. Treba biti siguran da među njima nema mnogo onih koji su se pentrali na krov zgrade iz uverenja, već da ih je većina tu da bi otplatila radno mesto u javnoj službi ili neku drugu prinadležnost koju su dobili zahvaljujući naprednjačkoj vlasti. I čak i njih je, čini se – nadamo se da nismo samo odveć optimistični – bilo sram zbog budalaštine u kojoj su učestvovali. Kao što je, prema svedočenju očevidaca,

DUH SA KROVOVA:
Bakljaši i njihov šef
Fotomontaža: VREME/CC

i bez duha

i policiju pomalo bilo sram što "bakljaše" ne smeju na bilo koji način sankcionisati.

Zvanična naprednjačka verzija je da su bakljade zapravo organizovali aktivisti civilne organizacije Udruženje za zaštitu mladih. Fakat, postoji u Agenciji za privredne registre NVO zaveden pod ovim imenom, od 2015. godine, a interesantno je da je prvobitno registrovan za "zaštitu mladih u saobraćaju i nekonzumiranje alkohola tokom učestvovanja u saobraćaju", da bi u junu naredne godine proširio svoje aktivnosti na svekoliku "participaciju mladih u javnom životu Srbije". Ovo udruženje je dobitnik sredstava za svoje aktivnosti na raznim nivoima vlasti, a njegov šef Ivan Đorđević čest je gost režimskih televizija, gde je, recimo, redovno kritikovao proteste organizovane zbog rušenja u Hercegovačkoj. Pre neki dan je, upravo zbog apostrofiranja ove organizacije i njene uloge u bakljadama, reagovala i Krovna organizacija mladih Srbije, koja je "najoštrije osudila najnovije političke zloupotrebe mladih i udruženja mladih". Naravno da niko, ipak, nije poverovao da je ovako široku akciju organizovao bilo ko osim same vlasti tim pre jer su "bakljaši" imali sve potrebne "ausvajse" i infrastrukturu. A sigurno je da ni para nije falilo.

Razgovarajući sa svedocima naprednjačke akcije, saznajemo da su "aktivisti" na različite načine dospevali na vrhove zgrada. U pojedinim slučajevima, to su činili zahvaljujući upravnicima zgrada, u drugim slučajevima zahvaljujući "jatacima", a ponekad i klasičnom prevarom. Hodali su, čini se, u grupama od petnaestak osoba. Svaka grupacija imala je sa sobom ozvučenje, koje je donela nekoliko sati pre nastupa, kao i potreban pirotehnički materijal. Sa sobom su vukli i vodu u plastičnim flašama, što se videlo po smeću kojeg su ostavili. Jasno je da je "himna" o Đilasu snimljena u nekom studiju, pa potom distribuirana. Kažu da je družina bila različita: od navijačkih huligana do vremešnijih naprednjačkih aktivista. Neki od njih su se predstavljali da dele pakete starijim građanima, a skoro nigde, od poznatih slučajeva, na krovovima nisu viđeni stanari dotičnih zgrada.

STANARI PROTIV BAKLJAŠA

Naš sagovornik iz zgrade na novosadskom Bulevaru Cara Lazara (31-45) kaže da ne zna kako su se "bakljaši" popeli na krov zgrade, odnosno ko ih je pustio, ali da definitivno nisu imali podršku upravnice zgrade i njenog pomoćnika, koji su pozvali policiju čim je započeo naprednjački performans. Kada je policija došla, "performeri" su izašli iz zgrade i pokazali da imaju potrebne papire. Jedan od njih se svađao sa novinarima koji su se nalazili ispred zgrada, ali je nakon reakcije jednog policajca prestao sa pretnjama i uvredama. Policija je potom utvrdila da je za ovaj slučaj nadležna komunalna policija. (Baš bi komunalnoj stranačkoj vojsci palo na pamet da kažnjava svoje stranačke kolege, osim ako nije Šabac u pitanju, gde je komunalna policija stvarno reagovala.) Stanari su posle ovog događaja održali skupštinu stanara i na svakom ulazu okačili natpis da se zabranjuje izlazak na krov ove zgrade. Stanari su pokupili smeće koje je ostalo za "zaštitarima mladih": plastične flaše, ostatke pirotehničkih alatki, među kojima i tri nekorišćene baklje. Naš sagovornik smatra da je ova zgrada odabrana baš zbog toga što se iz nje svako veče čula gromoglasna buka od udaranja u šerpe i lonce, a "omladinski aktivisti" se više nisu vraćali.

Upravnik jedne druge zgrade, na novosadskom Bulevaru oslobođenja (145), objasnio je svojim sustanarima kako su "omladinski aktivisti" dospeli na krov ovog stambenog objekta. Praktično, na prevaru. Upravnik veli da je dobio poziv iz mesne zajednice i da su ga nadležni zamolili da im omogući pristup krovu i obezbedi struju kako bi se puštala muzika. Rekli su mu da žele da "relaksiraju ljude u teškim vremenima" i da će puštati "lake note", poput *Na lepom plavom Dunavu* Johana Štrausa Mlađeg. U pismu izvinjenja stanarima, koje je okačio na oglasnu tablu, upravnik navodi da je izmanipulisan na najgori način i da nije mogao ni da pretpostavi da će zgrada biti "upotrebljena u političke svrhe". Potom je rekao da je akcija trebalo da traje tri dana, ali da je on otkazao gostoprimstvo naprednjacima. "Zahvalan sam komšijama koji su takođe reagovali i negodovali i stali na moju stranu, tako da nisam bio sam u odluci da zabranim dalje 'aktivnosti' sa našeg krova", napisao je on.

Stanarka zgrade u beogradskom naselju Vidikovac, na kojoj su "performeri" izveli akciju 29. aprila uveče, Maja Vasić »

Nikolić objašnjava za "Vreme" kako je ta akcija izgledala, i kako su "okupaciju krova" doživeli ona, njena porodica i drugi stanari. Nakon što je deo zgrade aplaudirao zdravstvenim radnicima i potom se oglasio udarajući u šerpe i lonce, te puštajući antifašističke pesme, u 20.30 ceo kraj je odjednom zagrmeo, a terasa na kojoj je ona stajala sa svojom porodicom tresla se od jačine zvuka. Trebalo joj je, kako kaže, nekoliko minuta da shvati kako nije u pitanju skandiranje građana već audio-snimak.

"Tih nekoliko minuta tokom kojih čujemo samo zaglušujuće skandiranje izazvalo je prvo čuđenje, a potom očaj – očaj spoznaje da su naše komšije, naši sugrađani, roditelji dece koja idu u školu sa našom kćerkom oni koji ovo viču, složno i glasno. Izvela sam dete na terasu i rekla: 'Ovo je naše naselje', i u očaju se rasplakala", kaže Maja Vasić Nikolić.

Ubrzo joj je stigla fotografija koju je prosledila drugarica koja stanuje u zgradi preko puta nje. Tek tada je shvatila da nesnosna buka dolazi zapravo sa krova njene zgrade. Potom su počeli da pristižu i snimci bakljada iz drugih delova grada. Maja je poverovala da su se stanari zgrada popeli na krovove i tako, nasilnički, pružali podršku vlasti. "Ostatak večeri sam provela razmatrajući predlog da se selimo iz zemlje pod hitno, pitajući se da li bi nas Novi Zeland prihvatio, da li imaju *point system* koji meri normalnost ljudskih bića", rekla je ona.

Bilo joj je ipak lakše kada je shvatila da ljudi koji su bili na krovu nisu stanari zgrade, kao i da ogromna većina stanara oštro osuđuje ovaj postupak. "Sutradan smo organizovali stražu. Iako smo pretpostavljali da se neće vratiti, za svaki slučaj smo bili spremni da reagujemo ako to učine: da ih ne pustimo unutra i da ih snimimo i prosledimo policiji. Nisu se vratili", kaže ona.

DVA POLA MAGNETA

Dosadno je već ponavljati, ali to nam je posao – autoritarni režimi, pogotovo oni koji imaju na svom vrhu koloritnu ličnost, ne trpe nikakvu kritiku i spremni su da čine razne bedastoće kako bi je ukinuli. Naprednjački režim to radi onako kako jedino zna: reaktivno, bahato, bez šlifa, bez ikakvih tragova duha i kreativnosti, po principu "spaljene zemlje". Ako ste neko ko smeta vlasti, dobijaćete redovno pretnje i uvrede, bićete meta tabloida, sve dok ne razumete poruku; ako opozicija organizuje miting, tu je vlast da organizuje gromoglasni kontramiting; kada se proterani Utisak nedelje vratio na TV ekrane, eto ti na Pinku nabudžene kontraemisije Hit tvit u kojoj gostuju naprednjački mislioci (uključujući Čanka i Čedu); kada je emitovan serijal o liku i delu predsednika pod imenom "Vladalac", naprednjačka propagandna mašinerija je brže-bolje snimila kontraemisiju "Progon", u kojoj su Vučićevi građanisti kritikovali kritike... Ima toga mnogo, i može se dugo nabrajati – sve do baklji na krovovima.

Producent serijala "Vladalac", novinar i kolumnista Slaviša Lekić, bakljadu doživljava kao akt nasilja. On u razgovoru za "Vreme" ističe da u političkoj strategiji naprednjaka prednjači "disciplinovanje svih koji ne dele stav vlasti".

"U tom beskrupuloznom obračunu, gde se ne preza ni od linča, zasad medijskog, a sve sam uvereniji da neće samo na tome ostati, botovi preuzimaju ulogu socijalnih službi i volontera, nevladinom sektoru se suprotstavljaju provladinim fantomskim organizacijama sa građanskim prefiksom, dnevnoj štampi konfrontiraju konfiskovane i ucenjene tabloide, istraživačkim portalima se konkuriše sa isturenim odeljenjima BIA u vidu brojnih portala, prerađuju se spotovi, plagiraju emisije, organizuju kontramitinzi", kaže Lekić.

Lekić dodaje da je živeo u uverenju da su vrhunac "naprednjačkog ludila" svojevremeno najavljeni "štrajkovi glađu protiv opozicije", ali se "pokazalo da SNS ume i sme niže od dna 'dnoovog' dna".

"U istoriju političke borbe zlatnim će slovima biti upisane bakljade i navijačke pesme 'Hej, hej Đilase, vrati pare, lopove!', koje se ore iz zvučnika sa vrhova beogradskih višespratnica. Verujem da će se na mnogim katedrama izučavati ovaj poslednji 'napredni' performans kao ordinarni primer sredstva političke borbe jedne organizovane kriminalne grupacije koja ima svu moć ovog sveta ali im je baš stalo da na taj način učine nevidljivim one koji, sem protesta, nemaju drugi način da dignu glas. To se zove – tiranija!", ističe Lekić

Direktor novosadskog Centra za regionalizam Aleksandar Popov smatra da je naprednjačka vlast suviše samouverena i da se uvek iznenadi kada se pojavi otpor njihovoj autoritarnosti. On smatra da oni imaju lažnu sliku o sebi i veruju da imaju veliku podršku građana "samim tim što koriste klijentelističke odnose i zloupotrebljavaju medije koji su pod njihovom kontrolom".

"Sećam se perioda kada smo osnivali Savez reformskih snaga i kada je glumac Ljuba Tadić rekao kako je na toj osnivačkoj skupštini video društvo duha i inteligencije, a kako su, sa druge strane, skupovi nacionalističkih partija prepuni ljudi bez duha i bez mašte. To se sada odnosi na naprednjake. Nemaju oni niti duha niti mašte. Oni nemaju ideju kako da naprave neki valjan odgovor na ono što rade građani ili opozicija, osim kopiranjem ili nasiljem, odnosno bahatošću. Ako mogu da kradu državne pare na različite načine, zašto ne mogu da kradu ideje, posebno ako nemaju nikakvih sankcija za to", kaže Popov.

On kaže da su bakljade vrhunac bahatosti, s obzirom da su organizovane za vreme policijskog časa. "Da sam ja to radio, već bih dobio kaznenu prijavu, a možda bih i po hitnom postupku bio osuđen", kaže Popov.

Popov dodaje da je lupanje u šerpe spontani izliv nezadovoljstva građana i da je usmeren ne samo ka merama uvedenim za vreme pandemije nego svemu onome što se nagomilalo proteklih godina. "Taj glasni revolt je izazvao nervozu režima, jer se vidi da se rađa nova protestna energija. To njih plaši i otud takva žestoka reakcija. Reakcija najbolje govori o mentalitetu ove vlasti. Samo što su ovoga puta proizveli kontraefekat", kaže Popov.

Slaviša Lekić smatra da su vanredna stanja situacije u kojima se ljudi ujedinjuju, ali da mu se čini da se društvo u Srbiji tokom njega još više podelilo. "Čini mi se da smo u međuvremenu svi postali netrpeljiviji. Znamo da Srbija nikad nije disala jednim plućima, ali danas je podeljenija više nego ikad: ponekad mi se čini da smo mi ovde dva ista pola magneta koja ništa više ne može spojiti", kaže Lekić. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Putujte s nama, ako smete

Odvažni istraživački novinar "Vremena" došao je ekskluzivno u posed punog, detaljno razrađenog transkripta tajne strategije javnog gradskog prevoza u vreme pandemije, ploda udruženog delovanja doktora i spin-doktora

Vidi, brate, dvaes' godina sam u marketingu, i kažu da sam uspešan, a znaš zašto je to tako? Zato što sam kreativac, eto, zato što ovo za mene nije samo keš, nego i umetnost. Don Drejper je moj idol, znam napamet sve 92 epizode *Mad Men*, eto, o tome ti govorim – to nije samo posao, to je način života. I kad me zvao drugar Odozgo – a ti znaš šta to znači, nisi glup – da sa svojim momcima pomognem oko osmišljavanja strategije za buseve posle vanrednog stanja, prihvatio sam to kao, ono, kreativni izazov, okupio svoje najbolje ljude: Peru, Žiku i Lazu, i bacili smo se na posao.

Smernice su bile jasne: treba sve, kao, da se otvori, ali tako da sve zapravo ostane zatvoreno; treba da se tobože ide u "normalu" jer je to politička potreba naručioca, ali tako da sve na terenu bude još nenormalnije nego kad je sve bilo skroz nenormalno. Zašto? Jasna stvar: javni gradski prevoz treba da se pokrene tako da se zapravo ne pokrene, jer klijent želi da to više ne bude ni javni, ni gradski, ni prevoz. Mućni glavom, setićeš se zašto.

Ekipa s vrha, praćena Potpukovnikom i drugim stručnjacima, zadala je javne smernice, one koje svi znaju: u bus samo s maskom i rukavicama, jedan po jedan, Sobnom starešini pokažeš opremu, kartu i specijalni arbajter-ausvajs, poljubiš mu blago zaslinjenu rukavicu, uđeš gde ti se kaže, sedneš ili staneš gde ti se dozvoli, izađeš gde i kako ti se naredi. Između – šta bude. Vreme putovanja nije još u dovoljnoj meri osmišljeno. E, tu na scenu stupamo mi, kreativci, da malo doteramo ova nedovoljno koncizna i malo previše liberalna pravila. Bilo je ideja da zovemo ugledne nemačke kolege Geca i Majera da pomognu savetima, ali smo odustali: ne treba potcenjivati domaću pamet. Zaseli smo na brejnstorming u našem omiljenom kafeu, otvorenom u ilegali, naravno, i evo šta smo smislili.

Mučenik koji se nameri da uđe u autobus imaće masku, naravno, i ona mora da bude pravilno nameštena, tako da ga ni majka ne prepozna. Onda sledi legitimisanje, ali kako sobni starešina može da zna da je ovaj pod maskom zaista pravi i ovlašćeni nosilac markice, radne dozvole i ostalih ausvajsa? E, zato će ovaj morati da skine masku, da ga nadležno lice identifikuje (usput se zakašljavši u njega, da vidi kako će da reaguje, što je neophodno za psihološko profilisanje kandidata za putnika). Žika je mislio da nesrećnika nakon toga po automatizmu udaljimo iz busa jer je skinuo masku, a takav ne može da bude u busu, ali to je previše radikalno – pa, nećemo valjda da maltretiramo i podjebavamo ljude?! Zato će biti dovoljno da vrati masku na lice i poslušno krene dozvoljenim koridorom prema svom mestu. Okej, *skoro* da će biti dovoljno... Naravno da će pre toga morati da učini kniks, izvede onomatopeju glasanja oregonskog rakuna, odrecituje nešto iz opusa Milana Rakića po svom izboru i otpeva *Tri metera somota*, bar tri strofe, što izražajnije. Sobni starešina će ocenjivati njegov performans, i ako dobije bar trojku, moći će da produži tamo gde bude raspoređen (u protivnom biva izbačen uz krivičnu prijavu, a policija ga sprovodi pravo na Skajp suđenje). Dobro, neće baš odmah do sedišta; prvo će morati da dođe do lavora koji će biti postavljen kod srednjih vrata, gde će iza poluprozirnog paravana morati da se skine i da se malko zapere, jer higijene nikad dosta u ovim okolnostima, a našem svetu ne možeš verovati na reč da se redovno pere. Razume se, svaki wannabe putnik moraće da ponese svoj sapun i peškir, ne mislite valjda da će GSP i država to da mu plaćaju? E, kad se lepo plakne i osuši, može da produži na mesto. Ako bude slobodno jedno od ona tri predviđena za sedenje, sobni starešina će mu naložiti gde i *kako* da sedne: da li da bude uspravan ili zgrbljen, da se nagne napred ili u stranu, da gleda pred sebe ili kroz prozor – a sve to, bato, strogo na naučnoj bazi, u zavisnosti od trenutnih epidemioloških potreba. Prošla su vremena anarhije koja su nas i dovela dovde!

Kad se nesrećnik smesti na svoje sedište ili se ukipi tamo gde mu je rečeno da stane, naivno pomislivši kako je najgore prošlo, u autobus će nahrupiti *kontrola*. Sledi ponovno legitimisanje, skidanje, kontrolno ukašljavanje i vraćanje maske, pesma i recitacija, a može da usledi i repriza kupanja ako kontrolor ne bude zadovoljan onim što onjuši ispod putnikovog pazuha. Na kraju, kontrolor vadi blokče i igra s putnikom brzi iks-oks. Ako putnik izgubi, mora odmah napolje, i to puzeći unazad, dok ga putnici koji su preživeli iks-oks test ljubazno šaketaju po rebrima pevajući *hu-huuuu* iz *Sympathy For the Devil*.

E, ko sve ovo preživi, taj je pravi putnik, ponos GSP-a, i lojalni građanin, dika naše slobodarske zemlje! I taj će biti nagrađen. Sećate li se kako su u ona davna, varvarska, nehigijenska vremena – dakle, do pre dva meseca – fudbaleri razmenjivali dresove na kraju utakmice? Korisnici naših usluga koji ostanu u vožnji do kraja, moraće na izlasku da razmene maske, i tako se simbolički stope u jedan dah čistote i zdravlja, koji su nam iznad svega...

Naravno, dobro znam da će se uvek naći nezadovoljnika i večito antiprotivnih koji će dići dreku da je sve ovo malo preterano, ali to je koješta. Pera, Žika, Laza i ja uradili smo dobar posao: ipak smo mi ponos kreativne industrije. A šta ćemo kad pandemija prođe? Brate, mojne da ste naivni. Previše je ona dobra da bismo joj dopustili da tek tako nestane sad kad smo se tako zgotivili. Ona i mi imamo s vama još velike planove. ¶

Ovaj režim će pasti na ulici

"Stvorena je atmosfera građanskog rata, kojoj naročito doprinose bakljade kriminalaca u službi SNS-a i nekih njegovih poslanika i članova na terasama i krovovima zgrada. Naravno, sve je u funkciji predizborne kampanje jednog koliko odvratnog toliko opasnog autoritarno-mafijaškog režima"

Fotografije: Marija Janković

Izlaskom iz akutne pandemijske krize, strah i nezadovoljstvo dela građana samo su prešli u novo polje života – političko. Pa tako, apsurdnost svakodnevnog "policijskog časa", čak i onda kada su mere toliko popustile da je preko dana protok ljudi neometan, proizvela je Buku protiv diktature. Usledio je odgovor "druge strane", u vidu pretećih plamenih baklji sa krovova zgrada. Pitanje glasi: ko je "druga strana", ako su ova prva građani? I zašto je "drugoj strani" stalo do besmislene zabrane kretanja svih građana? Šta smo sve saznali i "naučili" o našoj vlasti tokom same epidemije i čemu nam sada to znanje služi, za veći strah ili za razbijanje okova straha? I čemu nas sve to, u krajnjem, vodi? Pitamo sociologa Jova Bakića.

"VREME": Šta nam je situacija s koronom prvo pokazala? Funkcioniše li naš Ustav, važi li ili je samo "igračka" Aleksandra Vučića koju zaboravlja kada uvodi vanredno stanje i poštuje kada govori o zakonskim rokovima za izbore?

JOVO BAKIĆ: Živimo u zemlji koju je Pravda odavno napustila, ako je ikada u njoj i boravila. Kada nema Pravde, nije neobično da se i zakoni, koji često nisu u skladu s Pravdom, ne poštuju. Vanredno stanje je neustavno proglašeno, ali to je tek jedno, možda samo najdrastičnije, u nizu gotovo svakodnevnih kršenja Ustava koje čini predsednik SNS-a obavljajući i ulogu predsednika od nas otete Republike. Kada god se bavi privrednim pitanjima, koja su izričito u nadležnosti Vlade, on krši Ustav; kada god vrši pritisak na tužilaštvo kako bi podiglo protiv nekog građanina (naglašavam da bi on po slovu Ustava trebalo da bude predsednik svih građana Republike Srbije) optužnicu, on krši Ustav; kada god se žali na rad sudija – a neretko im i preti – predsednik SNS-a krši Ustav; kada god proziva opozicione političare kao kriminalce, on krši Ustav; kada god njegovi ljudi od poverenja, kao što je Đuka zvani Bizon, prave bakljade na terasama ili krovovima zgrada ili kada neki drugi odlaze da decu njegovih političkih protivnika uznemiravaju i zastrašuju, on krši Ustav, pa i pravila uljudnog ponašanja; kada god razmatra probleme putne infrastrukture, on krši Ustav; kada se bavi socijalnim pitanjima, on krši Ustav. Razume se, u tome mu pomaže i Vlada, jer njena predsednica zove predsednika Republike "šefom", a po Ustavu on nije njen šef, nego su njene nadležnosti, kao predsednice Vlade Republike Srbije, višestruko veće od njegovih. Time je ova besprizornica, koja sebi čak daje za pravo da narodne poslanike proglašava ludim, zapravo priznala da živimo u partijskoj državi, jer njoj je šef predsednik njene stranke, iako bi, da je država pravna, ona bila najmoćnija osoba u izvršnoj vlasti.

Prema tome, predsednik SNS-a – na žalost građanki i građana koji ne spadaju u 10 odsto onih koji pripadaju njegovoj stranci, mada pouzdano znam da čak ni svi među njima nisu srećni nasiljem naprednjačke vrhuške odnosno mafije – obavlja funkciju Predsednika naše od mafije otete republike, svakodnevno kršeći Ustav i silujući više od 90 odsto stanovništva.

Njegova kršenja Ustava toliko su učestala, a ogrešenja o prava građana toliko velika (ona o zdrav razum tek uzgred pomenuti treba), da nikako ne bih bio u njegovoj koži kada dođe dan svođenja računa njegove mafijaške vladavine.

Najavljeni su izbori u junu, a vanredno stanje tek što nije ukinuto. Da li su zaista izborni rokovi po Ustavu tako striktni da njihovo nepoštovanje vodi u diktaturu, kako tvrdi predsednik Vučić?

Sve prethodno sam i naveo zbog činjenice da se Ustav krši i zbog toga što Narodnoj skupštini ističe mandat 3. juna, pa bi i izbori, bez donošenja posebnog zakona, bili neustavni. Po najavama vlastodržaca, međutim, oni će se održati 21. juna, a predsednik SNS-a i njegova družina, već

će se snaći da sve dovedu, ovako ili onako, u ustavne okvire; pravnici su ovde uslužni vlastima, navikli su decenijama unazad, pa od njih ni sada ne treba nešto drugo očekivati. Jedan od njih, na čelu SNS-a u Skupštini, hvalio se, čak, da je veći deo političke karijere proveo kao radikalski magarac, ali da je prestao da njače onoga trena kada se u SNS uključio. Vlast može da donese poseban zakon, ali od magaradi koja njaču, brava koji buruču i hajvana koji muču, nikada niko ne može da napravi ljude.

Jezgro političkog života u Srbiji oličeno je u prvoj sednici Narodne skupštine od uvođenja vanrednog stanja, i u svim njenim kontroverznim i incidentnim scenama i dijalozima. Kako biste opisali rad našeg parlamenta, stuba demokratije, i da ste u ulozi narodnog poslanika, gde biste sedeli, u sali ili u holu s bojkotašima?

Narodna skupština odavno nije narodna, već je to skup partijskih poslušnika iz različitih stranaka. Drugim rečima, to je slika i prilika oligarhijskog ustrojstva društva. Ruku na srce, ne traje to od 2012, nego je narodna tragedija dugovečnija, pa ni silazak ove vlasti ništa građankama i građanima ne jemči. Bogata manjina vlada, a sirotinja dirinči za koru hleba. No, tokom lične vlasti Aleksandra Vučića i ovaj privid Narodne skupštine izvrgnut je dodatnom ruglu. Na njegovoj listi su se našli ljudi koji, na njegov mig, muču, njaču i buruču, a tek ponekad uspeju nešto s teškoćama da pročitaju ili nemušto progovore. Naravno, opozicija je u takvim uslovima takođe obesmišljena, pa čak i da nema onih koji su ucenjeni i moraju da je manje ili više neuspešno glume. Ne sanjam poslanički mandat. Nije mi neophodan da bih svoju ličnost osećao ispunjenom. Podrazumeva se da je, u redovnim okolnostima, obaveza poslanika da učestvuje u radu Narodne skupštine, jer zato ga plaćaju oni koji su ga tamo poslali. Načelno, moje je mišljenje da se treba boriti uvek i na svakom mestu. Političar u službi građanstva mora da podnosi čak i poniženja, pa ako treba, i od onih koji njaču, muču i buruču. Građani bi prepoznali ko je ko; ako ne bi, onda zaslužuju sve što im se zbiva.

U martu je trebalo da bude održan kongres nove, opozicione, levičarske stranke kojoj biste pripadali, ali verovatno je sve pomereno zbog epidemije. Imate li sada preciznije rokove za osnivanje partije, njeno ime i da li ćete s njom izaći na izbore?

Stranka je suprotstavljena kapitalistima, a to znači da ima velike probleme u prikupljanju sredstava. U ovom trenutku nemamo ni prostorije, već su se opštinski odbori, pre uvođenja vanrednog stanja, sastajali u kafanama ili u privatnim prostorima. Prvi novac koji smo skupili dobrovoljnim prilozima dali smo na iznajmljivanje prostora za održanje vanrednog kongresa 26. februara, jer tu smo promenili statut kao uslov za održavanje redovnog kongresa (koji bi morao da bude održan do kraja proleća) na kojem bi bio donet novi program i bilo promenjeno ime. Program je napisan, ali pošto ga kongres nije usvojio (tamo može da bude u većoj ili manjoj meri promenjen), ne možemo da ga objavimo. Presekla nas je pandemija u političkoj aktivnosti.

A u uslovima pandemije, izbori su izraz neodgovornosti.

Dogodili su nam se policijski čas, obećanje o 100 evra, potenciranje ekonomske superstabilnosti, medijske i druge hajke na opoziciju i nepodobne medije koje prevazilaze dosad viđeno, i uz sve to sluđivanje naroda ishitrenim i protivrečnim odlukama. Kako biste nazvali politički (ili društveni) eksperiment u kome se kao građani nalazimo i šta on ima za cilj?

Ovo je lična vlast Aleksandra Vučića u službi njegove porodice, mafije i kapitalističke oligarhije. Pod velom autoritarnosti, koja na sebe skreće pažnju opozicije i sredstava masovnog opštenja i njegove navodne brige za običnog građanina, mafija i oligarhija obrću milijarde evra. Mafijaši, bliski porodici, u poslednjih nekoliko godina osnovali su preduzeća (najčešće u energetici, građevinskoj industriji i uslugama) posredstvom kojih peru prljavi novac stečen trgovinom narkoticima. Srbija je, poput Crne Gore Mila Đukanovića (pre neki dan je policija u hamburškoj luci na brodu u vlasništvu Đukanovićeve države zaplenila preko pola tone kokaina), pretvorena u mafijašku banana-državu. O vezama tzv. Kavačkog klana i vlasti u Srbiji već je ranije argumentovano pisano i govoreno, između ostalog i u nedeljniku "Vreme". U međuvremenu su se pojavile i vesti o privatnim trgovcima oružjem (već samo njihovo postojanje uvreda je za svaku građanku i građanina naše Republike), za šta veliku zahvalnost dugujemo Aleksandru Obradoviću, radniku "Krušika", koji dobijaju poslove s državnim firmama i neposredno ih pljačkaju, a posredno i državu i nas građane. Sve to vlast pokušava da zataška realno postojećim strahom od virusa, koji dozirano pojačava vanrednim stanjem, obećanjima o 100 evra, koja zvuče primamljivo sirotinji Srbije, te isticanjem tobože sjajnog stanja privrede. Razume se, Srbiju će, kao deo periferije svetskog kapitalističkog sistema, duboka privredna kriza zahvatiti tek krajem ove i u sledećih par godina, pa se zato ovi anestetici narodu i daju. U ovom svetlu treba shvatiti i činjenicu da najveći broj građana, s izuzetkom penzionera, kao važnog dela biračkog tela, neće ni videti 100 evra, pa ma koliko puta zvali različite brojeve telefona ili slali mejlove. Ko veruje Aleksandru Vučiću i njegovoj mafiji, pa čak i nakon osam godina svakodnevnih lagarija, otimačine i basnoslovnih lopovluka, i ne treba drugačije da prođe.

Teret sa pleća građana kao da nije spao odlaskom prvog talasa korona virusa. Umesto mira i olakšanja zbog jenjavanja epidemije, sad smo upali u vrtlog pojačane političke netrpeljivosti.

Opozicione vođe se kriminalizuju posredstvom tabloida, Pinka i Hepija, katkad i RTS-a. Stvorena je atmosfera građanskog rata, kojoj naročito doprinose bakljade kriminalaca u službi SNS-a i nekih njegovih poslanika i članova na terasama i krovovima zgrada. Naravno, sve je u funkciji predizborne kampanje jednog koliko odvratnog toliko opasnog autoritarno-mafijaškog režima. Danas je meta jedan od vođa opozicije, sutra će biti drugi. Da li mi to zaista trpimo? Da li je u skladu s našim dostojanstvom građana »

“Danas je meta jedan od vođa opozicije, sutra će biti drugi. Da li mi to zaista trpimo? Da li je u skladu s našim dostojanstvom građana da to trpimo? Mafiju treba nemilosrdno goniti, a nikako ne trpeti”

da to trpimo? Mafiju treba nemilosrdno goniti, a nikako ne trpeti!

Je li, po vama, struka tokom epidemije postala jedan od stubova vlasti ili je vlast samo koristi kao svoj paravan? Kakva je njena uloga?

Savremeno društvo ne može da funkcioniše kako treba bez različitih struka. Pogledajte samo “Beograd na vodi”! To je primer šta se dešava kada se struka ne poštuje. Niče ruglo u srcu naše prestonice, a sve zbog interesa mafijaša. Nije svako epidemiolog ili virusolog, kao što nije svako inženjer telekomunikacija ili sociolog. Nažalost, ovde svi sve znamo, svako priča o onome za šta nije stručan, o čemu je samo nešto pročitao na internetu, a lako zauzima poziciju neprikosnovenog autoriteta. To je izuzetno opasno, jer svedoči o veoma niskom opštem nivou kulture i obrazovanja.

Istovremeno, a to nikako ne sme da iznenadi, otmičar naše Republike, predsednik SNS-a, trudi se da zloupotrebljava različite struke, pa i epidemiološku, virusološku i defektološku. Naime, u samoj struci mogu da postoje i različita mišljenja. Otmičaru je, iz pomenutih političkih razloga, odgovaralo da izabere najautoritarniji pristup, koji je predložio nesumnjivo stručni epidemiolog, tj. uvođenje vanrednog stanja s višednevnim policijskim časom. Vlast, manje autoritarna, čovečnija i razumnija, poslušala bi savet da se uvede vanredna situacija, kako je predlagao takođe vrhunski epidemiolog profesor Radovanović, pa bi je i uvela na vreme, tj. nedelju dana ranije no što je uvedeno vanredno stanje. Ne bi bilo potrebe za policijskim časom. Ovako, zbog autoritarnosti same vlasti, skupljanja potpisa za iszbore, ali i zbog straha od sloma krhkog i duboko urušenog zdravstvenog sistema, u čijem su urušavanju učestvovale sve postsocijalističke vlasti, pribeglo se zadocnelom (treba li podsećati na dr Nestorovića i njegove preporuke da žene idu u Italiju u kupovinu, dok je tamo epidemija već masovno odnosila živote, ili na predsednika SNS-a koji je istom prilikom preporučivao dezinfikovanje rakijom?) uvođenju vanrednog stanja i pratećeg drastičnog policijskog časa.

Razume se, poseban problem se odnosi na služenje stručnjaka posebnim interesima, kao što svedoče basnoslovno vredni poslovi brata doktorke Kisić Tepavčević, odnosno supruga ministarke pravosuđa s različitim ministarstvima Vlade Republike Srbije i javnim preduzećima. Drugim rečima, bratiju je platilo građanstvo Republike Srbije. U tom svetlu je razumljiv i njen “lapsus” da se prvi slučaj dogodio 1. marta, drugi 3. marta, a onda demanti da je zapravo prvi slučaj bio tek 6. marta, jer zaboga, zaboravila je da je 5. marta, nakon dva dana disanja za vrat, tj. masovnog skupljanja potpisa desetina hiljada beslovesnih botova, proglašena lista SNS-a za parlamentarne izbore. Otuda ne iznenađuje ni fantomsko nestajanje imena Bojana Kisića, doktoričinog brata i supruga ministarke pravosuđa, dotadašnjeg direktora preduzeća koje je zaradilo skoro 27 miliona evra u poslovima s različitim ministarstvima Vlade Republike Srbije, te javnim preduzećima, sa sajta Agencije za privredne registre u roku od jednog dana nakon otkrivanja ove afere. Šta će da rade današnji članovi Agencije za borbu protiv korupcije kada se vlast promeni? Šta će da rade odgovorni za brzinsku promenu podataka na sajtu Agencije za privredne registre kada se vlast promeni? Šta će da radi bratstvo Vučić–Kisić–Kuburović? Dr Smrt? Tetkin pukovnik Vulin? Sline, Trice, Kučine, Bizoni, Bravi i Hajvani? Ne bih u njihovoj koži bio. Misle li mafijaši da će se izvući? Da će ih Sever ili Jug spasiti? Delije ili Grobari? Valjda nismo toliko glupi i plašljivi? Ili jesmo?

Ali, šta je sa rejtingom ove vlasti nakon izbijanja pandemije? Od svih ponuđenih istraživanja, a zaista ima raznih, koja bi po vama bila najpreciznija procena pada ili porasta poverenja u vlast Aleksandra Vučića?

Ne znam, jer bilo koje istraživanje bilo kog istraživača izvedeno u vanrednom stanju ne može doneti validne rezultate, a naročito ne ono koje je izvedeno telefonom. Jednostavno, građani su u autoritarnom sistemu svakako u strahu, a u proglašenom vanrednom stanju taj strah je dodatno pojačan. Realna je bojazan da će strah ostati pojačan i nakon ukidanja vanrednog stanja, a to nije dobro za političku atmosferu i uopšte za društveni život. Oni koji rade na uterivanju straha u građanstvo treba da znaju da će u jednom trenutku strah prerasti u agresiju, a tada ih niko neće sačuvati od narodnoga gneva.

Već sada imamo, s jedne strane, pojačano nezadovoljstvo, sa druge preteće baklje i jaku ličnu vlast Vučića oslonjenu na kadrovsku upravu. Koji je po vama najverovatniji ishod takve situacije?

Strah i bes se prazne i na ovaj način. Razumljivo je to. Odgovor vlasti je, međutim, koliko infantilan toliko opasan. Jasno je da su bakljade na krovovima i terasama izum mafijaškog uma povezanog s navijačkom potkulturom. Ova veza mafije, kojoj vođenje navijača služi kao smokvin list za prikrivanje kriminalnog delanja, i vlasti govori da se ova vlast neće oboriti na izborima, nego će se survati na ulici. No, to ne znači da ne treba učestvovati na izborima, jer oni služe za pokretanje građana, njihovo organizovanje, sve dok se ne skupi dovoljno organizovana kritična masa. Uostalom, podsećanja radi, Slobodan Milošević je izgubio na predsedničkim izborima, a tek zatim je njegova vlast pala na ulici, pošto nije bila spremna da poraz prizna. Bio je to takođe autoritaran režim s podrškom u kriminalnim krugovima. Nesreća je u tome što je takav režim, uz trošenje ogromne energije građanki i građana, nasledila oligarhija, koja je na talasu narodne energije došla na vlast. Zbog toga je danas znatno teže jedan deo građana, naročito siromašnijih, ubediti da se podigne protiv ovog autoritarno-mafijaškog režima. Naime, svakako potlačenoj sirotinji nije mnogo stalo do političkih sloboda, jer se svakodnevno bori da preživi, pa joj je uglavnom svejedno da li ih tlači oligarhija ili neki autoritarno-mafijaški sistem koji je disciplinovao oligarhiju u okviru istih kapitalističkih društveno-ekonomskih odnosa. Najveći deo vođa opozicije, pripadnika oligarhije, to ne može da razume, ne nužno zato što neće nego zato što to iz strukturnih razloga nije u stanju, dok sve izjedna podrugljivo govore o "sendvičarima". Potrebno je promeniti sistem, a to oligarhija ne može, jer bi onda sekla granu na kojoj sedi. Ona bi samo da se oslobodi smrtnog zagrljaja mafije i njenog autoritarnog pokrovitelja, pa da nastavi da vlada onako kako je činila do 2012. godine.

Za razliku od toga, nama je potrebna jednakost, solidarnost i sloboda, a toga ne može biti u kapitalizmu, pa oličavao ga ovaj ili onaj psihopata; ova ili ona mafija; strani ili domaći kapitalista; oligarhija sa ili bez autoritarnog gospodara! ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

ZAOVA I SNAJA: Darja Kisić Tepavčević i Nela Kuburović
Foto: Nela Kuburović /facebook.com

Ko nije za sebe nije ni za krizni štab

Da li je potrebno da javnost zna ko je osoba koja se skoro pedeset dana pojavljuje kao glas borbe protiv korone, i da li su poslovi njenog brata nešto što će nju da okleveta ili da ukaže na mogući sukob interesa

Odjednom sve je utihnulo, struka se izgubila. I pre nego što nam je u nedelju 3. maja saopšteno da će zbog manjeg interesovanja medija redovne konferencije u 15 časova biti otkazane, sa scene se povukla dr Darija Kisić Tepavčević, udarni glas kriznog štaba od početka epidemije, početkom marta.

Posle teksta "Poslovi porodice Kisić", koji je objavio BIRN na Praznik rada, 1. maja, Kisić Tepavčević, inače svakodnevno prisutna na televizijskim stanicama i konferencijama za medije, nestala je iz vidokruga javnosti. Zbog čega, mogli bi da se zapitaju građani navikli na njen umirujući glas i na njene bezobalne odgovore na pitanja novinara raznih redakcija? Gde se dela dr Darija, kako joj je tepao i vrh države i svaki tabloid, bilo štampani bilo televizijski?

Ispostaviće se da se ona povukla iz javnosti zbog pomenutog teksta, iz kog je javnost Srbije mogla da sazna ne da ona ima brata ili da je njen brat suprug ministarke pravosuđa u Vladi Srbije Nele Kuburović (što je zanimljivo, ali pomalo tabloidno), nego da kompanija u kojoj njen brat ima visoku poziciju uspešno radi sa javnim preduzećima u Srbiji, da je partner Ministarstva zdravlja i da je samo u martu 2020. dobila ugovore vredne skoro 400 miliona dinara (oko tri miliona evra). Ali, ako je to i istina, a lako je da se to utvrdi, zašto je to strašno, kome to smeta i šta to zapravo znači, mogli bi da se zapitaju građani i čitaoci navikli na svakakve prevare i nameštaljke u postupcima javnih nabavki u Srbiji.

Iako nije bilo nikakvih zvaničnih komentara ni iz Vlade ni iz Instituta za javno zdravlje, jer su svi znali da će se tekst pojaviti i svi su bili dobili pitanja na koja je trebalo da daju odgovore, na marginama javnog prostora, u njegovim mrtvim uglovima i mračnim mestima koja naseljavaju tabloidi i televizije sa nacionalnim frekvencijama, dolazili su komentari kojima je želelo da se poruči da je taj tekst ništa, da je to uvreda i da osim vređanja "Dr Darije", a posredno Aleksandra Vučića (jer se sve vidi kroz tu prizmu), u njemu nema bukvalno ničega; da su novinari koji ga potpisuju pokazali amaterizam i otvorenu naklonost drugačijoj političkoj opciji. »

BRAT I MUŽ: Bojan Kisić

Ti komentari su besmisleni, ali svakako zaslužuju da se na njih na neki način odgovori dodatnim stvarima koje boje kontekst ove priče.

ŠTA SMO SAZNALI I ŠTA BOLI

Uvidom u javne registre, one koji postoje u Češkoj, BiH i one iz Srbije, BIRN je pokazao u kojoj meri u sistemu javnih nabavki Republike Srbije ima mesto firma u kojoj brat dr Kisić Tepavčević, Bojan Kisić, ima važnu poziciju. Firma Nites sa svojim partnerima u Srbiji, Telekomom Srbija i dve manje kompanije, samo je u martu ove godine dobila poslove vredne preko tri miliona evra na tri tendera, a preko 25 miliona evra u poslednjih nekoliko godina sarađujući sa EPS-om, Ministarstvom zdravlja i drugim javnim preduzećima i institucijama.

Nites (skraćeno od Nikola Tesla), neka vrsta bosanske verzije velike korporacije Ilon Mask, jeste kompanija koja je registrovana i u Češkoj i u Londonu, i u Banja Luci i u Beogradu; to je firma koja nudi "pametna softverska rešenja". Neko bi mogao da se pita šta to znači, kakva su to pametna rešenja? Pa, Nites se bavi održavanjem Informacionog zdravstvenog sistema Srbije (čuvenog IZIS-a), održavanjem drugih sistema koji pomažu da srpsko zdravstvo funkcioniše bolje i, od ovog marta, trebalo bi da uvede softver za elektronsko izdavanje potvrde o smrti.

Brat članice Kriznog štaba i suprug ministarke pravde radi na poslovima koji bi zapravo trebalo da omoguće "zdravstvo na klik", odnosno stvaranje mogućnosti da građani zakažu preglede i dobijaju izveštaje preko portala ili aplikacija, i da se sva administracija zdravstvenih kartona vodi u digitalnom formatu. To svakako zvuči kao sjajna ideja za zemlju u kojoj se mesecima i godinama čeka na operacije katarakte ili kuka, ultrazvuk srca ili stomaka, i gde, realno, ako "ne znaš čoveka", odlazak u zdravstvenu ustanovu može da bude lutrija.

Dok nas doktorka Kisić Tepavčević obaveštava da budemo solidarni, disciplinovani, da se pridržavamo mera, dok se građani suzdržavaju da odu kod lekara jer su skoro sve bolnice silom prilika pretvorene u bolnice za borbu protiv pandemije, za kompaniju u kojoj radi njen brat posao ide "po starom": ministarstvo raspiše tender, oni pošalju prijavu, to bude jedina prijava i oni nastavljaju da "rade", programiraju, "održavaju sistem" i uvode nova "softverska rešenja", naplaćujući tu uslugu u milionskim iznosima.

NEKOLIKO PROBLEMA

Tekst koji je objavio BIRN i koji je nekoliko dana bio "u centru pažnje" liči na većinu članaka koje je ta medijska organizacija i ranije objavljivala: to su "hladni", suvoparni tekstovi koji se drže činjenica, u kojima su svi akteri bili pozvani da daju svoj komentar i objasne svoju poziciju.

To je školski primer kako bi mediji trebalo da rade: imamo informaciju za koju verujemo da je važna, jer se radi o čoveku koji je direktno povezan sa ministarkom, usput i doktorkom koja "vodi" borbu protiv pandemije; proverom javno dostupnih baza podataka i registara, proverom onoga što je kompanija Nites radila u prošlosti, pravimo priču o tome kako uprkos krizi i vanrednom stanju, uprkos tome što ljudi gube poslove i tek će ostajati bez posla, uprkos tome što nemamo dovoljno opreme za suprotstavljanje pandemiji, neki ljudi rade "ono svoje", a da niko od nas ne zna do kraja "šta će nam to" i čemu to služi.

Da bi čitaoci bolje razumeli: Nites je sa Telekomom (otkud Telekom?) dobio milione evra da održava sistem koji služi da vam doktori u domovima zdravlja zakazuju preglede. Ko god koristi zdravstveni sistem zna kako TO funkcioniše, kao što dobro zna koliko je komplikovano zakazati pregled kod svog izabranog lekara, da ne pričamo koliko je to komplikovano i gotovo nemoguće preko internet sistema Moj doktor. Pored toga, činjenica da je Nites bio jedini ponuđač može da probudi sumnju da je posao namešten za taj konzorcijum. Sumnja dodatno raste kada na jednom od dokumenata, koji je ovaj novinar našao bazičnom pretragom na portalu Ministarstva zdravlja, vidite da su u tekstu same dokumentacije konkursa već uneti podaci za kompaniju Nites! Dakle, u formularu koji bi trebalo da vide i popune sve zainteresovane kompanije, već su bili uneti podaci kompanije koja je potom izabrana da radi taj posao.

Da li je to sukob interesa ili je samo reč o aljkavosti birokratije koja, valjda znajući šta je ishod postupka, automatski sve završava i popunjava da bi se radilo efikasnije?

Oni koji su napali tekst kažu da je sve besmisleno, da nema nikakvog sukoba interesa jer niti je ministarka sa svojom firmom učestvovala, niti je doktorka sa svojom firmom učestvovala, nego samo suprug i brat. Pritom, ta firma i nije njegova, tako da je sve to čisto kao dan. Naravno da stvari tako ne funkcionišu i da prava Agencija za borbu protiv korupcije i pravo Tužilaštvo za organizovani kriminal imaju posla i u ovom slučaju, jer je Srbija davno ocenjena kao visoko koruptivna država, što znači da se politička moć izabranih lica zloupotrebljava u lične svrhe.

Da li su novinari mogli da dokažu odakle odeća i nakit dr Kisić Tepavčević i da li ona dobija neki procenat od ovih poslova koje ima njen brat? Nisu mogli, to bi bilo veliko otkriće, ali je za novinare često nedostižno. S druge strane, suprug Nele Kuburović direktno zarađuje od tih poslova sa državom. I da se pokaže da ona lično nije uzela ni dinara, da njen muž ni na posredan način nije u tome učestvovao iako je direktor u Nitesu, opet je problematično kada je neko u Vladi, koja plaća firmi u kojoj radi muž one koja je u Vladi, da za tu Vladu nešto radi. To se u uređenim društvima ne radi, to je čak nešto što je deo kućnog vaspitanja.

Trebalo bi pokazati i ulogu formalnog vlasnika Nitesa Miodraga Škrbića, nekadašnjeg fudbalera FK Željezničar iz Sarajeva, a sada češkog privrednika. Pored njega, posebno je važno videti koja je uloga Zorana Koraća, originalnog vlasnika Nitesa i čoveka kojeg je grupa kongresmena pre nekoliko godina u pismu Džozefu Bajdenu, tada potpredsedniku SAD, označila kao jednog od najvećih tajkuna u Srbiji (uz Nikolu Petrovića, Andreja Vučića, Slavišu Kokezu).

On je godinama "čovek iz senke", u jednom trenutku važan za KK Partizan, i osoba za koju se tvrdi da je svoje mesto u Vučićevom sistemu vlasti "kupio" time što je "odveo" Vučića u Ameriku. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Pobeda komandanta Konrada

Štab naredio da započnu pripreme za pojavu novog talasa epidemije, i saopštio da je u zdravstvenim ustanovama obezbeđeno dovoljno zaštitne opreme za zaposlene i pacijente...

POGLED NA DOLE, PRST NA GORE: Savesni građanin u samoizolaciji

Foto: D. Todorović

Valjevo je bilo jedno od prvih žarišta u Srbiji, čak je i Vučić predsednik, jedne prilike, rekao da je bilo propusta u odbrani od virusa, te da ga srce boli zbog toga. U to ime, kako je pisao "Blic", u grad na Kolubari je poslata grupa eksperata iz Beograda. Tada rečeno da će se o odgovornosti za propuste, sankcijama, razgovarati kad prođe vanredno stanje. U međuvremenu, situacija se "stabilizovala", sve je manje obolelih na dnevnom nivou, po podacima od 4. maja bilo je 186 potvrđenih slučajeva, 19 mrtvih, i po tome je Valjevo, brojčano, među gradovima koji su najviše pogođeni epidemijom.

Sa proglašenjem vanrednog stanja, formacijski, na čelo Štaba za vanredne situacije stupio je SNS gradonačelnik Slobodan Gvozdenović, diplomirani ginekolog, koji je dobio titulu komandanta. Komandant je odmah pokazao da zna znanje, u jednom od prvih javnih nastupa na lokalnoj televiziji, koji su se nastavili, imao je da kaže da je "Konrad 19 među nama". Ovde treba da se veli da Komandant Konrad ima popriličnog političkog iskustva, bio u SPO, predvodnik grupe građana "Pobeda za Valjevo"... Prvom prilikom se presaldumio u naprednjake, tako da ne čudi da je, uvek stavljajući partijske interese na prvo mesto, pobedio i koronu.

Rad Komandanta Konrada najbolje se očituje u galimatijasu oko rukovodioca Stručno-operativnog tima za zaštitu i spasavanje od epidemije (SOT). U početku je na čelu tog tima bila dr Marija Gavrilović, epidemiolog, direktor Zavoda za javno zdravlje Valjevo. Smenjena je bez obrazloženja, na to mesto postavljena SNS direktorka Doma zdravlja, dr Branka Antić, lekar opšte prakse. Kad je ozgo sugerisano da na tom mestu treba da bude epidemiolog, ponovo je imenovana dr Marija Gavrilović, koja se zahvalila i, odgovarajući na primedbe na svoj rad, napisala pismo premijerki i ministru zdravlja, navodeći da "ne želi da bude odgovorna za aktivnosti u koje nema uvid". Portal "Kolubarske" je na tu okolnost pisao da je dr Gavrilović bila protiv nenamenskog trošenja sredstava koje su donatori opredelili za pomoć medicinskim ustanovama.

Doktorki Gavrilović promtno odgovoreno preko "naše" radio-stanice, gde je u proglasu rečeno: Marija Gavrilović je po nalogu svog ljubavnika napisala pismo Ani Brnabić, umesto da se bori za živote građana Valjeva. Pre dva dana je viđena kako izlazi iz zgrade gde njen ljubavnik ima stan, Valjevci treba da znaju ko je žuta Marija Gavrilović, kao i kod koga provodi noći, kada se smišljaju prevare i korupcija, koju tokom dana sprovodi... To ne bilo dosta, protiv dr Gavrilović je podneta anonimna krivična prijava, zbog krivičnog dela "nepostupanja po zdravstvenim propisima u vreme epidemije"! Doktorka, za "Kolubarske", nije htela da komentariše da li je to nastavak kampanje protiv nje.

Potom je, 16. aprila, za rukovodioca SOT-a imenovan dr Zoran Živković, zamenik gradonačelnika, pripadnik SPS-a. No, dr Živković, koji je uveo praksu redovnog obaveštavanja javnosti, 29. aprila je podneo ostavku "iz ličnih razloga". Pre ostavke je javno saopštio da je Ljig novo potencijalno žarište, jer je jedna osoba iz hitne pomoći Doma zdravlja, vozač, hospitalizovana, a imala je veliki broj kontakata, navodeći broj od 24 lica. Na to je Krizni štab u Ljigu, kojim komanduje SNS predsednik opštine, podneo krivičnu prijavu protiv dr Živkovića, "zbog širenja panike i iznošenja lažnih vesti", što je prenela "naša" radio-stanica, koja ima prostorije u gradskoj upravi u kojoj komanduje Konrad.

Štab za vanredne situacije grada Valjeva, sa Konradom na čelu, zabranio je dr Živkoviću da saopštava podatke javnosti, "jer shodno zakonskoj regulativi, jedini ovlašćeni za javno saopštavanje informacija su načelnik Štaba i komandant". To je dopunjeno odlukom da "načelnik Štaba nema ovlašćenja da daje informacije medijima, informacije isključivo saopštava komandant Štaba za vanredne situacije".

Na sve to dr Živković je odgovorio ostavkom, u kojoj kaže: Struka je osnovna premisa na kojoj sam insistirao tokom rada, moj isključivi cilj je bio da upozorim i apelujem na građane Ljiga da imaju odgovoran odnos prema sebi i bližnjima. Reći "potencijalno žarište" je oprez, a reč "žarište" je nešto drugo. Izjava gradonačelnika Valjeva, izneta u medijima, prema kojoj su "tamo neki lupetali o Ljigu kao potencijalnom žarištu", predstavlja vrhunac degradacije struke, i stvaranja ambijenta u kome naša dalja saradnja postaje bespredmetna!

Komandant Konrad se nije zabrinuo, za novog rukovodioca SOT-a, petog od početka vanrednog stanja, imenovana je dr Branka Miholjčić. Štab za vanredne situacije, sa Komandantom Konradom na čelu, nastavlja da pobeđuje, 30. aprila naloženo upravi "da započne pripreme za pojavu novog talasa epidemije, izradom programa aktivnosti u skladu sa Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti". Prvog maja iz Štaba javljeno da je "u zdravstvenim ustanovama obezbeđeno dovoljno lične zaštitne opreme za zaposlene i pacijente, dezinfekcionih sredstava za dezinfekciju ruku, prostorija, opreme i uređaja".

Evo još rezultata, u najvećem valjevskom naselju, Kolubara 2, dostojanstveno odgovoreno na buku građana u 20.5, točno u 20 sati i 30 minuta priređena navijačka bakljada, koju je preko zvučnika pratila numera "Đilase lopove". Po prijavi građana, policija izašla na lice mesta, kad se ansambl koji je nastupao razišao. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Gradski prevoz u doba korone

Kojim čudom beogradske vlasti misle da ovakvim merama neće biti gužve? I kako je moguće da umesto da povećaju broj autobusa usled obavezne distance, najavljuju smanjen broj

Piše: **Nikola Jovanović**

Šef odborničke grupe i potpredsednik Narodne stranke

Zamislite jedan dan u Beogradu u kome 750.000 zaposlenih na posao prevozi jedva nešto više od hiljadu autobusa, a u koje može da sedne po 12 ljudi. Apokalipsa? Ne, ponedeljak 11. maj.

Da pređem na stvar: mere koje su najavljene za režim gradskog prevoza, nakon ukidanja vanrednog stanja, nisu dobro zamišljene i dovešće do haosa, tenzija, pa i brojnih nepravdi. Zato ćemo predložiti izmene i poboljšanja.

Prema poslednjim izjavama, važiće sledeća pravila:

1. U prevoz će moći samo zaposleni koji poseduju personalizovanu Bus plus karticu za oznakom A1, ili oni koji kupe jednodnevne, trodnevne ili petodnevne karte po mnogostruko većim cenama;
2. Biće obavezno nošenje maski i rukavica;
3. Ulaziće se na jedna, a izlaziti na druga vrata. Redar u vozilu će kontrolisati da li građani nose maske i rukavice i koliko je putnika u vozilu;
4. Na sedištima će se nalaziti nalepnice sa oznakama na koje sedište sme, odnosno ne sme da se sedne. Na podu će biti traka sa uputstvom gde sme da se stoji i na kojoj udaljenosti;
5. Na stajalištima će biti označena mesta na kojima građani smeju da stoje, odnosno čekaju prevoz.

Takođe je najavljeno da će vozila saobraćati po letnjem, redukovanom režimu vožnje.

Kojim čudom gradske vlasti misle da ovakvim merama neće biti gužve? I kako je moguće da umesto da povećaju broj autobusa usled obavezne distance, najavljuju smanjen broj?

PROBLEMI PUTNIKA I PREVOZNIKA

Ako pogledamo iz ugla putnika, uočavamo više problema. Putnik neće moći da uđe u vozilo, ako mu poslodavac nije uplatio markicu – a mora da se javi na posao. Honorarni radnici, prodavci na pijaci, volonteri i mnogi drugi koji nisu prijavljeni, naravno ne svojom krivicom, neće moći da se prevezu. Posebno su diskriminisana nezaposlena lica, koja neće moći da se jave na već zakazani probni rad ili da odu na razgovor za posao. O trudnicama koje se moraju javljati na preglede, takođe se nije razmišljalo. Ogromne kategorije stanovništva (đaci, penzioneri) biće isključene iz javnog prevoza, bez ikakve obezbeđene alternative.

Izgleda da je najvažnije bilo da što manje ljudi ima u autobusima kako bi gradska vlast, koja nije u stanju da valjano organizuje prevoz, nekako izašla na kraj sa ovim problemom.

Posmatrano iz ugla prevoznika, oni će imati problema da prevezu sve putnike iz prostog razloga jer neće moći da ih smeste u vozila sa upola manjim kapacitetom zbog obeleženih mesta. To će naročito biti problem u "špicevima". Kako će vozač ili redar objasniti putniku da na stanici na kojoj stoji sto ljudi može da uđe samo 25 u solo autobus, a da ostali čekaju sledeći koji će doći za 20 minuta, i ko će im garantovati da će u njega ući.

Naročito će biti problematično na perifernim terminusima kada se na prvoj stanici, na primer u Batajnici, popune sva sedišta i autobus kroz celo naselje više i ne prima putnike, jer uglavnom svi putuju do centra grada. Ovo može dovesti do velikog revolta građana, nepoštovanja predviđanog razmaka, međusobnih sukoba, pa čak i napada na redare i vozače. Treba imati u vidu i da privatni prevoznik neće moći da računa na vozače starije od 65 godina i da će to dodatno opteretiti Gradsko saobraćajno preduzeće.

Na naplatu dolazi višegodišnje neulaganje u gradski prevoz i rasturanje Gradskog saobraćajnog preduzeća (GSP). Ono raspolaže sa 1314 vozila, što je ispod nivoa iz 2014. godine. Prosečna starost zglobnih autobusa, koji su naročito važni zbog držanja distance, iznosi 17,27 godina. Za cenu planirane gondole moglo se kupiti 90 novih zglobnih autobusa. GSP je 2015. godine obavljao 70 odsto ukupnog gradskog prevoza, da bi danas to spalo na ispod 55 odsto. Forsiraju se privatni prevoznici, iako oni nisu povećali efikasnost javnog prevoza, a za dodatnih pet milijardi dinara su više opteretili gradski budžet.

ŠTO VIŠE VOZILA

U ovoj situaciji potrebno je uključiti maksimalan broj vozila, kako bi se vremenski intervali polazaka na linijama smanjili, a broj prevezenih putnika povećao, s obzirom na ograničenje putnika u autobusu. Kako Grad nema sam kapacitete za velika povećanja, jer se ne radi pametno i sistematski, potrebno je uključiti i angažovati sve raspoložive prevoznike sa nekim privremenim dozvolama, a ako treba i vozila vojske i policije. Na ovaj način izbegle bi se gužve i moguća nova žarišta virusa.

Da bi se ispoštovale mere socijalne distance od dva metra između korisnika, treba razmišljati i "izvan kutije". Naime, da se ne bi stvarale gužve u vršnom satu, to jest jutarnjem i popodnevnom špicu, treba maksimalno razvući radno vreme zaposlenih građana. Da različiti sektori i u javnom i privatnom sektoru počinju da rade u različito vreme, sa intervalima od po pola sata – od 7 do 10. Tako bi se kriva špica u prevozu razvukla. Na ovaj način bi se izbegla navala pri odlasku i vraćanju sa posla.

U prvih mesec dana dok ne dođe do uhodavanja, treba razmisliti i da se ne kontroliše dokumentacija u smislu da li je lice zaposleno, već se usredsrediti na valjanu organizaciju. U svakom slučaju, ne treba insistirati na personalizovanoj BUS plus kartici, već prihvatiti i onu na dopunu, kao i ne povećavati cenu karata.

Najvažnije je da ne bude preteranih gužvi na stajalištima, jer ako prevoz postane izvor novih slučajeva zaraze, to će državu koštati skupo, a društvo će opet završiti u nekom novom vanrednom stanju. Učinićemo sve da predlozima, pa i pritiskom na gradsku vlast, olakšamo muke građanima.

KONKRETNI APELI

- Personalizovana BUS plus kartica nije dokaz o radnom angažovanju ni po jednoj pravnoj odluci, te apelujemo da se prihvata i BUS plus kartica na dopunu!
- Da se ne povećava cena karte GSP-a. Bezobrazno je da se sa 89 dinara povećava cena na 250. Reč je o radnicima – ne o turistima!
- Da red vožnje ne bude letnji – redukovan, nego u punom kapacitetu!
- Da se obezbede maske i dezinfekciona sredstva za ruke pri ulasku u autobus na svakom stajalištu svim korisnicima!
- Apelujemo da se uvede promena radnog vremena i klizno radno vreme, kako bi se izbegli takozvani "špicevi" i velike gužve! ¶

Vreme je za diktaturu ljudskih prava

Piše: **Milan Antonijević**

Direktor Fondacije za otvoreno društvo Srbija

U prvom danu nakon ukidanja vanrednog stanja, kada duboko udahnemo slobode, možemo se vratiti i dijalogu o izborima. Tada se može i od Venecijanske komisije zahtevati mišljenje o celini izbornih procesa, kao i o zakonima koje je neophodno doneti kako bi izbori bili u potpunosti bezbedni za sve građane, i u skladu sa Ustavom

Za početak, potrebno je odvojiti pitanje izbora od politike. Znam da deluje neizvodljivo, ali uvek smo pokušavali nemoguće, pa ću tako i sada učiniti. Možda je to nemoguće na fakultetu na kome smo pre tačno devet meseci održavali dijaloge o izborima sa svim političkim strankama, učili javnost šta je Četam haus, a samim tim i političare. Ove potonje, neuspešnije.

Vratimo se na razdvajanje pitanja izbora i politike, što je moguće učiniti na fakultetu koji sam završio, na Pravnom fakultetu. Ukoliko vam je koren visokoškolskog obrazovanja na Pravnom fakultetu, onda se oslanjate na pravo, na Ustav, zakone, ali i međunarodne standarde. Ovaj tekst tako i čitajte – skinite političke naočare, stavite obične naočare. Da napomenem, usput, da su naočare sa dioptrijom odnedavno postale popularne među političarima, pa će možda i to pomoći.

ŠTA KAŽE VENECIJA

Za potrebe pisanja za vaše i naše "Vreme", vreme pandemije kovida-19, zaronio sam u dokumente Saveta Evrope, Venecijanske komisije koju pominjemo samo u raspravama o Ustavu iako su njene nadležnosti mnogo šire. Njeno ime neka se spominje i sada, oko Đurđevdana, za kada je predsednik najavio ukidanje vanrednog stanja i kada počinjemo da se vraćamo životu nakon primirja ili završenog rata sa kovidom-19. Prema najavama, ako čitate Fukojamu, Krasteva ili Hararija, vreme nakon pandemije potpuno će drugačije izgledati, granice su nam još uvek zatvorene, sloboda kretanja neće biti potpuna, a i brojna prava ćemo ponovo morati da branimo, od slobode okupljanja, do zaštite privatnosti, koju je kovid dobro načeo, uz pomoć Huaveja ili bez nje.

»

Venecijanska komisija navodi da "vlasti moraju da obezbede objektivne informacije i ne smeju da utiču na ishod glasanja jednostranim kampanjama. Sredstva javnog informisanja moraju da budu neutralna, naročito kada je u pitanju izveštavanje"

No, krenimo redom. U mišljenjima Venecijanske komisije o izborima jasno se pominje "trenutak kada se ograničenja više ne budu primenjivala", a misli se na ograničenja ljudskih prava, pre svega prava koja su značajna za izborni proces; zatim se navode osnovna ljudska prava a "naročito sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i pravo na bezbednost". Ova prava moraju biti potpuno poštovana tokom celog predizbornog procesa, navodi se u nekoliko dokumenata Saveta Evrope i Venecijanske komisije.

Ne treba očekivati da se sva ova prava prvog dana nakon ukidanja vanrednog stanja u potpunosti uspostave i restauriraju. Tada će na scenu stupiti zakoni koji govore o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti i o vanrednoj situaciji, o kojima sam govorio neposredno pred uvođenje vanrednog stanja, kao dobrim mehanizmima za upravljanje krizom, uz saradnju svih institucija, kako na lokalu, tako i na drugim nivoima vlasti. Sve to, uz jasnu ulogu Narodne skupštine, kao zakonodavne vlasti, ali i kroz svoju kontrolnu ulogu doneće nam nove mere i ograničenja.

Dodatno, Venecijanska komisija navodi da "vlasti moraju da obezbede objektivne informacije i ne smeju da utiču na ishod glasanja jednostranim kampanjama. Sredstva javnog informisanja moraju da budu neutralna, naročito kada je u pitanju izveštavanje". To je bilo jasno i prošlog leta, na Fakultetu političkih nauka, ali je mnogo značajnije danas, nakon ukidanja vanrednog stanja.

Venecijanska komisija je ranije naglasila da "održavanje demokratskih izbora, a samim tim i sam opstanak demokratije ne bi bili mogući bez poštovanja ljudskih prava, a naročito slobode izražavanja i slobode štampe, kao i slobode okupljanja i udruživanja radi političkih ciljeva, uključujući formiranje političkih stranaka".

Tu se pronalazi i nama značajan deo, da je za "izbore potrebna mirna politička atmosfera i potpuna realizacija svih sloboda i ljudskih prava, kao i uslov potpunog garantovanja javnog reda i bezbednosti". Kako se ovih dana sve ovo može uspešno staviti pod znak pitanja, moramo se vratiti na crtaću tablu i malo bolje pogledati u kalendar. Taj kalendar mogu pogledati i misija OEBS-a i Evropskog parlamenta, koji su najavili svoje pune posmatračke misije za predstojeće parlamentarne izbore.

NEDOSTATAK POVERENJA

Poziv na dijalog o parlamentarnim izborima koji dolazi sa pravog mesta, od predsednika Republike, koji, prema našem Ustavu, iskazuje državno jedinstvo mora biti određeniji, jasniji. On se ne može uputiti *urbi et orbi*, sa privatnih televizija, već od predsednika mora doći zvaničan poziv. Koliko je meni poznato, taj poziv nije stigao na adrese svih političkih aktera, pre svega opozicionih. Dakle, ponovo moramo govoriti o politici zaštite od diskriminacije i potrebi da se zaštite svi politički akteri, sve političke stranke i pokreti, a naročito oni koji ne predstavljaju većinu.

Očekuje se potpuno odmrzavanje izbornog procesa, tako je najavio i RIK, ali mere koje su predstavljene ove nedelje na razgovoru predsednika sa pojedinim političkim strankama ne ulivaju mnogo poverenja da se o svim aspektima izbora dobro promislilo. Naime, neophodno je da se ponovo uđe, najpre u prikupljanje potpisa, a potom i u sve drugo što čini predizborni proces, koji je zamrznut na samom početku, posle samo nekoliko dana, kada je mali broj stranaka uspeo da prikupi potpise i preda izborne liste. Ostaje da se proceni i kada je moguće dozvoliti slobodu okupljanja i druge slobode neophodne za izborne procese, za šta je potrebno čuti mišljenje doktora, epidemiologa. Na kraju, treba osmisliti i proces u kome se garantuje zaštita milionima birača koji bi nakon 38 dana, zasigurno burne kampanje, izašli na birališta.

Nekada su, u vreme Tita, koga smo ispratili pre tačno četrdeset godina, učili o diktaturi proletarijata, dok se danas javno pominje samo diktatura. Naveo bih jednu koju još nismo uspešno probali, osim u prvim godinama nakon petog oktobra: diktaturu ljudskih prava. Pod diktaturom, naravno, podrazumevam blaži oblik, diktiranje, ne želim da vas preplašim. Prevešću na jasniji jezik: kako ljudska prava diktiraju, to jest nalažu.

U vremenima krize, a kovid-19 je izazvao globalnu krizu, ljudskim pravima se moramo vratiti, kako političkim, tako i ekonomskim i socijalnim, jer posledice krize najviše osećaju najsiromašniji, koji su u pandemiju ušli neravnopravni, mnogo manje pripremljeni. Svi smo u Srbiji tokom vanrednog stanja, uz izuzetak onih, nadam se ne previše brojnih, koji su imali dozvolu za kretanje, iskusili šta znači gubitak sloboda, slobode kretanja i brojnih drugih sloboda, koje su nam s pravom bile ograničene tokom proglašenog vanrednog stanja.

U prvom danu nakon ukidanja vanrednog stanja, a to će prema svim najavama biti baš na Đurđevdan, kada duboko udahnemo slobode, možemo se vratiti i dijalogu o izborima, kao i o onome što su najviši standardi demokratije i ljudskih prava. Tada se može i od Venecijanske komisije zahtevati mišljenje o celini izbornih procesa, kao i o zakonima koje je neophodno doneti kako bi izbori bili u potpunosti bezbedni za sve građane, i u skladu sa Ustavom.

Da li će mišljenje Venecijanske komisije zatražiti naša vlada, Vlada Republike Srbije ili Evropska komisija, videćemo nakon Đurđevdana. ¶

Režim izaziva veći stres nego virus

"Moj je utisak da je Srpska napredna stranka okupirala zdravstvo preko epidemije. Zamislite da u vreme neke nepogode zamolite neku bogatiju i moćniju državu da vam pomogne, a ona kaže: evo, šaljem svoju vojsku. Strana vojska uđe, pomogne vam sa nepogodom, vi srećni, a ne primećujete da ste istovremeno okupirani"

Fotografije: Bojan Stekić

Srbija izlazi iz vanrednog stanja, mere Vlade Srbije za sprečavanje širenja virusa korona lagano popuštaju. Polako dolazi vreme rekapitulacije sveg što se tokom vanrednog stanja događalo, efikasnosti mera vlade, nadolazeće predizborne kampanje i straha od drugog talasa epidemije.

"O pandemiji i njenom širenju teško je suditi na početku jer kako se to obično kaže, sve što uradite pre početka je previše, a sve što uradite nakon početka je prekasno. U tom smislu, treba imati razumevanja za možda prestrog početak, vanredno stanje umesto mera, policijski čas i sl. jer možemo reći da je bolje što nismo zakasnili", kaže za "Vreme" Oliver Tošković, docent na Odeljenju za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. "Međutim, sa te iste strane ne možemo imati razumevanja za preterano šegačenje sa pandemijom krajem februara, dakle, dve nedelje pre uvođenja jednog od najstrožih režima mera u svetu. Nažalost, to je naša vlast, uvek ekstremna, često bahata i potpuno slepa za sve kritike i savete *nevernih*."

"VREME": Uskoro izlazimo iz vanrednog stanja, koji je vaš najjači utisak, lično i profesionalno, o merama Vlade Srbije?

OLIVER TOŠKOVIĆ: Kada je dobar deo javnosti, gledajući šta se dešava u svetu i u okolnim zemljama, tražio vanredne mere, zatvaranje škola, dobili smo podsmeh, vređanje i nipodaštavanje umesto odgovora i reakcije. Kada su shvatili da nije šala, onda smo umesto mera koje smo tražili dobili daleko stože mere i umesto vanrednih mera dobili vanredno stanje, ukudanje rada parlamenta i policijski čas. I naravno, opet smo popili vređanje i nipodaštavanje da smo sami krivi za to.

No, ako zanemarimo prvobitno šegačenje, pa preteranu strogost, možda možemo da se složimo da niko nije znao koliko je opasno i kako će se razvijati epidemija, i početna strogost možda i nije loša. Ono što je teško razumeti, jeste to što nakon par dana, ili nedelju-dve, kada već imate podatke kretanja epidemije u Srbiji, ali i u okolnim državama, nije došlo do ublažavanja, odnosno ukidanja mera za koje se moglo pretpostaviti da su suvišne. Ne mislim na škole, restorane, javna okupljanja i slično, već na policijski čas i vanredno stanje umesto vanrednih mera, »

“Svaki autoritarni režim vlada strahom, zato mu i trebaju neprijatelji, zato nije epidemija nego rat, zato nije solidarnost nego gvozdena disciplina. Ljudi su osam godina preplašeni i to se pojačava”

koje smo sami tražili pre nego što je vlada ikako reagovala. Ako pogledate okolne države, vidite da smo, na primer, do sredine aprila testirali skoro isti broj osoba kao i Hrvatska, a da je kod nas postojalo gotovo duplo više inficiranih. Naravno, pošto u Srbiji živi više ljudi, očekivano je da imamo više inficiranih.

Međutim, do 10. aprila smo testirali identičan broj ljudi, a već tada smo imali 2,04 puta više inficiranih nego Hrvatska. Ovo nije posledica testiranja, jer smo testirali isto do tog datuma, a možemo sigurno zaključiti da naše mere nisu bile uspešnije. Zbog čega onda toliko stroge mere, čemu policijski čas ako je mesec dana kasnije evidentno da ne daje efekte? A znamo da ne daje jer vidimo da su drugi koji nemaju policijski čas podjednako uspešni ili čak uspešniji.

I kada pomislite – super, sve je jasno, sad će ukidanje mera koje verovatno nemaju efekta, mi ih postrožavamo. Hrvatska i Slovenija nastavljaju sa svojim planom testiranja jer je očigledno da mere deluju, a mi povećavamo broj testiranih i dižemo paniku kao da je stanje sve gore i gore. Iako procenat inficiranih u odnosu na broj testiranih počinje čak i da opada, kao da želimo da prikažemo da je stanje gore nego što jeste. Zbog čega se tako radilo, zaista ne znam. Nadam se da je glavni faktor strah ljudi koji su vodili krizni štab, a ne zamisao nekog iz vlade da bi stanje mogao da iskoristi. Nadam se da je strah za sve nas bio razlog da se pred tri velika praznika povećava broj testiranih kako bi se ljudi strpeli još malo. Nadam se da je to, a ne prilika nekog iz vlasti za ličnu ili partijsku korist. Ma kako se mi nadali i kako nam brojke govorile, istina je verovatno da iza prikazanih trendova leže oba razloga. Samo je pitanje u kojoj meri.

Koliko je “struke” a koliko politike bilo u odlučivanju kad je reč o ograničavanju slobode kretanja, prema vašem mišljenju?

To je teško proceniti, verovatno ima pomalo od oba, zapravo sigurno i uvek ima oba, samo je pitanje da li smo u naš recept mera stavili malo više kašika struke a malo manje politike ili obratno. Jako poštujem lekare koji su sedeli u stručnom štabu čak i ako se oko nekih mera ne slažemo. Možda su grešili negde, ali to nije problem, oni su trenutno najbolje što imamo i dobro je da su bili tu.

Ono što jeste problem jesu predstavnici vlasti koji su koristili, tj. zloupotrebljavali pokušaje lekara da se ne mešaju u političke odluke. Na primer, lekari su tražili vanredne mere, a vlast je odgovorila vanrednim stanjem. Lekari se nisu mnogo mešali niti preispitivali da li je vanredno stanje bilo neophodno jer su dobili mere koje su tražili. To što smo svi mi trpeli mnogo više nego što su oni tražili njih se nije ticalo, jer je zdravstvena situacija bila zadovoljavajuća. Moj je utisak da je Srpska napredna stranka okupirala zdravstvo preko epidemije. Zamislite da u vreme neke nepogode zamolite neku bogatiju i moćniju državu da vam pomogne, a ona kaže: evo, šaljem svoju vojsku. Strana vojska uđe, pomogne vam sa nepogodom, vi srećni, a ne primećujete da ste istovremeno okupirani. Očito je vlada, zapravo SNS, sarađivala sa lekarima i medicinskom strukom jer su mogli da uzmu više nego što je zdravstveno stanje u državi tražilo. Zato, iako cenim pokušaje pojedinih članova kriznog štaba da ostanu politički neutralni, mislim da u ovoj situaciji to nije bilo moguće. Njihovi pokušaji da ne odgovaraju na bilo kakva pitanja, uključujući zdravstvena, u vezi sa vladom, na kraju su poslužili samo kao paravan toj istoj vladi za kampanju. Ova vlast je u toj meri podelila društvo da je gotovo nemoguće bilo šta uraditi a da nema političku konotaciju. Biti neutralan u toj situaciji je kao pokušaj RTS-a, pričamo kao da se ništa ne dešava, a krade se oružje iz Krušika, ruše se objekti u centru glavnog grada... Ili ako baš želite da budete neutralni, onda ne dozvolite ni vlasniku “Informera” da vređa svoje kolege i da vas koristi kao paravan.

Koliko je javni politički govor uticao na percepciju virusa? Politička zloupotreba reči poput rat, disciplina...?

Svaki javni govor nosi težinu i menja doživljaj kod ljudi, a naročito govori vodećih ljudi države i to onih koji su neprestano u medijima. Ne samo korišćenje tih reči, već njihova konstantna prisutnost, ponavljanje, držanje tenzije je od ove situacije napravilo daleko teskobnije stanje nego što je trebalo. Da li je bilo opasno – svakako da jeste. Da li nam je promenilo život, bar na kratko – naravno da jeste, i to ne samo nama već celom svetu. Da li je bio rat – naravno da nije. Da li nam je bila nužna vojska na ulicama gradova sa oružjem – naravno da nije. Kao i u prethodnom pitanju u vezi sa odnosom struke i vlasti u odlukama, tako i ovde verujem da su tenziju, paniku i gvozdenu disciplinu lekari doživljavali kao više nego što su tražili, ali da ne može da škodi jer će se ljudi uplašiti i ozbiljnije shvatiti situaciju. Vlast tenziju nije koristila za umanjivanje efekata epidemije, već da uplaši narod, stvori neprijatelja i prikaže sebe kao spasioca. Svaki autoritarni režim jedva čeka neprijatelje, njima se hrani, pomoću njih vlada, a kada ih nema, režim ih izmišlja. U ovom slučaju je postojala realna opasnost, a za autoritarnu vlast je to sjajna prilika da se doda novi neprijatelj, da se umesto u prevenciju i lečenje krene u rat, da se umesto smirivanja ljudi i pružanja pomoći podigne tenzija i zavede gvozdena disciplina. Jer epidemija će proći, ali gvozdena disciplina će ostati, bar do izbora.

Čemu su, prema vašem mišljenju, služile svakodnevne konferencije za novinare, sa ili bez novinara, sa ili bez “struke”? Neki analitičari su iznosili ocene da su ti lekari paravan za kampanju.

Dobro je bilo imati konferencije i informisati javnost. Mislim da treba pohvaliti požrtvovanost i spremnost članova kriznog štaba da se svakodnevno pripremaju za njih i informišu nas sve. Međutim, prisustvo predsednika je tu svakako bilo suvišno. Ako nisu želeli politiku na tim konferencijama, zašto su političari često vodili glavnu reč? Suludo je bilo insistira-

nje predsednika da se ne postavljaju pitanja o politici jer, zamislite, jedan političar ne želi da ga pitaju o politici. Pa o čemu da ga pitaju, o strukturi RNK virusa? Svojim prisustvom su predsednik države i predsednica vlade zapravo provocirali pitanja novinara o politici, upravo su oni bacali senku na zdravstvena pitanja i lekare.

A sve to nam govori da su, kao i sve ostalo, konferencije imale dvostruku ulogu. Ono što je trebalo da bude pomoć u nepogodi nam je ubačeno kao okupacija SNS vojskom. Umesto da se informišemo na konferencijama, dobijali smo vređanja novinara, građana, opozicije... Imali smo kampanju sve vreme koja je ugrozila osnovnu ulogu konferencija. Kako drugačije tumačiti preterano jurenje i prikazivanje da je predsednik lično nosio respiratore. Nekada je nosio dete iz snega, pa džakove za nasipe, a sada juri, pa hoće i avionom da leti da nosi respiratore. Živimo jednu političku satiru, koja, nažalost, ispunjava svoju osnovnu ulogu, podiže rejting.

Kako objašnjavate nedostatak reakcije građana na mere Vlade Srbije, koje su primenjivane samo u diktatorskim režimima?

Sve ono čemu se smejemo, nažalost, često podiže rejting, ali ne zato što ljudi ne razumeju satiru, već zato što je ne čuju i ne vide. Jer je, pobogu, RTS neutralan, zamislite televiziju i novinare koji žive u vakuumu, a ostali mediji sa nacionalnim frekvencijama deluju kao neviđeno ogoljena propaganda SNS-a. Drugi razlog jeste svakako strah. Svaki autoritarni režim vlada strahom, zato mu i trebaju neprijatelji, zato nije epidemija nego rat, zato nije solidarnost nego gvozdena disciplina. Ljudi su osam godina preplašeni i to se pojačava. Plaše se za svoj posao, za svoje najbliže. A vlast namerno stvara utisak da oni sve znaju, da sve prate. Pa i ove bakljade koje nas terorišu služe tome. Ne samo da odgovore na lupanje u šerpe, nego da zastraše. Ako i pomislite da možete da se oduprete i osmelite, poslaće vam huligane na krov. Jer im se može i žele da nam stave do znanja da im se može.

Iako imaju vlast u toj meri i dovoljno su bahati i beskrupulozni da mogu da ruše zgrade, kradu oružje, prave plantaže droge, prepisuju doktorate i da im se naizgled ništa ne desi, ljudi bi trebalo da znaju da je to kratkotrajno. Deo te svemoći jeste da nas ubede da su svemoćni. Kad budemo stali na jednu stranu, ne kao politička opozicija vlasti, nego kao svi mi koji ne želimo da pravnik objašnjava lekaru kako se koristi respirator, ne želimo da pravnik vozi avion, da nas vređaju, ucenjuju i plaše, vrlo lako će se videti da je nas 99 odsto a njih samo 1 odsto. Tada ćemo moći da završimo dokumentarac o rušenju u Savamali, na filmu i u realnosti, ako ne zbog nas samih, onda zbog Ćebe [Radoslava Ćebića, prim. ur.].

Da li je pandemija još više polarizovala društvo?

Naravno da jeste, jer svaka kriza samo naglasi ono što je pre toga postojalo u društvu. Krize su kao pojačivači ukusa. A naročito što vidimo da vlast samo doliva ulje na vatru. Umesto saradnje, ponovo smo dobili rat. Umesto da smirimo tenziju, vlast nam govori kako opozicija želi da virus pobedi. Vlast optužuje svoje političke protivnike, medije, sve nas koji napišemo ili kažemo nešto drugačije, prebacuje krivicu na ljude koji dolaze iz inostranstva... Dakle, samo još više polarizuje društvo. Ma koliko da je kriza pojačala polarizaciju, vlast je i tu videla svoju priliku da zavadi i nastavi da vlada.

Koliko je ljudskih prava zloupotrebljeno zbog straha od virusa?

Bili smo svedoci da su ljudi hapšeni zato što nisu slušali predsednika na TV-u, da je devojka provela tri nedelje u Zabeli zato što nije bila u jednom nego u drugom stanu. Neki ljudi su osuđeni na tri godine zatvora zato što su izašli iz kuće, a novinarka je uhapšena zbog autorskog teksta. Ali tu se može osetiti da postoji granica koju ni oni ne smeju da pređu. Probaće sve, ali ako odreagujemo, oni moraju da stanu. Ne mogu da krše prava svih nas, jer nas je uvek više. Samo moramo toga da budemo svesni i vršimo pritisak na njih kao sa virusom, moramo da ih izolujemo i ne dozvolimo im da se prošire. Vlast je već u ozbiljnoj epidemiji u Srbiji, ali nikada nije kasno da se krivulja uspori, zaravni i na kraju obori.

Neke vaše kolege su isticale dobre strane izolacije i karantina kad je reč o porodici, poput zbližavanja. Koje bi bile negativne strane, da li su depresija ili anksioznost u porastu, nasilje u porodici?

Svaka kriza se u oblasti mentalne higijene može posmatrati kao rizik i kao šansa. Kriza je stanje koje od nas zahteva da se prilagodimo, pronađemo nove mehanizme ponašanja, uskladimo sa izmenjenim načinom života. U svakoj krizi, čak i ako nismo uvek svesni toga, naučimo nešto novo i napredujemo. Ne moramo izaći iz krize kao supermeni koji su naučili milion stvari, otkrili nove horizonte... Dovoljno je da izađemo onakvi kakvi smo bili.

A što se eventualnog porasta psiholoških teskoba tiče, moraćemo da sačekamo podatke pa da vidimo. Verujem da će do porasta doći, ali imam utisak da će to biti kratkotrajno, jer ipak nismo u ratu i nismo u 90-im. I nisu ljudi toliko krhka bića koliko nekad mislimo. Umeju ljudi ne samo da svetle, nego i da sevaju, čak i kad su pokriveni teškim bojama.

Koji bi bili kumulativni efekti dugogodišnjeg nezadovoljstva jednog dela društva i straha od pandemije, koji neće tako lako nestati?

Kumulativni efekti su zapravo najopasniji i mislim da ćemo svi mi kao društvo morati o tome dugoročnije da brinemo. Akumulirani, hronični stres stvara veći rizik po mentalno i fizičko zdravlje od dvomesečnog vanrednog stanja i epidemije. Iako će ostati strah nakon vanrednog stanja, ljudi se vrlo brzo i vrlo lako vrate na svakodnevne navike. Tu jeste bitna uloga državnih institucija, da ljudima prenesu informaciju kako se čuvati a ne paničiti. Važno je informisati ljude, a ne pretiti im, zamoliti ih za saradnju, a ne vređati ih. Važno je da apelujemo i na vlast da to radi, a ako ne može, bar da se skloni nakon ionako obesmišljenih izbora i da dozvoli institucijama da komuniciraju sa građanima. Ali da komuniciraju direktno, bez predsednika koji će da glumi mesiju sa 10 božjih respiratora. Važno je da amortizujemo dodanu akumulaciju stresa, a ne da ga pojačavamo. Jer stres koji doživljavamo prethodnih osam godina je daleko veći od pandemijskog. ¶

BILJANA VASIĆ

Glad za dodirom kože

Jelica Novaković iz Beograda i Sven Peters iz Antverpena pišu knjigu o ovim danima, kad virus korona šeta svetom. Ne znaju da li će je završiti niti objaviti zato što, kažu, to ne zavisi od njih. Trenutni cilj im je da pisanjem prebrode život u izolaciji, a namera im je da ostave svedočenje za privatnu istoriju sveta. Pre ove knjige, Jelica Novaković i Sven Peters su objavili Kafanski tribunal i Posledice jednog pucnja o tradiciji kafanskog života u Srbiji i o početku Prvog

Sven Peters

Vesti su ti i prijatelj i neprijatelj

Antverpen, sreda, 29. april 2020.

Belgija je sada već dva meseca u izolaciji otkada je kovid 19 ovladao kontinentom. Barovi i restorani su odmah bili zatvoreni, zatim škole i radnje (osim prodavnica hrane, apoteka i trafika!). Imao sam neobično iskustvo da budem na redovnom školskom raspustu kada je korona pogodila naše živote.

Pre korone proveo sam čitave nedelje u kući zbog pisanja romana o imigrantima i neregistrovanim stanovnicima Antverpena. Na neki način već sam bio u karantinu, ali dobrovoljnom. Izlazio sam da bih se sreo i razgovarao sa ljudima vrlo različitih nacionalnosti, kako bih zabeležio njihove lične imigrantske priče. Susretali bismo se u barovima i u šetnjama. To je ono što najviše volim kod gradova poput Antverpena i Beograda: susreti sa ljudima, uz kafu. Potom bih se vratio kući, sklapao sve te priče i pisao. I čitao druge knjige o istoj temi, poput knjiga Rodana Al Galidija, Valerije Luizeli, Mareka Šindelke, Berouza Bukanija.

Od kada je počela izolacija, mesta naših susreta su zatvorena i skupljaju prašinu, susreti sa ljudima se dešavaju preko kompjutera i ekrana pametnih telefona. Svet je postao prazno mesto, dok je kuća puna porodice. Moja supruga i ja smo postali nastavnici na daljinu našim studentima, a učitelji na blizinu sopstvenoj deci. Napravili smo novu dnevnu organizaciju. Rad i pomaganje deci u njihovim zadacima tokom jutra, odlazak u šetnju ili vožnja biciklom tokom poslepodneva, rad ili pisanje tokom večeri. Izlazak iz kuće podrazumeva da budeš obazriv i da držiš distancu: užasna, ali neophodna lekcija za decu koja vole

da pipaju, istražuju, da se grle i igraju sa drugom decom.

Vesti su ti i prijatelj i neprijatelj. Misliš da si informisan, ali si i uplašen. Posmatraš ili čitaš satima, ponekad želiš da razbiješ ekran TV-a. Osećaš se bespomoćno, osećaš se glupo. Zato što tako mnogo zavisiš od informacija, odluka i mera vlade i stručnjaka. Osećaš se šuplje.

Opšta kreativnost i solidarnost pomažu. Više razgovaraš sa susedima. Pomno paziš na svoje voljene. Više je poezije i umetnosti na ulicama, na Fejbuku, u inboksu. Razgovaraš sa ljudima sa kojima nikada pre nisi razgovarao.

Sada kada me zidovi moje kuće strogo ograničavaju, osećam potrebu da gledam izvan granica svoje zemlje i da vidim šta se dešava širom sveta: najveća izolacija u istoriji u Indiji, Bolsonarov pogubni cirkus u Brazilu, strog režim karantina u Srbiji, povratak stotina hiljada radnika iz inostranstva u svoje matične zemlje....

Jelica Novaković i ja smo zajedno počeli da zapisujemo naša zapažanja, od malih anegdota o svakodnevnom životu u doba korone, do globalnih kretanja ljudske, političke, filozofske misli i ponašanja... Istorija se upravo događa, kao što svi to možemo da osetimo, ali je ishod ove viralne krize neizvestan. Utopisti, anarhisti i zagovornici Apokalipse šire svoje teorije. Čitamo vesti i pokušavamo da shvatimo šta je sledeće. Na kraju, potrebno je da zabeležimo sve te priče kako bismo ih pričali i preneli narednim generacijama.

Potpuno sam svestan činjenice da se nalazim u veoma udobnoj izolaciji, za razliku od većine svetske populacije. Ipak, na svom pisaćem stolu, pokušavam da što više redova ostavim otvorenim: za Alija i Tadea, dvojcu ilegalaca koji se skrivaju negde u ovom karantinu, za moje studente sa svih strana sveta koji žele da nastave da uče moj jezik, za svakoga kome je potrebna reč, pesma, znak života, ili samo osmeh.

Pustimo zato, iako smo zatvoreni u svojoj nesigurnosti, da ovi redovi ostanu otvoreni... ¶

svetskog rata, obe u izdanju kuće Clio. Jelica Novaković je profesor i osnivač srpske nederlandistike u Beogradu, dobila je nekoliko nagrada za prevode i publicistiku, a 1999. njen dnevnik bombardovanja Blago onom ko rano poludi, objavljen u Belgiji i Holandiji, dobio je nagradu flamanskog PEN-a. Sven Peters je profesor nizozemskog u Antverpenu, urednik je bloga o publikacijama na balkanske teme, i živeo je u Beogradu. Za "Vreme" su napisali svoje utiske o danima pandemije.

Jelica Novaković

Ludilo kao zajednički imenitelj

Beograd, sreda, 29. april 2020.

Ima li nečeg originalnog i zanimljivog u pisanju korona-dnevnika? Pa i nema. Osim ako se radi o nastavljanju tradicije koja je započela još pre 21 godinu. I tokom bombardovanja bilo je uputno ostati kod kuće ili još bolje, u podrumu. Bila je prekinuta i svaka mogućnost direktnog komuniciranja s prijateljima u inostranstvu. Te 1999. objavila sam svoje dnevničke zabeleške *Blago onom ko rano poludi*, a moji prijatelji – koji su velikim delom zapravo najpre bili moji čitaoci – sad me podstiču da pišem drugi nastavak: ludilo je svakako zajednički imenitelj.

Sven Peters jedan je od tih prijatelja. S njim me uz to povezuju i dve zajedničke publikacije, pokušaji komparativne analize kulturoloških i istorijsko-političkih fenomena.

I evo, zahvaljujući koroni sad smo se po treći put literarno udružili. S jedne strane kako bismo uneli malo reda u haos informacija, a s druge strane kako bismo uživali u druženju, makar preko Skajpa, i u kreativnosti.

S obzirom da je ovo planetarna kriza koja zaslužuje epitet trećeg svetskog rata, zanimljivo je porediti gradacije ratnog stanja. U Srbiji je redosled zatvaranja, recimo, bio nešto drugačiji nego u Belgiji. Kod nas su kockarnice i kladionice pale poslednje na bedemu slobode kretanja. A pušači očigledno svuda predstavljaju najjači lobi čim trafike moraju da rade.

Kako stoji sa strahovima, frustracijama? Svi mi ponekad fantaziramo o smaku sveta. Nama dvoma se čini da je to totalna entropija, haos informacija koje nas bombarduju poput sumanutih projektila. I šta čovek radi u takvoj situaciji? Pokušava da stvori red, sortira, kategorizuje, brani se lepotom. I na svu sreću, vrlo često se smeje. Jer korona-humor je planetarno na izuzetno visokom nivou. Lepota i humor vidno su prisutni kao oblik samopomoći i u Belgiji i u Srbiji. Možda će se ubuduće u znak priznanja tapšati sa prozora i balkona i pesnicima, piscima, umetnicima, uzgajivačima cveća?

Sve u vezi s ljudskim društvom ima veze s politikom, pa i navodne prirodne katastrofe. Zato je fascinantno pratiti teorije zavere, političke implikacije, sličnosti i razlike u reakcijama.

A budućnost? Uči li čovek nešto iz ovog iskustva? Samovanje i introspekcija nam kao piscima i prevodiocima nisu strani. Pa ipak: velika je razlika u doživljaju ovog pandemijskog trenutka ako ga doživljavate u okviru porodice, ili pak kao samac. Ne znamo kome je teže. Postoje, naravno, srećne porodice i srećni samci, ali jao onima koji to nisu. Poredimo i kulturološke razlike zbog kojih je nekima teže a nekima lakše. One kulture koje nisu sklone fizičkom izražavanju naklonosti i emocija verovatno nemaju problema s distanciranjem. Pa ipak, u Nizozemlju jedna nova kovanica ukazuje na univerzalnost potrebe za maženjem: *huidhonger* – glad za dodirom kože. Napomenuli bismo i glad za kafanom. Čuli smo od prijatelja ali i od nepoznatih ljudi putem Instagrama da u prinudnoj samoizolaciji rado čitaju našu knjigu *Kafanski tribunal*. Kad već ne može stvarno, onda makar kroz literaturu i sećanja. Knjiga ima budućnost!!! Zatim: pokazuje se da je priroda ipak jača od čoveka, bogu hvala! Živele meduze u kanalima Venecije! I kao treće, song Plavog orkestra čist je futurizam: Bolje biti pijan nego star!

U to ime, jedva čekamo da se otvore kafane i nastavi druženje. ¶

Zimske maske i letnje

Foto: Promo

Najave da će karantinske mere biti olakšavane, avionske flote podignute, a hoteli otvoreni prate upozorenja o opasnosti da bi epidemija mogla da se povrati, kao što je, u nekoj meri, zimska turistička sezona pomogla da se epidemija proširi u Evropi. Broj turista u svetu, umesto 1,4 milijarde putnika u prošloj godini, ove godine bi mogao da se smanji na jednu milijardu

Da li će se karantinom zaleđena Evropa odreći letnjeg raspusta? Nemački ministar spoljnih poslova Hajko Mas je opomenuo da ove godine ne bi bilo odgovorno imati normalnu sezonu godišnjih odmora i letnjih putovanja, da bi svako ko putuje u inostranstvo mogao da tamo zaglavi, a da nemačka vlada neće opet da hitno vraća kući hiljade svojih građana. Kancelarka Angela Merkel je produžila ograničenje inostranih putovanja nemačkih građana do sredine juna.

Kad su se čule najave da će karantinske mere biti olakšavane, ponavljana su upozorenja o opasnosti da bi epidemija mogla da se povrati, kao što je u nekoj meri sezona zimskih odmora pomogla da se epidemija proširi u Evropi. Američki magazin "Forin polisi" uočava jaku korelaciju između stopa putovanja i širenja infekcije: šest od deset zemalja vodećih u turizmu takođe je rangirano među top 10 zemalja sa najviše slučajeva zaraženih korona virusom.

Kao da je ove godine pandemija kovida 19 na grub način od šale pretvorila u tešku zbilju slogan "Turisti, idite kući", koji se 2014. godine pojavio u Barseloni i Veneciji. Prazni hoteli, otkazani letovi. Gondole privezane u napuštenoj Veneciji. Luvr u Francuskoj bez posetilaca. U Nemačkoj otkazano više od 200 festivala klasične muzike, pa i oni koji odaju počast Bahu i Betovenu. Otkazan minhenski Oktoberfest. U Japanu Olimpijske igre odložene.

Od Algarve u Portugalu do grčkih ostrva, od elegantnih letovališta italijanske obale Amalfi do pabova i klubova na španskoj obali, niko ne zna da li će letnji gosti iz Evrope doći ni kako preživeti ako ne dođu, piše "Gardijan".

PRIZEMLJENA VAZDUŠNA FLOTA

Nekada prometni aerodromi s hiljadama putnika, sada sa napuštenim holovima, praznim parkiralištima i uglavnom praznim ekranima na kojima se prikazuju dolasci i odlasci, deluju sablasno kao kuće duhova. BBC Njuz registruje da je na aerodromima širom sveta trenutno parkirano oko 17.000 aviona, što predstavlja oko dve trećine svetske flote. Smanjenje osoblja otpuštanjem, penzionisanjem ili slanjem na prinudni odmor najavili su Britiš ervejz, Izidžet, Ameriken erlajns, Erbas, Boing, Rajaner...

Lufthanza već koristi usluge u kojima srednja sedišta ostaju prazna kako bi se omogućio određeni stupanj socijalne distance. Izidžet (EasyJet) saopštava da će to isto učiniti kada nastavi letenje. Izvršni direktor Rajanera Majkl O'Liri je tu ideju opisao kratko – kao "idiotsku". Ako srednja sedišta ostanu nezauzeta, loukosteri, koji obično lete s više od 90 odsto popunjenih mesta, moraće da lete samo sa 65 odsto popunjenosti. Rajaner se žali da će mu povratak biti otežan konkurencijom takozvanih *flagship* avio-prevoznika "koji će imati preko 30 milijardi evra nezakonite državne pomoći, kršeći EU pravila o državnim potporama i tržišnoj konkurenciji" (nemačka vlada ulazi u vlasništvo Lufthanze, Alitalija je nacionalizovana, Kvantas uživa podršku države, itd.).

Najavljena globalna recesija, otkazivanje velikih sajmova i ostalih skupih događaja, pa čak i nova spremnost kompanija da koriste internetske alate kao zamenu za sastanke licem u lice, sve to bi moglo odgoditi oporavak avio-prevoznika. OECD predviđa pad od 40 do 70 odsto međunarodnih putovanja u 36 svojih članica ove godine.

Tu sudbinu dele i ukleti kruzeri. Oko 100.000 članova posada kruzera ostalo je tokom pandemije na brodovima sa kojih nisu mogli da siđu na obalu niti da se vrate u svoje zemlje, objavljuje britanski "Gardijan". Većina tih radnika dolazi iz zemalja u razvoju kao što su Filipini,

žurke

LETO PRED NAMA: Koliko će prazne biti plaže

Indonezija i Indija, i obično zarađuju između 1000 i 2000 dolara mesečno radeći sedam dana u nedelji, izjavio je za "Gardijan" Ros Klajn, profesor na Koledžu Sent Džon u Njufaundlendu, koji je napisao četiri knjige o industriji krstarenja.

GLOBALNA KRIZA TURIZMA

Magazin "Politiko" piše kako blokade kretanja koje posebno pogađaju turizam ove godine postaju egzistencijalno pitanje. U Nemačkoj je bilo i demonstracija poput "Higijenskog protesta" ispred teatra Folksbin u Berlinu, u Štutgartu, Magdeburgu i drugde. Vlasnik restorana u Hamburgu Jerg Mejer je, na primer, na svojoj Fejsbuk stranici istakao bojni poklič: "Ubij virus. Ne naš biznis."

Evropska komisija procenjuje da su prihodi hotela i restorana, putničkih agencija manji i do 70 procenata. U svetskom turizmu može biti izgubljeno i do 50 miliona radnih mesta; sedam miliona od toga u Evropi, u kojoj turistički sektor upošljava 22,6 miliona ljudi (11,2 odsto zaposlenih) u skoro tri miliona firmi, i čini 9,5 procenata ekonomije EU. U pojedinim zemljama, poput Grčke ili Malte, udeo te industrije u BDP-u iznosi 20 do 25 odsto; u Španiji 14, Italiji 13 procenata, piše "Politiko". U Grčkoj čak oko 65 odsto hotela saopštava da je u riziku da bankrotira, 18 odsto u veoma velikom riziku.

Italijanski savez malih preduzeća očekuje oko 25 miliona manje stranih gostiju između jula i septembra. Sicilija, jedna od vodećih destinacija za letnji turizam, već prijavljuje 65 odsto otkazanih rezervacija. Italijanska nacionalna turistička agencija prognozira pad prihoda za 20 milijardi evra u odnosu na 2019, piše "Gardijan".

Prema jednoj proceni koju prenosi "Politiko", španski turistički sektor bi ove godine za više od 120 milijardi evra (80 odsto) mogao smanjiti prihod iz 2019. godine. Takvo smanjenje bilo bi bolno za špansku privredu, u kojoj turizam osigurava 13 odsto radnih mesta. Španija je bila druga najposećenija zemlja u svetu 2019. godine, sa gotovo 84 miliona turista, a britanski, francuski i nemački turisti činili su nešto manje od polovine. Ovog leta mali su izgledi za realan povratak međunarodnog turizma, osim ograničenog broja francuskih posetilaca Katalonije i Portugalaca u Galiciji.

U Španiji, u kojoj je u epidemiji do sada stradalo 25.500 ljudi, oko 280.000 preduzeća koja rade sa hranom i pićima u »

KRAH POSLOVANJA: Kruzer (iznad) i gondolijer u Veneciji (desno) Foto: Promo

aprilu je bilo posebno pogođeno pandemijom, jer su to obično mala preduzeća s malim kapitalom i maržom manjom od šest odsto.

TURISTIČKI MODUS VIVENDI

Aleks Patelis, glavni ekonomski savetnik premijera Kirijakosa Micotakisa, nada se da će uspeh u suzbijanju virusa pomoći da Grčka "privuče veći deo od manje pite". U 2019. godini Grčku je posetilo 33 miliona turista (tri na jednog stanovnika), što je donelo prihod od 18,2 milijarde evra i znatno pomoglo oporavak zemlje nakon godina recesije.

U Atini se razmišlja i o nekoj vrsti turističkog koridora iz Zapadne Evrope, a i računa se da će smanjenje broja turista zbog verovatnih ograničenja u avio-saobraćaju delimično biti nadoknađeno dolaskom turista privatnim automobilima iz zemalja u okruženju (Rumunija, Bugarska, Srbija, Severna Makedonija), u kojima živi oko 40 miliona ljudi.

Gari Kapeli, ministar turizma Hrvatske, koja trenutno predsedava EU, poziva severne Evropljane da iz evropske solidarnosti tokom letnje sezone i pored pandemije putuju na jug. Češka i Slovačka izgleda podržavaju takvu "EU mapu puta", po kojoj bi saobraćajne restrikcije prvo bile olakšane između područja u kojima je zabeležena komparativno manja cirkulacija virusa, čime bi se otvorio koridor prema Jadranskoj obali.

Austrija svoje hotele ponovo otvara 29. maja, ali samo za goste iz susednih zemalja, pogotovo "ako zemlje dobro upravljaju situacijom, poput Nemačke", kako je za "Politiko" rekla ministarka turizma Elizabet Kestinger. Nemačka pak ne žuri da se odazove na taj austrijski poziv, možda i zbog toga što je austrijski skijaški centar Išgl bio tačka iz koje se ubrzano širila epidemija.

Kancelar Sebastijan Kurc predlaže da Austrijanci svoje letnje odmore, u ovoj vanrednoj korona-godini, provedu u svojoj zemlji. I u Belgiji ministar turizma predlaže odmore u unutrašnjosti zemlje. Italijanski premijer Đuzepe Konte rekao je, inače, da bi Italijani trebalo da idu na odmor u Italiji. Francuski premijer Edvard Filip izjavljuje da ne bi bilo razumno zamisliti daleka putovanja u inostranstvo u dogledno vreme. Do daljeg, svi nedržavljani koji stižu u Francusku, uključujući i one iz država članice EU, moraju se izjasniti o bitnom profesionalnom ili porodičnom razlogu za svoje putovanje, ili će biti vraćeni kući. Putovanja francuskih državljana će, inače, od 11. maja biti ograničena na radijus od sto kilometara od svojih domova.

KAKO KINEZI?

Južne turističke privrede su najviše izložene riziku", procenjuje Endrju Kenigem, glavni evropski ekonomista u konsultantskoj kući Kapital ekonomiks (Njujork, Toronto, Singapur). Prema podacima Evropske komisije, Španija od turizma godišnje zaradi oko 145 milijardi evra, nemački hoteli i turističke agencije oko 240 milijardi evra. Na "izvornom tržištu" Nemačke, odakle dolazi veliki broj turista, šteta je čak i veća nego na klasičnim "ciljnim tržištima", poput Španije ili Italije. Svetska turistička organizacija očekuje da će se broj turista u svetu umesto 1,4 milijarde putnika u prošloj godini ove godine smanjiti na jednu milijardu.

Sudeći po ponašanju Kineza koji su, kad su zaustavili epidemiju, odmah nagrnuli na turističke destinacije u tolikom broju da ih tamo puštaju po kvotama, pre će biti da će se meč Erosa i Tanatosa ovog leta nekako ipak nastaviti na plažama. Uostalom, između 24. aprila i 1. maja, uprkos naredbi guvernera Kalifornije Gevina Njusama o socijalnom distanciranju, oko 80.000 ljudi pohrlilo je na plažu Njuport u Okrugu Orindž južno od Los Anđelesa. U to vreme, u Kaliforniji je broj novih zaraženih kovidom 19 u jednom danu bio najveći od kada je počela pandemija, broj obolelih u SAD se sa 923.470 popeo na 1.130.786, a broj umrlih od korona virusa je bio veći od broja američkih žrtava u Vijetnamskom ratu.

KOVID PASOŠI I NOVA KOCKARSKA PRAVILA

Za tu rizičnu sezonu sada se pišu pravila kojih se, po logici leta, kao i inače, niko neće pridržavati. U jednoj aktivnosti to se ne oprašta. U kocki. Prema jednom izveštaju "Las Vegas rivjua", vesela gužva pored ruleta biće prošlost kada se kockarnice ponovo otvore u Nevadi. Prema uputstvima koja je na sedam stranica objavio nadzorni odbor kompanije Nevada, kaže se da za blekdžek stolom ne bi trebalo da bude više od tri igrača, ni više od šest igrača za kraps stolom, ne više od četiri igrača za ruletom i poker stolovima.

Granice EU će ostati zatvorene verovatno do kraja maja, a onda bi, po nekim pretpostavkama, njihovo otvaranje moglo biti propraćeno zajedničkim "pasošem kovid 19", koji će svedočiti o zdravlju njegovog vlasnika pre putovanja, ili pak testiranjem u odmaralištu nakon dolaska.

U Velikoj Britaniji vlada razmatra mogućnost primoravanja svih putnika koji dolaze u tu zemlju da provedu dve nedelje u karantinu. Aerodrom Švehat u Beču saopštio je da će se, po ceni od 190 evra, obavljati testiranje putnika na kovid 19, što se od početka aprila primenjuje u Hongkongu.

Putnici koji imaju potvrdu da su zdravi ulazili bi u specijalne avione i dolazili u proverena turistička odmarališta u kojima nema korone, opisao je koncept grčki ministar turizma Karis Teokaris. On kaže da će biti primenjivana nova pravila za hotele, nova pravila za plaže, nova pravila za bazene, nova pravila za bife doručak, nova pravila za turističke autobuse. Niko da zapita da li će maske morati da nose i nudisti.

U regiji Pulja u Italiji, koja je 2019. godine dočekala 4,2 miliona turista, uključuju-

ći 1,2 miliona stranaca, epidemiolog savetuje lokalnu vladu kako da omogući meštanima i turistima da uživaju u kristalno plavom moru bez pretvaranja u vruće mesto zaraze. To je, kako piše "Politiko" citirajući Pjera Luiđija Lopalka, profesora higijene na Univerzitetu u Pizi, komplikovano u Italiji u kojoj druženje ima tako snažnu, značajnu ulogu. U Italiji se mnogo priča o ideji da se, uz razmak stolova u restoranima od dva metra, neophodna distanca među gostima obezbedi i na plažama tako što bi se postavljale pregradne ploče od pleksiglasa. Jedan nemački turistički radnik na tu ideju reaguje podsećanjem, uz smeh, da ni na Baltiku verovatno neće biti ostavljane preblizu jedna drugoj pletene stolice, koje nemački kupači na plažama tradicionalno koriste kao zaštitu od hladnog severnog vetra.

Foto: AP Photo / Francisco Seco

Španski zvaničnici se oprezno nadaju da bi međunarodnim turistima moglo biti dopušteno da posećuju Majorku i Ibicu od kraja jula, ali kako uspostaviti ravnotežu između atrakcija kao što su diskoteke na Ibici i nove stvarnosti, koja zahteva veliko prilagođavanje na kovid 19? "Ako ljudi moraju da nose maske, gel i rukavice na plažu, to nije dobro za posao. To plaši ljude", kaže jedan baskijski ugostitelj. Španska ministarka rada Jolanda Dijaz tvrdi da su na Pirinejskom poluostrvu turistički centri ostali netaknuti epidemijom, pa se nada da će se neki sadržaji ponovo pokrenuti do kraja godine. "Baleari su svrstani među najsigurnija područja u Evropi, s jednom od najnižih zaraznih stopa", tvrdi Jago Negueruela, regionalni funkcioner zadužen za privredu i turizam ostrva.

Na ovom mestu ne mogu izostati asocijacije na one kadrove u Viskontijevom filmu *Smrt u Veneciji* u kojima se *metr d'otel* na maestralan način ponaša kao da je sve pod kontrolom, dok među gostima raste uznemirenje zbog širenja zaraze.

PAKET TOMASA KUKA

Nije, ipak, verovatno da će pandemija trajnije zaleditи puls globalnog turizma, čiji prihodi se kreću između 275 i 400 milijardi evra, sudeći po podacima Komisije EU.

Turizam je srž globalnog ekonomskog sistema, koji donosi velike koristi, ali i velike rizike, kojima se mora upravljati. To se vidi ne samo u ovoj krizi, već i tokom kreditnog sloma i tokom bankarske krize 2008. godine, kaže za BBC Jan Goldin, profesor globalizacije i razvoja na Oksfordu, autor studije o tome kako globalizacija kreira sistemske rizike i šta s tim raditi (on taj fenomen zove "defekt leptira"). Kako uočava švajcarski sociolog kulture Juli Gir, turizam je istorijski ukorenjen globalni fenomen sa gotovo neshvatljivo masivnom infrastrukturom, čiji uticaj temeljito prodire u društvo, politiku, kulturu i, pre svega, ekonomiju.

Ako se zanemare antički prapočeci (Pitijske igre, Olimpijske igre itd.), moglo bi se reći da se masovni turizam kao globalni fenomen rascvetao paralelno s industrijskom revolucijom, a posebno s razvojem železnice. Pionirsku ulogu je nesumnjivo imao inventivni Englez Tomas Kuk, koji je 1841. počeo da kapitalizuje takozvani paket turizam, 1845. organizovao je prvo putovanje do Liverpula, a nakon 1855. do Brisela, Kelna, Hajdelberga, Baden-Badena i Pariza. Da, kompanija koja nosi njegovo ime je posle neuspelih pregovora s Kinezima bankrotirala 2019. godine, nakon čega je britanska vlada organizovala kampanju pod kodiranim imenom "Materhorn" da vrati 150.000 putnika nazad u Ujedinjeno Kraljevstvo.

Posle Prvog svetskog rata, razvoj turizma u Austriji je podstaknut donošenjem zakona o radničkim odmorima, 1919. godine. Koristili su ga masovno za svoje ciljeve i nacisti u okviru nacističke korporacije "Snaga kroz radost" ("Kraft durch Freude", KdF). Između ostalog, gradili su i flotu kruzera čiji je kapacitet bio 700.000 putnika.

Turizam je postao najdostupniji masama tokom i nakon 60-ih prošlog veka, kada je znatno uvećan procenat tinejdžera i odraslih koji svake godine odlaze na odmor. Tada je, na primer, u Zapadnoj Nemačkoj broj turista porastao sa 28 procenata (1962) na 58 procenata (1980), pa na preko 65 procenata 1987. godine, potom 70,8 procenata. U taj bum su bili uključeni i sindikati, praznični fondovi, organizacije za odmor i turističke agencije, kao i velike turističke kompanije koje su dobijale sve veći značaj.

Evropska komisija poziva da se usvoji "novi Maršalov plan" da bi se spasila turistička industrija, uz korišćenje novca iz budžeta EU i Fonda za oporavak. U letnjim mesecima koji se brzo približavaju, zemlje EU poput Grčke, Španije, Italije i Malte nadaće se kratkoročnijim merama, kako bi mogle da povrate deo svojih gubitaka. Olakšavanju restrikcija takođe se nada i Turska.

Glavni problem je u tome što niko još ne može predvideti stvarni rezultat krize, koji zavisi od trajanja i mogućeg drugog talasa epidemije, kaže za Euronjuz Tom Dženkins, izvršni direktor Evropske turističke asocijacije. Najgore bi bilo ako bi se trenutna situacija nastavila, ili ako bi se mere ograničenja delimično ukinule, a zatim ponovo uvele zbog još jednog talasa korona virusa. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Politika "mi protiv njih"

Analizirajući zapravo ne sam fašizam, već pojavne oblike fašističke taktike kao mehanizme dolaska na vlast, autor upozorava da je poslednjih godina počela da prevladava određena vrsta ultradesničarskog nacionalizma

Usred američke predsedničke kampanje 2016. godine, Edgar Medison Velč, sredovečni muškarac iz Južne Karoline, pojavio se u jednoj vašingtonskoj piceriji vitlajući pištoljem. Namera mu je bila da se obračuna sa vlasnicima i oslobodi navodno seksualno roblje. Velč je poverovao da se upravo u ovoj piceriji odvijao trafiking dece namenjene seksualnom iživljavanju demokratskih kongresmena.

Ispostaviće se da je reč o jednoj od uspešno plasiranih teorija zavere, poznatoj po nazivu Picagejt (*Pizzagate*), tako vešto osmišljenoj da je nesretni Velč s pravom poverovao da se neka vašingtonska picerija bavi trafikingom, i to za potrebe Demokratske stranke.

BAKLJADA: Počasna garda Hitlerjugenda, Berlin 1934.
Foto: Suddeutche Zeitung / Alamy Photo

Ovaj bizaran detalj zapravo je deo knjige Džejsona Stenlija *Kako funkcioniše fašizam*, sa podnaslovom "politika 'Mi protiv njih'". Analizirajući zapravo ne sam fašizam, već pojavne oblike fašističke taktike kao mehanizme dolaska na vlast, Stenli na samom početku upozorava da je poslednjih godina počela da prevladava određena vrsta ultradesničarskog nacionalizma. Autor na svoj spisak država u kojima je primetan ovakav trend uvrštava Rusiju, Mađarsku, Poljsku, Indiju, Tursku i SAD.

Ipak, ova knjiga je veoma značajna i za ostatak sveta, pa i za Srbiju, jer, kako naglašava Stenli, kontekst fašističkih politika je u svakoj zemlji osoben i zato se on, želeći da izbegne uopštavanja, odlučio da "fašizam" etiketira kao određenu vrstu ultranacionalizama (etničkog, verskog, kulturnog) u kome naciju predstavlja autoritarni lider koji govori u njeno ime.

Fašistička politika, prema Stenliju, obuhvata više jasno uočljivih strategija: mitska prošlost, propaganda, antiintelektualizam, nerealnost, hijerarhija, viktimizacija, zakon i red, seksualna anksioznost, apelovanje na ruralne sredine, ukidanje socijalnih službi i razbijanje jedinstva.

Viktimizacija Srba

U odeljku o viktimizaciji, jedini put u knjizi se pominje i Srbija. Uz napomenu da nacionalizam vođen željom za jednakošću ume da se naglo preobrati u ugnjetački, Džejson Stenli piše da su Srbi u prošlosti nesporno bili ugnjetavani. Da bi se našli primeri ugnjetavanja, kako smatra autor, ne treba ići unazad čak do Kosovskog boja "iz koga Srbi crpe ogroman deo nacionalnog gneva i identiteta". Dovoljno je vratiti se do Drugog svetskog rata, kada su Srbi masovno ubijani u koncentracionim logorima.

Autor primećuje da današnji Srbi potiču iz porodica u kojima je sećanje na te progone još veoma živo. Srpski nacionalisti koriste tu pozadinu da pravdaju progon manje moćnih i marginalizovanih muslimanskih grupacija.

U knjizi se potom navodi Memorandum Srpske akademije nauka i umetnosti iz 1986. godine, "za koji se generalno smatra da je postavio principe toksičnog srpskog nacionalizma koji je doveo do velikog krvoprolića u bivšoj Jugoslaviji". Dokument koristi dramatično preuveličan narativ o viktimizaciji Srbije, kojim poziva na ponovno zbijanje redova u odbrani etničkih Srba, kao i tradicionalne srpske istorije i kulture, ocenjuje autor.

Osvrćući se na Slobodana Miloševića, Džejson Stenli tvrdi da mu je narativ o viktimizaciji Srba doneo političku pobedu. Milošević je viktimizacijom opravdao i niz surovih ratova, uključujući i onaj na Kosovu, posle kojih je završio pred Međunarodnim tribunalom u Hagu gde biva optužen za genocid.

"Novija srpska istorija pod vlašću demagoški nastrojenih nacionalista pokazuje kako fašistička politika može iskoristiti prošlost obeleženu ugnjetenošću za vojnu mobilizaciju protiv fantomskih neprijatelja", zaključuje autor deo o Srbiji.

O autoru

Džejson Stenli je profesor filozofije na Univerzitetu Jejl. Napisao je pet knjiga, među kojima su *Kako funkcioniše propaganda* i *Kako funkcioniše fašizam: politika "Mi protiv njih"*, za koju je 2016. godine dobio nagradu za filozofiju Udruženja američkih izdavača.

Ovu knjigu je u Srbiji izdao Samizdat B92.

MITSKA PROŠLOST

Baveći se podrobno svakom od fašističkih strategija, autor kreće od mitske prošlosti ističući da ona služi da pripomogne u menjanju sadašnjosti. Šta to praktično znači, Stenli ilustruje na nekoliko primera. On smatra, analizirajući ustav Mađarske donesen 2011, godinu dana po Orbanovom dolasku na vlast, da je cilj tog ustava iznesen na njegovom samom početku, u "Nacionalnoj zakletvi". Zakletva počinje veličanjem osnivača mađarske države Svetog Stefana, koji je "pre hiljadu godina učinio našu zemlju (Mađarsku – prim. aut.) delom hrišćanske Evrope". "Nacionalna zakletva" završava se obećanjem da će se utrti put da nove generacije Mađara "ponovo učine Mađarsku velikom".

Poređenja radi, u knjizi se navode reči Benita Musolinija izgovorene 1922. godine, na fašističkom kongresu u Napulju: "Stvorili smo svoj mit. Taj mit je vera, strast. Nije neophodno da bude stvarnost... Naš mit je naša nacija, naš mit je veličina nacije! I tom mitu, »

Filip David, književnik

Puzajući fašizam

"Srpsko društvo je u velikoj meri zasnovano na toj vrsti politike koja uspostavlja nepomirljivu razliku između 'nas' i 'njih'. 'Mi' smo jedini ispravni, 'oni' su kriminalna grupa. 'Mi' smo za red i disciplinu, 'oni' za nered i anarhiju, 'mi' smo pošteni i čestiti, oni su oličenje nepoštenja i lopovluka. Dakle, sa 'njima' nema razgovora, dogovora, oni su nepatriote, izdajnici, ološ i sve što uz to ide", kaže književnik Filip David povodom Stenlijeve knjige.

Foto: Marija Janković

"VREME": Da li vi vidite opasnost od fašizma u Srbiji?

FILIP DAVID: Tu politiku isključivosti i netolerancije jasno i svakodnevno vidimo na delu i ona predstavlja opasnost koja se naziva "puzajući fašizam". Opasnost da se potencijalno prisutni elementi fašizma pojave kao stvarni fašizam ispoljavajući se u samohvalisanju, ignoranciji, proganjanju i kažnjavanju svakog drugačijeg i suprotstavljenog mišljenja. To je karakteristika bolesnih društava, stalno na ivici unutrašnjih sukoba i fizičkih obračuna. Fašizam u nastajanju maskira se u tobožnju brigu za narod, za njegovo zdravlje, ali se zapravo svodi na pokušaje kontrole svih oblasti života i uvek zadržava svoju bolesnu, destruktivnu i ksenofobičnu suštinu.

Stenli se u svom delu ne bavi fašizmom, već fašističkom politikom i uočava niz strategija. Prepoznajete li u našoj stvarnosti neke od ovih strategija i koja je najizraženija?

Stenlijevim propozicijama fašizma mogle bi se dodati i dopune u opisima Umberta Eka i Ernsta Noltea: nacionalizam, militarizacija društva, populizam, jake društvene frustracije, teška ekonomska situacija, pojava harizmatičnog vođe koji objedinjuje bitne elemente fašizma, daje mu onaj folklorno prepoznatljiv izgled. Pa, svako ko prati našu političku situaciju zapaziće bez problema neke veoma upozoravajuće strategije i problematična društvena kretanja. Neka svako za sebe izvede zaključak.

Koliko se u Srbiji danas može prepoznati "fašizam", koji autor vidi kao određenu vrstu ultranacionalizma u kom naciju predstavlja autoritarni lider koji govori u njeno ime? »

» Može se prepoznati kao stalno prisutna potencijalna opasnost. Pojedine profašističke grupe, uglavnom marginalne, ali ne bez određenog političkog i društvenog uticaja, nalaze inspiraciju i pozivaju se na različite uticaje, istorijske, religiozne i mistične, na nacizam Dimitrija Ljotića, klerikalni nacionalizam, antievropejstvo i antisemitizam vladike Nikolaja Velimirovića, mistični evroazijski pokret Rusa Aleksandra Dugina i, naravno, na ideologije i pokrete poražene u Drugom svetskom ratu. Palanačko mišljenje, pre ili kasnije, vodi srpskom nacizmu, pisao je Radomir Konstantinović u *Filosofiji palanke*.

Fašizam je hidra sa mnogo glava, sposoban za različita prerušavanja. "Naš" fašizam je poput delova slagalice koja nije složena u celinu, gde se ne pravi razlika između nacizma i fašizma. Kao društvena pojava naizgled je marginalan, ali veoma opasan jer mu ide na ruku velika netolerancija između različitih političkih grupa, različitih vidova ekstremizma, demagogija i licemerje vlasti i delova opozicije, atmosfera nepriznavanja počinjenih ratnih zločina i društvena rehabilitacija zločinaca, prisutne teorije zavere, huligani i navijačke grupe pod zaštitom političkih partija, mitovi koji dobijaju status istorijske istine. Sve to opominje da smo visoko rizično društvo u kojem mnoge vrste ekstremnog ponašanja imaju svoje opasne zagovornike i uticaje.

Koliko je Stenli u pravu kad kaže da "fašistička politika ne dovodi nužno do eksplicitne fašističke države, ali je svejedno opasna"?

Stenli to pokazuje na primeru Sjedinjenih Američkih Država, ali i evropskih država poput Mađarske, Poljske i nekih drugih. To je onaj Trampov slogan "America First". Izolacija, zatvaranje, predrasude prema izbeglicama i migrantima, plodno tle za mračne ideologije. Ono što je izuzetno opasno jeste, kako piše Stenli, "normalizacija fašističkog mita", uveravanja kako je tobože taj mit nešto "normalno, bezopasno", povika kako je reč "fašista" izgubila svoje pravo značenje, da stvara lažnu uzbunu, da fašizam pripada prošlosti koja se neće vratiti.

Ovakva "normalizacija" daje fašizmu, otvorenom i prerušenom, propusnicu za političko delovanje, za preživljavanje, za budućnost. Umanjuje se i minimizira opasnost od novih oblika fašizma dok se on na mala vrata uvlači u svakodnevni način mišljenja i ponašanja. Fašistička politika ne dovodi nužno do eksplicitne fašističke države, ali je sigurno da utire put ekstremnim uverenjima i politikama koje su razorne, ispunjene mržnjom, što je opasnost ne samo za pojedine države, nego za čitavo čovečanstvo.

Sagledavajući je kroz prizmu Stenlijevih strategija fašističke politike, gde biste danas svrstali Srbiju?

Može se reći da je fašizam uvek prisutan u nekom od svojih oblika, makar se činilo da je ograničen na društvenu marginu. Na klizavom putu prema demokratskoj državi začas se skrene u autoritarnu vlast, pa i u diktaturu, a onda je to neposredna opasnost da se fašistička politika prometne u ubilačku i samoubilačku fašističku diktaturu. Zato treba čitati Stenlijevu knjigu. Ona je i upozorenje i opomena, pisana jednostavnim stilom, razumljivo i veoma dokumentovano. *Kako funkcioniše fašizam* Džejsona Stenlija je obavezna lektira za sve one koji ne znaju dovoljno, ili ne znaju ništa o jednoj od najopasnijih i najsmrtonosnijih globalnih ideologija. A takvih je, nažalost, mnogo, sve više.

Nikada ne treba potcenjivati opasnosti fašističke politike koja dovodi, kako Stenli opominje, do "opravdavanja nehumanih postupka, do gušenja slobode, masovnog zatvaranja i proterivanja i do, u ekstremnim slučajevima, masovnog istrebljivanja". Jedna od važnih pouka koju moramo i mi, ovde u Srbiji, stalno imati na umu jeste da je fašizam opasna zver koja vreba iz prikrajka, i da ukupna srpska politika, i vlasti i opozicije, treba da se zasniva na antifašizmu kao osnovnom postulatu vlasti i svakog javnog političkog i društvenog delovanja. Nažalost, čini se da je antifašizam postao ispuštena, zaboravljena i nepoželjna reč. V.O.

» toj veličini, koje želimo da pretvorimo u potpunu stvarnost, podređujemo sve."

"Fašistička mitska prošlost postoji da pripomogne u menjanju sadašnjosti", zaključuje Stenli.

ANTIKORUPCIJA KAO PROPAGANDA

Uloga političke propagande sastoji se u tome da sakrije očigledno problematične ciljeve političara ili političkih pokreta, tako što ih uvija u oblande opšteprihvaćenih ideala.

"Rat protiv kriminala" američkog predsednika Ričarda Niksona dobar je primer maskiranja problematičnih ciljeva visokomoralnim ciljevima. Nikson je shvatio da direktna i sistematična kontrola kriminala može delotvorno sakriti rasističke namere iz unutrašnje politike njegove administracije. Niksonova retorika "zakona i reda" služila je da se sakrije rasistička politička agenda, inače savršeno eksplicitna iza zidina Bele kuće.

Skrivanje korupcije pod maskom antikorupcije je strategija koja predstavlja glavno obeležje fašističke propagande. U toj strategiji, fašističke države se fokusiraju na ukidanje vladavine prava sa ciljem da je zamene diktatima individualnih vladara ili partijskih šefova. Standardna pojava u fašističkoj politici su oštre kritike nezavisnog sudstva u vidu optužbi za pristrasnost i neku vrstu korupcije, a te kritike se potom iskorišćavaju za zamenu nezavisnih sudija onima koji će cinično upotrebljavati zakon kao sredstvo za zaštitu interesa vladajuće partije, naglašava Džejson Stenli.

"Teorije zavere ne samo da imaju moć da utiču percepciju stvarnosti, nego mogu i da oblikuju tok stvarnih događaja", piše Stenli, i pojašnjava da "kad se vesti pretvore u sport, autokrata dosegne određenu popularnost, u uslovima fašističke politike vesti se od kanala za prenos informacija i argumentovane debate pretvaraju u spektakl u kome je autokrata glavna zvezda".

Džejson Stenli detaljno obrađuje i ostale strategije fašističke politike, od hijerarhije, viktimizacije, zakona i reda, seksualne anksioznosti, apelovanja na ruralne sredine, ukidanja socijalnih službi, do razbijanja jedinstva, otkrivajući, kako to primećuje Dejvid Kej Džonston, da se ljudske slobode urušavaju kada glasači prihvate političare koji promovišu političke podele između "nas" i "njih".

O toj poruci bi mogli dobro da razmislimo i mi u Srbiji. ¶

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

DRAGAN ILIĆ

Nova normalnost

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

Najčešće pitanje koje voditelji postavljaju svim gostima jeste kada će se stvari vratiti "u normalu". Šta to zapravo znači, ne znamo

Sa najavom mogućeg kraja vanrednog stanja u Srbiji, sve češće se u medijima čuje izraz "nova normalnost". Šta to tačno znači još ne znamo u potpunosti, ali do odgovora možemo doći ako pokušamo da objasnimo šta smo to kao društvo možda propustili da uradimo tokom pandemije. Mediji, naročito televizije, olako su prihvatali floskule ne razmišljajući o njihovoj adekvatnosti ili tačnosti.

Evo nekoliko primera.

Često smo u govorima političara, ali i lekara, mogli da čujemo u obrazloženjima dilemu "struka ili politika". Nije mi jasno zašto i kako je medicina dobila ružan pseudonim "struka", pogotovo zbog činjenice da građani svakodnevno aplauzima odaju priznanje zdravstvenim radnicima. Takvu čast i priznanje, bez obzira na rizike posla, nisu dobili ni vojska ni policija. Dakle, umesto maglovite "struke", upravo zbog paranaučnika i šarlatana, morali bismo, makar nominalno, da govorimo o medicini, ili medicinskoj struci ako baš volite taj izraz. Ovo ima smisla tim pre što se medicina, opet zvanično, stavlja ispred politike, čije odlučivanje nije uvek u skladu sa interesima svih građana. Možda smo samo pred lekarima i pred virusom svi jednaki.

Socijalna distanca je sledeći pojam koji je globalno pogrešno upotrebljen. U najvećem broju slučajeva radi se o fizičkoj distanci, a ne socijalnoj, jer je ovo pojam koji govori o stepenu bliskosti koju osećamo prema drugim ljudima ili grupama. Psiholozi mere socijalnu distancu prema ljudima drugog pola, vere, nacionalnosti ili rase. Pitaju vas da li biste sedeli pored, recimo Albanca, radili sa njim, družili se ili stupili u neku drugu vrstu odnosa. Naša socijalna distanca prema bakama i dekama, recimo, nije se promenila, jednako su nam bliski, ali zbog sigurnosti održavamo fizičku distancu. Možda nekom nije bitno, ali razlika je zapravo suštinska.

Jedan medijski oksimoron ili floskula koja je zaživela zahvaljujući politici (a ne ekonomskoj struci) takođe mi svakodnevno para uši. Kriza je uticala na ekonomiju svuda u svetu, samo se naši političari hvale rastom društvenog proizvoda. Kada je taj trend negativan, ispada da niko na televiziji ne želi da kaže kako imamo pad društvenog proizvoda, već se govori o "negativnom rastu". Ako se nešto smanjuje, onda, brate, opada, međutim, kod nas se to lepše kaže – negativno raste.

Najčešće pitanje koje voditelji postavljaju svim gostima jeste kada će se stvari vratiti "u normalu". Šta to zapravo znači, ne znamo jer su se mnoge stvari promenile, mada niko sa sigurnošću ne može da kaže u kojoj meri. Definicija *normalnosti* može biti statistička (ono što radi većina, na određeni način), a na individualnom planu jedino možemo primeniti Frojdovu definiciju da smo normalni ako možemo da volimo i da radimo. Mnogi ne rade, a što se tiče ljubavi, tu će se posledice tek videti. Zato ne bih o normalnosti, hvala lepo. Ako se pitanje "normale" ograniči na pandemiju, virus ili vakcinu, onda je svakako najbolju definiciju dao Srđa Janković, koji svoje izjave bazira isključivo na naučnim argumentima. Sva druga pitanja spadaju u sferu društvene polemike. Što se mene tiče, redovno stanje ću prepoznati kada ovog lekara budem video pred kamerama bez zaštitne maske. Pošteno.

Najveća šteta za nas kao društvo učinjena je u sferi politike. Propuštena je prilika da se zakoni i propisi jedne zemlje shvate kao načelo organizacije društva, pogotovo kada postoji zajednički neprijatelj. Mediji su papagajski ponavljali izjave političara ne razmišljajući o potencijalnoj prilici da se javnost ujedini pred globalnom pretnjom.

Najveća greška je uvođenje zakona i ograničenja kao prinude, pa je zabrana kretanja postala "policijski čas", a Vulin je, kao ministar vojni, pokušao da opasnost od epidemije prikaže kao "nešto najbliže ratnom stanju". Otuda gaf voditelja TV B92 sa doktorkom Tepavčević, kojoj možda nije mesto u prvim borbenim redovima. Pojavili su se patriotski spotovi sa scenama iz istorije i pobeda u ratovima. Te pobede su nas uvek dodatno delile i takva ratnička propaganda je potpuno besmislena. Policija i vojska su iskorišćene da plaše ljude. Ovo nije rat, pa je pitanje da li je bila neophodna upotreba vojske na ovaj način, a rezultat je samo njeno veće prisustvo u društvu (duge cevi ispred ustanova gde se dešava infekcija) i zaraženi vojnici koji su konstruisali megalomanske kovid bolnice u kojima nije bilo pacijenata (Štark arena ili Morović gde se pojavilo žarište).

I kada se vratimo u "normalu", država ostaje nasuprot građanima, a to pokazuju protesti na terasama. Iako građani lupaju u šerpe, oni poštuju propise o ograničenju kretanja, bune se protiv upotrebe straha i prinude koju koristi Država, a država je personifikovana u Predsedniku Vučiću.

Vlast je ponovo nespretno reagovala organizujući pristalice, ali paradoksalno, kršenjem propisa o zabrani kretanja i bezbednosti. Podrška je navijanje.

Plašim se zato da će posle pandemije, kada doktor Janković konačno skine masku pred kamerama, kao u *Varioli veri*, Srbija biti zemlja propuštene prilike, podeljenija nego ikada, na početku još jedne predizborne kampanje. Nema tu normale. ¶

Intervju: Dragan Živadinov, pozorišni reditelj i tvorac postgravitacijske umetnosti

Učiniti zlo

"Strah u pomoć priziva metafiziku. U ovom trenutku izgradio bih institut za proučavanje straha i načina distanciranja od njega. Još jednom bih ponovio: molim sve one koji upravljaju krizom da prestanu sa ratnom terminologijom. Mislim da ne tražim puno"

Dragan Živadinov poznat je slovenački pozorišni reditelj, čiji osnovni zadatak po sopstvenim rečima jeste da "učini zlo nervoznim". I on ga zaista dosledno sprovodi u delo već dugi niz godina, stvarajući svoje u isti mah beskrajno opominjuće, ali i do zavodljive perfekcije dovedene predstave. Živadinov demaskira fašizam, ali ne samo onaj davno prepoznat u istorijskim okolnostima uoči i tokom Drugog svetskog rata, već još i više ovaj nastanjen u sitnodušju savremenog čoveka, poljuljane lestvice vrednosti i sebično zastrašenog svim onim *drugačijim* – te stoga podložnog kolaboraciji sa svojim najniskijim pobudama. U ovom trenutku i Dragan živi, dabome, sve ono isto što i svako od nas, u ma kom zakutku planete da se nalazi, ali svejedno nastavlja da posmatra svojim pronicljivim okom stvari kakve stvarno jesu. Nakon teške predstave *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.*, koju smo gledali na otvaranju pretprošlog Bitefa, Dragan Živadinov potkraj 2019. godine napravio je divnu pozorišnu posvetu legendarnim ličnostima kantautora i nekadašnjeg člana grupe Buldožer Marka Brecelja, te čuvenog glumca Marka Mlačnika.

"VREME": Recite nam najpre kako se živi ovih dana u Sloveniji, pod tamnom senkom virusa kovid-19? Kako se ponašaju obični ljudi, a kako oni među njima koji se bave umetnošću, poput vas? Ima li straha ili je život ponovo ušao u neku novu kolotečinu, privikao se već na opasnost koja visi nad glavom?

DRAGAN ŽIVADINOV: Živimo potpuni nered koji nam je proizveo biološki patogen. Mozak nam gori, a neophodna je distanca. Živimo agresivnu krizu i još brutalniju biopolitiku! Etimološko značenje reči *kriza* jeste – vrhunac bolesti. Kriza je važan faktor – svega živog. Mnogi u svetu na to upozoravaju, pa bih i ja još jednom: bolest nije rat! Bolest je poremećaj u organizmu. Zato ne vidim nikakvog razloga da se u ovom kritičnom vremenu upotrebljava diskurs vojne terminologije. Ona nas neposredno vodi u militantnu/totalitarnu subordinaciju. Ako je to bolest, neka o njoj govore medicinski stručnjaci. I sam ovih dana promišljam dve reči u vezi sa virusom: strah i metafizika. Očito je da su se virusnoj krizi pridružile i neke druge, ništa manje opasne krize. Taj konglomerat projicira strah. A strah u pomoć priziva metafiziku. Da nisam postgravitacijski umetnik koji istražuje umetnost u uslovima kosmičke beztežinskosti, u ovom trenutku izgradio bih institut za proučavanje straha i načina distanciranja od njega. Još jednom bih ponovio: molim sve one koji upravljaju krizom da prestanu sa ratnom terminologijom. Mislim da ne tražim puno. To je bolest koju je potrebno metodološki izolovati i u drugom koraku izlečiti. Na kraju odgovora, hteo bih da dodam još nešto: sve ovo što doživljavamo ipak je i jedan monumentalan društveni eksperiment. Ako ga već nisu projektovali – morali bi! U stvari, prvi put u životu mi je žao da nisam sociolog.

Čime se vi bavite ovih dana? Osmišljavate li neku novu predstavu ili, poput mnogih drugih, čitate knjige za koje možda do sada niste imali vremena, slušate muziku, gledate filmove i serije?

nervoznim

Avangardna umetnost u 21. veku inače se zaklinje na odgovornost, tako da je potpuno razumljivo da sa svojom suprugom Dunjom Zupančič živim u odgovornoj samoizolaciji. Baš ovih dana slavim polovinu pedesetogodišnje predstave *Noordung:1995–2045*. Pre dvadeset i pet godina bila je njena premijera. Svakih deset godina igramo reprizu naše predstave. Ako neko od glumaca ili glumica u međuvremenu umre, mi ga zamenjujemo u njegovoj mizanscenskoj putanji određenim tehno-apstraktom. Tako će se reprize odigravati svakih deset godina, sve do poslednje predstave, koja će biti održana 2045. godine. Umesto glumaca tada ćemo na sceni imati četrnaest apstrakta, koje ću ja lično svemirskom letelicom preneti u ekvatorijalnu orbitu. Na kraju predstave, svi će apstrakti postati umetnički sateliti. Sada smo na polovini predstave. U svakoj predstavi i inače, kad smo na njenoj polovini, doživljavamo vrhunac drame. U sledećih 25 godina gledaćemo njen rasplet. U stvari, ovih dana ulazim u poslednji deo svog života. Ulazim u umetnički finalizam. Da!

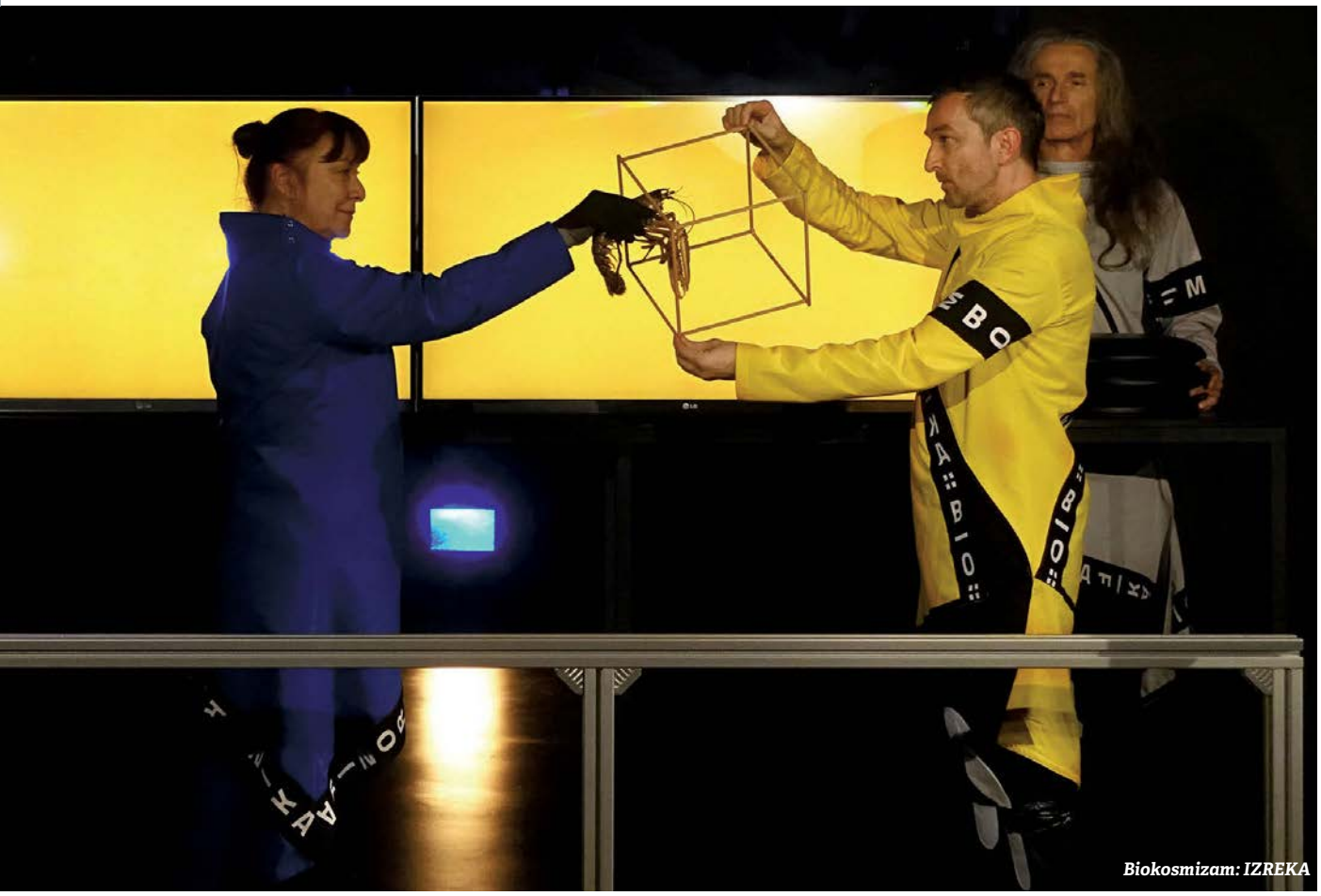
Trenutno puno čitam i gledam filmove. Poslednjih godina nakupilo se puno knjiga i filmskih naslova za koje nisam imao vremena. Sistematično čitam celog Tomasa Pinčona. Vratio mi je veru u roman. Poslednji film koji sam gledao je *Granica*, režisera Alija Abasija. Poslednja serija koju sam video ovih dana jeste ruska serija *Bela garda*, po romanu Mihaila Bulgakova.

Kada biste u ovom trenutku bili u prilici da postavite neki klasičan pozorišni komad, koji bi to bio? I zašto? Šta biste učinili od tog teksta na sceni?

Postavio bih *Život je san* Pedra Kalderona de la Barke, jer sam odavno želeo proizvesti tu filozofsku dramu, a ne znam zašto nisam. Šta bih učinio sa njegovom tekstualnom masom? Pustio bih je da sama govori, svojim strahom i metafizikom.

Pred kraj prošle godine napravili ste svoju najnoviju predstavu *Biokosmizam: IZREKA*, po motivima autora Marka Brecelja i Marka Mlačnika. Svaki od njih trenutno se bori sa svojom bolešću. O čemu je u predstavi reč?

U pitanju je predstava o umetnosti i prolaznosti. Žanrovski, to je obred opraštanja od Marka Mlačnika i Marka Brecelja. Obojica su jako važni za moj umetnički život. Marko Brecelj u predstavi, u realnom vremenu proizvodi zvučnu sliku i muziku. A Marko Mlačnik, koji je inače i centralni glumac već pomenute 50-godišnje predstave *Noordung*, u predstavi *Biokosmizam* igra Marka Brecelja. Obredno mu pomažu glumci Damjana Černe i Ivan Peternelj. Ono što je važno reći jeste »

Biokosmizam: IZREKA

Fotografije: Dunja Zupančič

da u predstavi upotrebljavamo i insceniramo *slogo-melodije* Marka Brecelja na svim nivoima predstave. Da bih bio razumljiv: mi ne proizvodimo na sceni dramu nego protok vremena, mi ne interpretiramo dramski tekst, nego slogove, a sve u funkciji ozdravljenja od bolesti. Predstava je posvećena avangardnom pozorištu umetnosti 20. veka i protoku vremena. Premijeru je imala krajem prošle godine.

Kažete da u ovoj predstavi upotrebljavate *slogo-melodije* Marka Brecelja – kakve su to melodije?

To su *slogo-melodije*, u smislu sloga kao osnovnog dela reči. Znate ono kad vam idioti na sceni pevaju: la, la, la. Mi iz tog segmenta zabavne kulture pravimo avangardističku dramaturgiju. Marko Brecelj već godinama svakog jutra sebi i svojoj supruzi Adrijani otpeva po jednu slogo-melodiju. Taj ritual upražnjava da bi slogo-melodijama sam sebe lečio. U tome je više nego uspešan. U tom smislu on leči i Marka Mlačnika, a Marko Mlačnik njega. Brecelj u predstavu unosi energiju ozdravljenja.

Zašto ste se odlučili da napravite predstavu koja je u suštini o ličnosti Marka Brecelja? Zašto je to važno u nekom opštem smislu? Šta vas toliko povezuje sa njim, pa ste mu poklonili takvu vrstu pažnje?

Marko Brecelj je značajan avangardni umetnik sredine 20. veka. Njegova rana performativnost 1970-ih godina i njegova anti-muzika me i dan-danas određuju. Slično kao Marina Abramović, Raša Todosijević ili Leonid Šejka. Još kao dete me je Breceljeva izvođačka umetnost beskonačno privlačila. Ne možete ni da zamislite koliko sam bio uzbuđen, kad sam prvi put čuo njegov stih: "Duša i ja zviždali smo rakovima!"

Ovo pitamo, zato što ste Brecelj i vi protagonisti dve naoko sasvim drugačije generacije alternativne kulture, ponikle u SFRJ. U čemu su vaši pogledi slični, a u čemu potpuno različiti?

Probaću da odgovorim ovako: Mislim da smo obojica u umetnosti – radikalni. A potpuno različiti u pogledu – frizure (smeh).

Druga važna ličnost u ovoj predstavi jeste Marko Mlačnik. Predstavite nam Mlačnika, kao vašeg čestog saradnika i važnu umetničku ličnost u slovenačkim i evropskim okvirima, i objasnite njegovu ulogu?

Marko Mlačnik je koreograf i glumac Mladinskog gledališča iz Ljubljane. U našoj saradnji bio je i jedno i drugo. Osim toga, Marko Mlačnik je ikonički glumac 80-ih godina prošlog veka na ljubljanskoj pozorišnoj sceni. Igrao je najvažnije uloge kao protagonista u mnogim antologijskim predstavama. Da nabrojim samo neke reditelje sa kojima je sarađivao: Janez Pipan, Ljubiša Ristić, Vito Taufer i Tomaž Pandur. Recimo, za ulogu Šahzemana Slepog u Tomažovoj predstavi *Šeherezada* dobio je veliku nagradu MESS-a u Sarajevu, a za tu istu ulogu bio je nagrađen i na festivalu Bitef u Beogradu. Osim toga, igrao je glavne uloge i u mom pozorištu: od Jasona, mladog Šekspira, Peleasa, Črtomira, i mnogo, mnogo drugih, pa sve do ove poslednje – uloge Marka Brecelja.

Vašom predstavom slavite život, bez obzira na bolest. Bolest povezuje i dva njena glavna junaka. Trenutno bolest povezuje ceo svet. Kakva se tu paradigma sadašnjeg trenutka krije?

Pre svega se ruše sve druge paradigme. Ne smemo dozvoliti da nam zločinci ukinu postignuća *enlightenmenta*, doba prosvetiteljstva.

Konačno, molimo vas objasnite naslov predstave, šta znači pojam *biokosmizam*?

Veoma jednostavno: reč je o telu u kosmičkoj stvarnosti. Sve proizlazi iz mog kosmističkog filozofskog ubeđenja, kojeg je inicirao Nikolaj Fjodorovič Fjodorov krajem 19. veka knjigom *Filozofija zajedničkog poduhvata*. To je svakako preopširna filozofsko-naučna tema koja prevazilazi format intervjua. Na ovom mestu bih hteo – za sve one upućene u ruski kosmizam – podvući da kosmizam nije ni u kakvoj suprotnosti sa prosvetiteljstvom. Obe stvari se udružuju u naporu da se naukom i umetnošću izgradi kosmička svest. Nikolaj Fjodorovič Fjodorov bio je impresivna ličnost, radio je u Čertkovskoj biblioteci i Muzeju Rumjanceva kao bibliotekar, i proizvodio konceptualizacije, što su dobile svoje majstorske materijalizacije humanizma i posthumanizma. Za njega je Tolstoj izjavio da je ponosan što živi u isto vreme kad i Fjodorov.

Kosmos je vaša stalna tema. Koji se prvi slovenački umetnik vinuo u kosmos pre vas? Da li je istina da je to bio genijalni Srečko Kosovel sa svojom *Crvenom raketom*? Recite nam nekoliko reči o ovom prefinjenom pesniku?

Istina je, Srečko Kosovel (1904–1926) je zajedno sa Avgustom Černigojem i Edvardom Stepančičem (koji je većinu svog života proživeo u Beogradu) bio proto-postgravitacijski umetnik. Kosovel je bio evropski konstruktivist, koji je svojom poezijom uspostavio evropsko načelo umetničke kosmičke konstrukcije. Sa svojim anarho-kosmizmom suprotstavio se neprincipijelnoj političkoj koaliciji futurizma sa fašizmom. Futurizam je inače bio anarhičan umetnički stil, a konstruktivizam pre svega etički. Ja uostalom proizilazim iz suprematističke projekcije Kazimira Maljeviča. Kosmizam, suprematizam, levitacijske konstrukcije i *Crvena raketa* čine da, sa Dunjom Zupančič i Mihom Turšičem, proizvodim postgravitacijsku umetnost. Srečko Kosovel umro je sa samo 22 godine, a napisao je 1200 pesama. Jedna od njih je i *Crvena raketa*.

Umetnost u ovom zlehudom vremenu kao da jedina nadmašuje beznađe i ispraznost materijalnog sveta, suočenog sa nevoljom – zašto su, međutim, umetnici toliko skrajnuti danas u svakom društvu, toliko van poluga bilo kakve vlasti, iako bi verovatno još samo oni (uz naučnike) mogli da ljudskoj vrsti pruže neke odgovore?

"Umetnost je realnost čije vreme tek dolazi!", kaže Bojana Kunst.

Vidite li u čitavoj ovoj situaciji hranu i prostor za nicanje novih ksenofobija, totalitarizama i sličnih *-izama*? Možemo li im se ikako odupreti?

Uh, da! Svakako se možemo odupreti besnilu. Doslednošću prosvetiteljskog pogleda na svet, skupa sa kosmističkom projekcijom. Planeta Zemlja mora postati samo naša kolevka. Sve ostalo mora postati naša optimalna projekcija. Šta je to *optimalna projekcija*? To je ono što je na pola puta ka utopiji.

Šta ćete prvo učiniti kada opasnost od pandemije prođe?

Otputovati u Malojaroslavec u Rusiji, da skupa sa maćuškom Nikolajom slavim 75. godišnjicu pobede nad nacizmom! ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Jedna greška menja sve

Dostojanstveno i dosledno čitanje Rotovog sada već klasičnog romana u fokusu mudro zadržava ono možda i najpipavije i najpotentnije – motiv stalnog i, sva je prilika, neizbežnog sukoba javnog i privatnog, neizostavno čeonog sudara moći i poriva za opstankom, po mogućstvu bez gubitka nekakvog privida ličnog dostojanstva

Zavera protiv Amerike

Fotografije: Michele K Short

Izvagamo li na uzorku konkretne ponude na tom polju poslednjih nekoliko sedmica, još smo i dobro prošli tokom ovog utamničenog proleća, naravno, ako popularnu kulturu i njene "proizvode" i dalje možemo ili biramo da posmatramo kao nekakvu utehu ili makar štaku kao pomoć na putu iz dana u dan. A možda je i najsvetliji deo naručene ponude kada je reč o televizijskoj i striming serijskim novitetima HBO-ova mini-serija *Zavera protiv Amerike* (*The Plot Against America*).

Naravno, u pitanju je ekranizacija istoimenog romana znamenitog i kod nas ponovo izdavački aktuelnog Filipa Rota iz poznijeg dela njegove spisateljske karijere. Kao što je kanda dobro poznato, reč je o Rotovom viđenju stilsko-tematskog zabata označenog sintagmom "alternativna istorija", što, primenjeno na ovo njegovo delo, zapravo znači prikaz života u Americi kakav bi bio da je pobedu na predsedničkim izborima početkom četrdesetih odneo Čarls Lindberg, nakon čega bi ova država postala Hitlerova saveznica, a što bi sa sobom donelo i uvođenje antisemitizma praktično u samo srce tamošnjeg ideološkog i političkog glavnog toka. Već ovde se kao nužnost nameće analogija, pa i neizostavno poređenje sa tematski prilično srodno-sličnom, a veoma popularnom i prilično unisono hvaljenom serijom *Čovek u visokom dvorcu* iz suparničkog tabora (serijske produkcije takođe moćnog Amazona). Ta poređenja su neumitnost budući i da ove dve priče zahvataju isti vremenski i (para)istorijski okvir, a pritom je i *Čovek u visokom dvorcu* adaptacija dobro znanog romana voljenog pisca, Filipa K. Dika. Sličnosti su, dakle, primetne, a dodatno ih u prvi plan neposrednog i brzopoteznog gledalačkog doživljaja gura ono što u većem svom delu ponudi prva epizoda *Zavere protiv Amerike*; srećom, već na toj tački te se dve sestrinske priče upadljivo razilaze, te dok serijski *Čovek u visokom dvorcu* pruža vešto sročeno delo jasnog žanrovskog profila, ova ekranizacija Rotove proze donosi intelektualistički melanholičnu hroniku lakog sveopšteg iskliznuća put isključivosti i otvorene mržnje.

Ovaj manevar je ogromnim udelom zasluga kreativnog dvojca Ed Berns-Dejvid Sajmon u svojstvu kreatora ove serije. Njihovi prethodni zajednički ili pojedinačni radovi (sve od reda izvrsne i zapažene, ako ne već i legendarne serije – *Žica*, *Generation Kill*, *Treme*, *Hronike Tajmskvera*...) nepogrešiva su garancija kvaliteta, a *Zavera protiv Amerike* samo je najnoviji dokaz njihove superiornosti na planu savremenog serijskog stvaralaštva prefinjenijeg profila i višeg nivoa. U tom smislu, *Zavera protiv Amerike* u svojih šest epizoda ne donosi nikakva iznenađenja – posredi je čist zicer koji su udarni autori očekivano stopostotno iskoristili, pritom, ne zapadajući u manirizam i oslanjanje na privlačnu moć delanja i opstajanja na autopilotu. Jednostavno, *Zavera protiv Amerike* dosta brzo postaje jasno razaznatljiva u odnosu na njihove ranije radove, premda ih sa njom spajaju temeljnost, postupnost, krajnja učinkovitost i vrsno vladanje polaznom građom uz puno razumevanje i njene idejne srži i potencijala za plodotvorno i autorski prepoznatljivo prebacivanje u drugi medij. A reč je o televizijskom mediju koji već dvadesetak godina dominira nad vidno klonulim filmom. S tim u vezi, i *Zavera protiv Amerike*, u ovom svom televizijskom viđenju za 2020. godinu, u stvari predstavlja "serijalizovani film", odnosno, »

serijski proizvod koji bi, ako apstrahujemo to trajanje od oko šest i po sati, lako mogao da bude samosvojan film i to po svim iole relevantnim aršinima mereno.

Mimo priče i pojašnjenja tog prikazivačkog i distributivnog okvira, koji ipak nema puno toga zajedničkog sa suštinom stvaranja, Berns i Sajmon ovde nude dostojanstveno i dosledno čitanje Rotovog sada već klasičnog romana, u fokusu mudro zadržavajući ono možda i najpipavije i najpotentnije – motiv stalnog i, sva je prilika, neizbežnog sukoba javnog i privatnog, tog nekako neizostavno čeonog sudara moći i poriva za opstankom, po mogućstvu bez gubitka nekakvog privida ličnog dostojanstva. Naravno, potentan je i sasvim uspeo i prikaz društva koje se kreće u pravcu samouništenja kada se odaberu prečice lakih rešenja i krupnih obećanja u odsudnom istorijskom trenutku; i ova serija nas po toj osnovi podseća koliko je svaka demokratija krhak i upitno postojan i ukorenjen konstrukt reklo bi se preko potrebnih i jasno predočenih društvenih odnosa i dogovora, odnosno, kako lako jedna naoko trivijalna sistemska greška može da temeljno uruši tu uzlaznu krivu, reklo bi se, opravdano očekivanog društvenog boljitka. Tu, posve očekivano, *Zavera protiv Amerike*, u trenu pravi snažnu i, čini se, prirodnu kopču sa sadašnjim trenutkom prostora koje opisuje u toj svojoj dijahronijskoj ravni, naravno, prilično lako prelazeći državne i kulturološke granice i dostižući i zasluženi epitet uverljive univerzalnosti u planetarnom smislu.

Kako su proskribovani neprijatelji tokom te izmaštane Lindbergove vladavine ponajpre Jevreji, značajno je i kako je u ovom TV viđenju *Zavere protiv Amerike* prikazan taj jevrejski štih sveukupne priče. Opravdano je promenjena vizura, te umesto kroz oči deteta (u romanu), ovde priču spoznajemo iz vizure sveznajućeg pripovedača, što je otvorilo prostora za temeljniji osvrt na taj ideološki i verski aspekt priče o novoj turi ostrvljivanja i progona drugosti i drugačijih na adresama gde je to, kako se dugo činilo, i zakonski bilo nemoguće. Gotovo svi junaci ove serije, počev od članova porodice Rot, nošeni su krupnim dihotomijama, kao i onim što bi argentinski pisac Huan Oktavio Prens nazvao "viškom identiteta"; to su obični, radni ljudi, neznatni civili, tihi zaljubljenici u proklamovani američki san samosvojnosti i jednakih šansi za sve, uz to i Jevreji, ali i američke patriote koje nemaju izrazito snažan i strastven poriv da tek tako preispituju preovlađujuću društvenu dogmu. Na sve to, tu je i jasno poimanje, pa i suštinsko mirenje sa uvreženom društvenom hijerarhijom – kao što će narator ovog Rotovog odličnog romana u jednom trenu primetiti: "Postojali su šefovi i oni kojima se šefuje, a šefovi su obično bili šefovi iz nekog razloga – u poslu iz nekog razloga, bilo da je taj posao građevinarstvo, proizvodnja, rabinat ili iznuđivanje. To je bilo najbolje za šta su oni mogli da se izbore da ostanu neosujećeni – i, u njihovim vlastitim očima, neponiženi – u najmanju ruku od strane diskriminacije protestantske hijerarhije koja je 99 % Jevreja zaposlenih u dominantnim korporacijama držala na za njih određenom mestu i bez želje za pobunom" (slobodan prevod).

U stilskom pogledu, *Zavera protiv Amerike* odiše tim ritmički jasno zauzdanim klasicističkim pristupom naraciji, ovde datoj u nedvosmislenom naturalističkom ključu, naravno, uz besprekornu vizuelizaciju i rekreaciju izabrane ere, a širok prostor je ostavljen za krajnje funkcionalno pozicionirane, umetnute i iskorišćene glumačke bravure. Zoi Kazan je izvrsna u tom prikazu stoičke stamenosti iz koje će u pravom trenutku pokuljati bura, Vinona Rajder odlična u oslikavanju konfliktnih stanja koje sa sobom nosi dobrovoljno slepilo, udruženo za sitnosopstveničkim oportunizmom, Džon Turturo drži čas opravdane metodske glume u liku nesrećnog junaka koji je u isti mah žrtva vlastite slavoljubivosti, manije veličine, teško pojmljive naivnosti i jalovog intelektualizma, dok najvišu ocenu za glumačku kreaciju ipak odnosi mladi Antoni Bojl u ulozi proaktivnog i pogibeljno pravdoljubivog bundžije, baš onakvog junaka kakvom većinska (protestantska) Amerika svako malo teži.

Uz krajnje pozitivan ukupan sud, ovakva *Zavera protiv Amerike* podseća kako bi ponuda HBO-ovih originalnih programa na prvom mestu trebalo da izgleda, barem tokom dobrodošlog predaha dok ne nahrupe novi epici sa zavađenim ratničkim plemenima i sada već poslovičnim zmajevima. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Kad Bet postane

Nenad Veličković,
***Akademsko šarlatanstvo*,**
Fabrika knjiga,
Beograd 2019.

Čudaci obično rade ono što normalan svet izbegava iz razloga sasvim očiglednih. Čitaju, recimo, izveštaje sa sednica na kojekakvim fakultetima (kao da nemaju pametnija posla). Ako tih izveštaja ima, to jest. Ako ih nema, onda čudaci zahtevaju objašnjenje da zašto ih nema, što nadležne stavlja u vrlo neprijatnu situaciju. Svako normalan, naravno, zna da su od samih sednica dosadniji i besmisleniji samo izveštaji sa tih sednica, ali čudaci, razume se, ne bi bili čudacima da, kao što rekosmo, ne rade stvari kojih se normalan svet gnuša. Zbog toga normalan svet na čudake gleda s podozrenjem, nerazumevanjem, ponekad i s trunčicom straha čak i kad su ovi dobroćudni poput sarajevskog profesora književnosti Nenada Veličkovića. Ne samo što Veličković te neopisivo dosadne spise čita pomno i s razumevanjem, nego debelim žutim markerom podvlači nepismenosti, pravopisne greške, gramatička, logička i stilska ogrešenja, kao da mu nije dosta što istom maltretiranju, godinama već, podvrgava pesničke veličine poput Đure Jakšića, Alekse Šantića, Jovana Dučića, recimo, ili Isidore Sekulić, naročito kada ovi dobiju patriotizam. Pa kad ti neupitni autoriteti u Veličkovićevim *časovima anatomije* prolaze kao bosi po trnju, možemo zamisliti kakvo krvoproliće nastaje kada pod njegov skalpel dođe akademski svet nevičan peru, iako bi vičan morao biti. Čeprka Veličković po kontejnerima punim akademsko-birokratskog smeća, kao da je ("božemeprosti, uvaženi kolega") nekakav golub, pacov, mačka, šta li, potom svo-

men Ćukmen

je ukvarene pronalaske, koji umeju gadno da vonjaju, nehigijenski raznosi okolo i svima ih pokazuje ("zamislite, draga koleginice"), te ih na kraju umetne u knjigu, kao da pravi nekakav herbarijum (samo malo smrdljiv). A svašta se tu nađe. Besmislice, gluposti, niskosti, beskrupuloznosti, gramzivosti, ravnodušnost, sve to uvijeno u troslojni patriotizam – mek, da ne grebe dupe – i nepismeno do tuge i grohota, istovremeno. Veličkovićeva knjiga *Akademsko šarlatanstvo* – koja nastavlja niz što ga sačinjavaju *Dijagnoza patriotizam* (2010), *Školokrečina* (2012), *Laža i apanaža* (2017), sve u izdanju Fabrike knjiga iz Beograda – svojevrsni je forenzički izveštaj obrade leševa smisla, posmrtnih ostataka logike, razbacanih udova morala, unakaženog poštenja i, naravno, silovanog i izmrcvarenog jezika, pobacanih s prozora Univerziteta u tranziciji, u ovom slučaju sarajevskog, s naročitim osvrtom na Odsjek za književnosti naroda Bosne i Hercegovine, te Institut za jezik Univerziteta Sarajevo.

U periodu od 2016. do 2018. vodio je sarajevski pisac i teoretičar književnosti, zajedno s kolegom Enverom Kazazom, žestoku i mučnu bitku za elementarno poštovanje boljih pravila akademskog života, za minimum smisla u poslu kojim se bavi, te za očuvanje golog zdravog razuma. Teško je, ovako s daljine, oceniti da li su ova dva časna profesora išta spasla, ali čak i da nisu uspeli ni u čemu, ostala je Veličkovićeva knjiga kao svedočanstvo o jednom nesvakidašnjem poduhvatu. Iako se u *Akademskom šarlatanstvu* pisac bavi destrukcijom ustanove (univerziteta), pokazujući, između ostalog, kako ustanova, zbog intelektualno i moralno rđavog ljudskog materijala, nije u stanju da se odupre naletu akademskih varvara – koji su, gle čuda, ili nacionalisti ili karijeristi, premda uglavnom srećno u sebi spajaju oba svojstva – ova se knjiga može, a verovatno i mora, čitati kao studija o jeziku, onako, recimo, kako se čita Kišov *Čas anatomije*. I nije ovde potrebno tražiti izjašnjavanje druge strane, jer ta je druga strana raskošno zastupljena kroz dokumenta i obimne citate – na koje otpada veliki deo knjige – onako, otprilike, kako nije bio potreban *Narcis bez lica* Dragana Jeremića da bismo saznali da Jeremić slabo piše i još slabije misli. Sve se to već nalazilo u Kišovoj knjizi, zato što jezik ne laže. (Mogu opsenari da omađijaju jednog čoveka, čak i mase, mogu da prevare i mašine, ali ne i jezik. Jezik *uvek* govori istinu, čak i kada govornik laže, a Veličković je tu da istinu i laž privede spoznaniju. Neće, naime, to samo od sebe.)

Ni kamen na kamenu ne ostaje iza Veličkovićevog jezičkog buldožera, a ne ostaje ništa ni ispod kamenja, jer sve je on to naterao da izgamiže i izloži se dejstvu njegovog jezika. Samo onaj ko ne zna ništa o prilikama na fakultetima humanističkih nauka (u zemlji i inostranstvu) može ostati zatečen Veličkovićevim izveštajem. A vaistinu je šokantno, čak i za one s tvrđim iskustvom. Količina beskrupuloznosti, nekompetencije, neznanja, nacionalizma koji *našost* stavlja ispred svega ostalog (dobro, osim novca), količina ravnodušnosti prema nauci, studentima i, uostalom, bilo čemu drugom osim prema političkoj poziciji (dobro, i parama), nepojmljivi su za ustanovu kakva je univerzitet. U najboljem fukoovskom maniru, materijalnom da materijalniji ne može biti, analizira Veličković *diskurs*, zvanična dokumenta i zvanične prepiske sa svojim kolegama koji drže najodgovornija i najuticajnija mesta na fakultetu. Sve je potkrepljeno tekstom, a pripovedačevi komentari – u nekoliko će navrata pisac sebe nazvati pripovedačem jer je ovaj tekst i neka vrsta pripovesti, opis iskustva probijanja kroz akademski glib – njegova ironija, a pre svega i iznad svega čist i lep jezik, gibak čak i kada govori o administrativnim stvarima, provode nas gotovo nepristojnom elegancijom kroz sav taj čemer i jad.

Dok njegovi oponenti nastupaju s ličnih, političkih, klerikalnih, dakle partikularnih pozicija, Veličkovića zanimaju principi, zakoni i jezik. Njegovih je oponenata puno, ali uglavnom su neprincipijelni, pa ih neprestano hvata u lažima, muljanjima, protivrečnostima, zbog čega oni i zaslužuju da se nazovu "plaćeničkom konjicom indoktrinacije" (str. 147), "čemerno nesposobnim... samouverenim šalabajzerima" (164) koji "lupaju gluposti kroz tubu od profesionalnih diploma (164)". Grubo? Neakademski? Ni približno onome sa čim se pisac suočava. Vole Veličkovićevi oponenti da pišu, ali su nepismeni, pa je svako njihovo oglašavanje odličan povod ih pisac izvgne ruglu. Imaju najviše akademske titule, ali beznadežni su ignoranti, te u tom smislu s najvećim zadovoljstvom radoznalom čitaocu skrećemo pažnju na odeljak 12 naslovljen "Jezikova bodigarda", "urnebesno poglavlje u kojem se Betmen prevodi sa Ćukmen, a Pipi Duga Čarapa bez stida obilazi ranjenog Hasanagu". Čega sve nema u ovoj knjizi!

Zapravo, ovakvu knjigu, nastalu iz mučnih prilika, mogao je da napiše neko za koga je jezik strast i život, pisac koji je, prolazeći kroz košmar, znao da će, jednoga dana, da piše o svemu tome. (Kako drugačije izdržati?) Zbog toga je pred nama, svemu uprkos, i uzbudljiva i zabavna i važna knjiga velikog majstora Nenada Veličkovića. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

85 kilometara dokumenata

Srbija je jedina država čija nacionalna biblioteka zvanično sarađuje sa vatikanskom. Međutim, ova pogodnost je nedovoljno iskorišćena

PROMENA UPRAVNIKA UGASILA SVETLO SARADNJE: Vatikan
Foto: AP

Nemački istraživači su došli do dokumenata iz nedavno otvorenog vatikanskog arhiva koji pokazuju da je papa Pije XII redovno dobijao izveštaje o masovnom ubijanju Jevreja za vreme Holokausta, ali da su njegovi bliski saradnici delom iz antisemitskih pobuda tvrdili da je taj zločin preuveličan. O ovom otkriću, i o otvaranju za javnost ove izuzetne arhivske građe, pišu svi svetski mediji. Mi bismo, međutim, o retko poznatoj priči, o vezi između Srbije i Svete stolice. Naime, Srbija je jedina država čija nacionalna biblioteka – Narodna biblioteka Srbije, raspolaže zvaničnim dokumentom o saradnji sa Apostolskom bibliotekom.

Najraniji spomen bibliotečke i arhivske zbirke u okvirima Rimske kurije je iz 4. veka. No, tek u narednom veku papa rimski Nikola V, bibliotekar po profesiji, otpočeo je aktivnosti na formalnom osnivanju biblioteke i arhiva. Formalno, Apostolsku biblioteku osnovao je krajem 16. veka jedan od njegovih naslednika papa rimski Sikst V, koji je najverovatnije bio rimski prvosveštenik slovenskog porekla. Naime, njegov otac bio je rođen u malom selu u Bokokotorskom zalivu, da bi se kasnije nastanio na Apeninskom poluostrvu gde je zasnovao porodicu i dobio potomstvo. Apostolski arhiv osnovao je 1611. godine papa rimski Pavle V, i to kao organizacionu jedinicu Apostolske biblioteke. Odlukom pape rimskog Urbana VIII, Apostolski arhiv postao je samostalna institucija, a naziv "tajni" dobio je tokom 1646. godine.

Apostolska biblioteka i Apostolski arhiv sadrže neobično veliki broj jedinica prvorazredno dragocene bibliotečke i arhivske građe. Ukupan obim fonda samo u Apostolskom arhivu sadrži oko 85 dužnih kilometara građe. Koliki je broj artefakata koji se posredno ili neposredno odnosi na našu nacionalnu istoriju, ne zna se. Raritetni dokumenti su neprocenjivi, pomenimo samo pismo pape rimskog Jovana VIII upućeno bugarskom knezu Borisu 16. aprila 878. godine u kome se prvi put u istoriji navodi slovensko ime srpske prestonice – Beograd.

Uprkos uvreženom mišljenju o sveprisutnoj tajnosti bibliotečke i arhivske građe Rimske kurije, odlukom pape rimskog Lava XIII, Apostolska biblioteka i Apostolski arhiv zvanično su otvoreni za istraživače 1881. godine. Shodno tome, arhivska građa grupisana po konkretnim pontifikatima, nakon isteka određenog vremenskog roka postajala je potpuno dostupna istraživačima. Tako je sad došao red na građu nastalu tokom pontifikata pape rimskog Pija XII.

Međutim, bogatstvo vatikanskih dokumenata dostupno je Srbiji još od septembra 2014. godine, kada je potpisan Protokol o saradnji Narodne biblioteke Srbije i Apostolske biblioteke (BAV – *Biblioteca Apostolica Vaticana*), nakon dugotrajnih pregovora između istoričara Dejana Ristića, tadašnjeg upravnika Narodne biblioteke Srbije i nadbiskupa Žan-Luja Buržesa, glavnog arhivara i bibliotekara Svete rimske crkve. U početku se činilo da ne postoji spremnost da se u Vatikanu pozitivno odgovori na inicijativu koja je uporno stizala od Dejana Ristića. U jednom trenutku, kada su razgovori vođeni u Vatikanu zapali u svojevrsni ćorsokak, nadbiskup Buržes pozvao je svog gosta da zajedno obiđu Apostolsku biblioteku. "Za jednog istoričara bilo je to iskustvo koje se ne zaboravlja", kaže Dejan Ristić. "Šetnja velelepnom palatom koja se nalazi u samom središtu Vatikana, a u kojoj je pohranjen najznačajniji bibliotečki i arhivski fond na svetu, bila je prilika da se na drugi, manje formalni način, nastave razgovori u čijoj pripremi i toku je učestvovao ambasador Republike Srbije pri Svetoj stolici Mirko Jelić, a čije su zasluge za pozitivan ishod ovog poduhvata zaista nemerljive. Razgovorima je prisustvovao i Čezare Pazini, prefekt Apostolske biblioteke."

Time je Srbija postala jedina država na svetu čija nacionalna biblioteka raspolaže zvaničnim dokumentom o saradnji sa Apostolskom bibliotekom. O značaju ovog događaja govori i činjenica da su Srbija i Sveta stolica poslednji zvaničan dokument o saradnji u nekoj oblasti potpisale 1914. godine, bio je to Konkordat između Kraljevine Srbije i Svete stolice kojim je regulisan položaj Rimokatoličke crkve na tlu Kraljevine.

Sa promenom ličnosti na čelu naše nacionalne biblioteke, institucionalna saradnja sa Apostolskom bibliotekom je pasivizirana. Dostupno bogatstvo koriste samo pojedini naučnici i istraživači. Među otkrićima koja će njihovi radovi uskoro obelodaniti izdvajamo kao najavu ostalih istraživanje o životu kraljice Natalije sa nepoznatim podacima o njenom prelasku iz pravoslavne u katoličku veru, što je jedinstven slučaj među ovdašnjim vladarima. ¶

SONJA ĆIRIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Jeste li spremni za robota

Svi moramo da nabavimo robota. U redu, neki ga već imaju u obliku onog disk usisivača koji ih odmenjuje u tom dosadnom poslu. Ali, potreban vam je robot koji će umesto vas fizički kontaktirati sa nepoznatim ljudima ili sa njihovim robotima. Možda ne možemo ili nećemo odmah da ga nabavimo, ali smo spremniji da pažljivo saslušamo argumente zašto nam je robot neophodan.

Robot je neosetljiv na viruse i bakterije, a mi smo dostigli tehnološki nivo da je moguće napraviti spravu koja može da nas odmeni u nekim poslovima gde je kontakt sa ljudima neizbežan. Nemojte ga zamišljati kao robota iz *Ratova zvezda*. Jer mi danas uglavnom imamo potrebnu hidrauliku, ali nemamo veštačku inteligenciju koja bi od robota napravila "misleće" biće, niti ćemo je imati u skorije vreme. Tako da će on više biti poput drona kojim živ čovek upravlja iz daljine.

Recimo da može zameni lekara i medicinskog tehničara u neposrednom kontaktu sa inficiranim pacijentom. Možda ne baš svakoga od njih, ali barem one koji rade jednostavnije poslove, ponekad i administrativne. Hrane pacijenta kada je to potrebno, dežuraju pored njega i sposobni su da brzo reaguju i pomognu dok ne dođe živ lekar.

Možda i da radi kućne popravke i da vam u kuću ulazi sterilisan i bezbedan, dok vi preko zvučnika razgovarate sa pravim, udaljenim majstorom koji procenjuje kvar i popravlja ga upravljajući rukama robota. A one ne mogu da se povrede ili zagade i dovoljno su snažne da odvrnu sve što treba da se odvrne. Ko god je tokom epidemije primao majstora u kuću neka proceni da li je strepeo od zaraze, barem koliko i majstor koji je zbog posla i tuđe muke obilazio brojne stanove.

Nije ovde reč o naučnoj fantastici, već o postojećoj tehnologiji čijem omasovljenju najviše smeta još uvek visoka cena. Što se rešava sa obe strane jer masovna potražnja dovodi do pojeftinjenja proizvoda, a istovremeno je kupac spreman da plati više za ono što oceni da mu je neophodno. Saberite cenu četiri premijum mobilna telefona u jednom domaćinstvu i već smo negde na polovini cene jednostavnijeg robota. Ili moćnijeg drona čija tehnologija nam je već poznata i prihvatljiva, a može da prenosi manji teret i odmeni nas barem u odlasku do prodavnice ili restorana koji nam je skuvao ručak.

Naravno, sve to može da obavi (i sada obavlja) živ čovek u kolima ili na biciklu, ali upravo je on taj kojeg želimo da zamenimo u strahu da nam može preneti virus, uprkos svim slojevima zaštite kojima je prekriven. Jer mu ne možemo verovati. Ne verujemo ni robotu, ali njega bez griže savesti dezinfikujemo sredstvima koja bi za živo biće bila pogubna.

Time ne bismo ukinuli socijalne kontakte, samo bismo izbegli one koji nisu nužni.

Brzina razvoja robota koji bi nam asistirali u svakodnevnom životu obrnuto je proporcionalna brzini razvoja vakcine protiv korona virusa i svih drugih ubuduće. Ako zamislimo da sigurne vakcine neće biti narednih pet godina, onda je robot sasvim prihvatljiva alternativa. Ako je bude za šest meseci, smanjiće se i potreba za robotom pa će se i razvoj usporiti, kao i njihova pristupačnost.

Suštinsko pitanje je da li vam sve ovo zvuči manje blesavo nego pre osam nedelja. To je odgovor na pitanje koliko nas je pandemija promenila. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Stanje

Tačno na moj 73. rođendan počelo je vanredno stanje. Za mene, počelo je mnogo ranije. Deca su iz Milana nagoveštavala da će to brzo i do nas, da ne izlazim bez preke potrebe i da se snabdem bar za dve-tri nedelje osnovnim potrepštinama. Stariji sin se uskoro pojavio sa ogromnim ruksakom i još većom kesom namirnica, gunđala sam malo.

Shvatih i da sam, danima u strahu zbog onoga što do nas stiže iz Italije, nekako čudna. Nit reći ljudima sa kojima sam u kontaktu, nit prećutati. Ipak, nekima sam rekla. Bratovljevoj ćeri ispričah da sam kupila kilo brašna, ajvara sa Stare planine, ovsenih kašica, kafe, i da su mi Vlada i snajka kupili raznih konzervi, testa, tosta, namaza i da i ona kupi ponešto.

Foto: Luiz Medeiros, pexels

Tačno na rođendan! Odgovaram na čestitke, duhovitosti ne manjka ni onima što pišu, a ni onima što zovu. Ima tako lepih čestitki, da plačem. Vadim se i kažem da je to zbog "zatvorske" atmosfere, zbog stanja svesti, zbog unukine rođendanske pesme, zbog sećanja na prošli rođendan na kojem je bila moja Branka, drugarica koje više nema a ja to još nisam prihvatila, zbog stola nekako golog, nema crvene ruže koju mi je uvek, pre nego što se probudim, donosio moj Mališa, zbog...

Sutradan i oni preko 65 mogu iz kuće do deset sati da dokupe ponešto, pa moja drugarica donosi sve što sam joj dojavila kad je već izašla. Predaje mi sve u ruke, ne ulazi, ima i masku, sama je sašila, ja imam neku improvizaciju od stare majice, nemam ništa za dezinfekciju, imam rukavica kupljenih onako, da se nađe.

Stalno sam u Milanu i grčim se cela kad naše televizije prave presek dana i slikaju umiranja. Ne prihvatam zastrašivanja, kao što sam sa gnušanjem gledala kliberenja početkom marta, ne čitam ni gomilu tekstova o svetskoj zaveri, o manipulacijama i podvalama. Jednom dnevno odgledam sve o stanju tog dana, u našoj zemlji i svetu, i živim svoje karantinske dane.

Mladi ljudi iz ulaza ostavljaju mi broj telefona i nude pomoć, sve što treba. Sredom uveče pošaljem poruku Banetu šta da mi kupi. Ponekad stigne prvo njegova supruga i doda mi "Vreme": "Za uz kafu, sad će Bane", čujem je u odlasku. Uveče osluškujem tišinu, gledam puste ulice, samo se pokoja mačka lenjo premesti sa jedne strane ulice na drugu ne koristeći mačiji instinkt skrivanja jer joj je suvišan, shvatila je.

Zovu me mnogi, da pitaju za moje u Italiji, zovu ljudi koji me nikad nisu zvali. Shvatam. Moja unuka svako jutro pita mamu i tatu je li otišao virus, i kad čuje da nije, viče: "Basta, virus, basta!" Sa njima je nono Điđi, blizu 80, i oni su preduzeli sve da se zaštite. Ubeđujem sebe da će sve biti dobro, da samo treba poštovati stanje izolacije, da je to jedino sigurno i da to znaju svi do kojih mi je stalo. Nemam koncentraciju za čitanje, a nikad mi nije manjkala.

Kako vreme odmiče, Vajber poruke umeju da obraduju, rastuže, razneže, zasmeju, razgneve. Julijana iz Nemačke piše o opustošenim radnjama i neverici, Zorica iz Bosne šalje idilične slike sa magaze, Kaja iz Hrvatske uhvatila zavejani deo svoje bašte i dvorišta, Ivan šalje vojvođanske tamburaše, a ja pitam gde su, kod dece u Kini ili Americi, Miladin je još u Moskvi, polako se pakuje i ide na daču kod druga... Sin ređe dolazi, samo kad imam specijalne želje, kad treba doneti flaširane vode, kad treba podići penziju, pokupiti račune za elektronsko plaćanje. Ne volim brojke, nikad ih nisam ni volela, pa ni to plaćanje na klik, ne želim. Ne velim da ne bih naučila, ali šta će mi to!? To što deca rade od kuće, ništa ne menja. Pošaljem im pokoju poruku, onako da ih razgalim, pokoju pesmu koju smo voleli taja i ja, pokoji vic... I oni meni šalju samo lepe priloge, kao da smo svi, a pogotovo moje drugarice, našli lek protiv džombaste korone i da će je naša veselost istinski oterati. Ima i "pucanja". Neki jednostavno ne podnose kućni zatvor.

Za katolički Uskrs delim uzbuđenje sa svojom mezimicom, nekoliko puta u toku dana. Jedem s njom uskršnji kolač, slušam kako govori stihove, i kako obećava svojoj noni da će u Novi Sad čim ode virus. Uveče slušam i gledam Bočelija. U praznom Duomu. Odjekuje božanski glas! Ispred najlepše katedrale taj prekrasni glas odjekuje još više, a slike pustih gradova Italije i sveta riju po uzburkanim dušama i sa zebnjom urezuju tragove. Uskršnje jutro, nedelju posle. Mnogo skromnije nego kad je redovno stanje. Samo kod moje sestre i njene dece, u zapadnoj Srbiji, ništa ne manjka, te njihov sto, zabeležen okom svevidećeg telefona, obilazi Zemljinu kuglu, uz uzdisaje i komentare. Sa drugaricama opričavam dan. Nekad se samo smejemo, nekad pričamo ćuteći, a sve nam jasno.

"Naprosto se tuga desi, naprosto si tu gde jesi...", Čola definiše stanje duha u najdužem policijskom času, ikad. ¶

KOSA PAKUŠEVSKIJ

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

Претплата
Бесплатна достава новина

Dostava štampanog “Vremena”
i svih ostalih novina i magazina
na vašu adresu

bilo gde **na teritoriji Beograda**
koronavirusu uprkos!

www.pretplata.rs

detalji i prijave
na telefone
064-833-4428
i **064-833-4406**
ili na e-mail
office@pretplata.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec